

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

MOTIVAČNÍ FAKTORY V PRÁCI SALESIÁNŮ S ROMSKOU MLÁDEŽÍ

DISERTAČNÍ PRÁCE

Autor: Mgr. David Urban

Školitel: doc. Mgr. Michal Kaplánek, Th.D.

České Budějovice

2009

Abstract

This presented dissertation thesis titled “Motivational Factors in Salesians’ work with Roma Youth” focuses on Salesians-of-Don-Bosco’s activities in their working with Roma children and youth. On the one hand, the objective of the thesis is to describe the elements and ways employed by Salesians in their current working with the given target group, and, on the other hand, it is also to find, on the basis of research, those elements of the Salesian educational system and center activities that are accepted positively by the target group for participation in the program.

The Salesian educational system employs a wide range of methods (assistance, animation, and other) and inherently contains not only educational but also health-related and social aspects. My thesis aims at these health-related and social aspects, also taking due consideration of the methods cross-complementing such aspects and their practical application in the real world.

In my thesis, I also describe the traditional premises of this system and ways of its present-day employment in working with Roma children and youth to define space for my own test research; the outcome of this chapter is the research questions further examined in the subsequent section of my work.

The actual research took place in several phases. To achieve the designated objective of my dissertation thesis, in the first stage of my research I used the method of observation and a questionnaire survey. I distributed questionnaires in the Centers of Don Bosco in the Czech Republic (České Budějovice, Teplice, Ostrava) aimed at acquiring basic information on the researched population and at testing whether the range of questions determined in the conclusion of the theoretical section is proper and whether the questions can be investigated in more detail in the next stage.

In the next phase, the aforementioned questions were looked into in more detail in a way of qualitative interviews with Roma children and youth in the centers in the Czech (see above) and Slovak Republics (Bardějov). A complementary research population comprised of assistants working in those centers. These assistants were asked to clarify any ambiguity in respect to the information acquired from the basic population.

The interview results were analyzed using the Mayring's content analysis and presented in stages based on individual ranges that are described in the conclusion of the practical section of my thesis. The respondents' replies indicate that their priority is the mutual relations and links built in the center, not only between the center goers and its staff (assistants) but also among the center attendants themselves. The actual programs offered by the center to its comers are not the pivotal target but just a means of building relations. The system is then applied and implemented in working with Roma children and youth based on this combination. By virtue of the above findings, it is possible to adopt some of the described elements showing positive impact and apply them in the environment of other centers and establishments working with the Romany target group, as well.

Another benefit of the work consists in not reflecting only the educational aspects of the Salesian educational system but taking notice of the way how this method affects the health and social background of an individual. This takes place by means of social health determinants when, primarily based on social support and established contacts with the assistants and contemporaries, the center comers are equipped with means to manage stressing situations, strengthen their own self-esteem and self-respect, thus fulfilling their social needs.

Further examination then allowed to quantify the identified motivational factors (in other words, to find out what the proportions are of individual elements in motivating Roma children and youth), as well as to determine the level of their interaction. Furthermore, it is possible to look for contexts and interrelations between the Salesian educational system and the effects on the health and social background of an individual.

Prohlašuji, že jsem disertační práci na téma *Motivační faktory v práci salesiánů s romskou mládeží* vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své disertační práce, a to v nezkrácené podobě ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 4.9.2009

David Urban

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval celé řadě lidí, díky nimž tato disertační práce vznikla. V první řadě svému školiteli doc. Mgr. Michalovi Kapláňkovi, Th.D. za jeho cenné rady, odborné vedení a zvláště pak za čas, který mi věnoval. Dále bych rád poděkoval svým kolegyním Mgr. Aleně Kajanové a Mgr. Markétě Elichové, PhD. za připomínky a odbornou korekci textu. Děkuji také RSDr. Jánovi Mišovičovi, CSc. za jeho rady ohledně metodologického zpracování výzkumné části mé disertační práce.

Můj velký dík patří rovněž Mgr. Vlastimilu Sekyrkovi a Mgr. Marii Sabó za gramatickou a stylistickou korekci práce.

V neposlední řadě děkuji svým rodičům a především pak své milované ženě Magdaleně za podporu a porozumění, jimiž mě v průběhu celého studia a psaní této práce doprovázeli.

Úvod.....	9
1. Vymezení problematiky.....	12
1.1 Současná situace Romů v České republice.....	12
1.2 Východiska pro integraci Romů do společnosti.....	14
1.3 Romové a trávení volného času.....	15
2. Salesiáni dona Boska.....	17
2.1 Salesiánská střediska mládeže v České republice v současnosti.....	18
2.1.1 Salesiánské středisko mládeže v Teplicích.....	20
2.1.2 Salesiánské středisko mládeže v Ostravě.....	21
2.1.3 Salesiánské středisko mládeže v Českých Budějovicích.....	22
2.2 Salesiánská střediska mládeže na Slovensku v současnosti.....	24
2.2.1 Salesiánské středisko mládeže v Bardějově - Poštárka.....	25
3. Salesiánský výchovný systém – výchovné, zdravotní a sociální aspekty.....	27
3.1 Preventivní přístup.....	30
3.1.1 Tradiční východiska.....	30
3.1.2 Interpretace pro současnost.....	31
3.1.2.1 Doučování – podpora vzdělávání romských žáků.....	32
3.1.2.2 Romská oratoř.....	33
3.1.2.3 Romský klub.....	34
3.1.2.4 Víkendové, prázdninové a jednorázové akce.....	35
3.2 Metoda asistence a animace.....	35
3.2.1 Tradiční východiska.....	35
3.2.2 Interpretace pro současnost.....	36
3.3 Prostředky k aplikaci salesiánského výchovného systému.....	39
3.3.1 Tradiční východiska.....	39
3.3.2 Interpretace pro současnost.....	41
3.4 Oratoř.....	42
3.4.1 Tradiční východiska.....	42
3.4.2 Interpretace pro současnost.....	43
3.5 Cíl výchovy – dobrý křesťan a odpovědný občan.....	44

3.5.1	Tradiční východiska.....	44
3.5.2	Interpretace pro současnost.....	45
4.	Shrnutí a východiska pro výzkumné šetření.....	46
5.	Metodika výzkumného šetření.....	50
5.1	Časový harmonogram výzkumného šetření.....	50
5.2	Cílový soubor výzkumného šetření	51
5.3	Výběr salesiánských středisek mládeže.....	52
5.4	Použité metody výzkumného šetření	53
5.4.1	Mapování prostředí a dotazníkové šetření	53
5.4.2	Kvalitativní výzkum	55
5.4.2.1	Způsob vyhodnocování dat základního souboru	56
5.4.2.2	Způsob vyhodnocování dat od doplňkového souboru	57
6.	Výsledky výzkumného šetření.....	58
6.1	Mapování prostředí a dotazníkové šetření	58
6.1.1	Profil návštěvníků	58
6.1.2	Nabízený program.....	59
6.1.3	Vztahy k asistentům.....	60
6.1.4	Vztahy ke kamarádům	61
6.1.5	Hodnocení střediska.....	63
6.1.6	Využití získaných dat.....	64
6.2	Kvalitativní výzkum	65
6.2.1	Nabídka programu	65
6.2.2	Vztahy respondentů s asistenty.....	74
6.2.3	Přítomnost kamarádů	83
6.2.4	Hodnocení střediska.....	87
7.	Diskuze	92
7.1	Diskuze použité metodiky	92
7.2	Diskuze výsledků a shrnutí motivačních okruhů.....	93
7.3	Doporučení pro praxi	103
8.	Závěr	107

9.	Seznam použitých zdrojů.....	110
10.	Klíčová slova	118
11.	Přehled použitých zkratk.....	119
12.	Přehled příloh.....	120

Úvod

V posledních letech přibývá diplomových prací a odborných statí, v nichž se reflektuje specifický výchovný styl církevní instituce Salesiánů dona Boska (dále také SDB). Dosud však není dostatečně zpracována problematika motivace jednotlivých skupin mládeže k účasti na programu, který salesiáni nabízejí. Aby se mohl využít pozitivní potenciál salesiánského přístupu i mimo jejich působiště, je užitečné zkoumat metody a techniky, které tento styl využívá.

Má disertační práce je zaměřena na činnost SDB s romskými dětmi a mládeží. Jejím cílem je na jedné straně popsat zmíněné metody a techniky, které salesiáni v současné době při práci s romskými dětmi a mládeží používají, na straně druhé najít na základě výzkumu právě ty prvky salesiánského výchovného systému a činnosti středisek, které uvedená cílová skupina pro participaci na programu pozitivně přijímá. Ve své práci také reflektuji zdravotně sociální aspekt, který salesiánský výchovný systém obsahuje.

Romové jsou etnickou skupinou, která je v České republice nejvíce zasažena sociálním vyloučením. S ohledem na tato tvrzení popisuji v první části své práce současnou problematickou situaci romské minority a uvádím důvody, proč je této skupině nutné věnovat zvláštní pozornost. Řada autorů poukazuje na alarmující situaci těchto obyvatel a zmiňuje se o nutnosti vhodným způsobem integrovat Romy do české společnosti. A právě preventivní působení prostřednictvím smysluplného trávení volného času se ukazuje být jako jeden z účinných nástrojů integrace, především u romských dětí a mládeže.

Oblastí volnočasových aktivit se zabývá celá řada nestátních neziskových organizací a jiných subjektů, mezi něž se řadí právě i Salesiáni dona Boska. S ohledem na zvolené téma disertační práce charakterizuji ta střediska, která s romskými dětmi a mládeží pracují. V České republice se jedná o střediska v Ostravě, Teplicích a Českých Budějovicích. Svou pozornost zaměřuji také na Slovenskou republiku, kde popisuji práci salesiánů s uvedenou cílovou skupinou v Bardějově. Zde vždy krátce charakterizuji města a lokality, ve kterých vybraná střediska působí a všímám si také nabízeného programu, který je specifický pro dané středisko. Ta pracují s uvedenou

cílovou skupinou v duchu zakladatele organizace – sv. Jana Boska. Tento italský kněz ve své práci uplatňoval výchovný systém, který nazval preventivním. Jeho primárním záměrem bylo negativnímu chování u dětí předcházet, namísto řešit jeho dopady.

Hlavní pilíře tohoto výchovného přístupu pak čtenáři předkládá kapitola „*Salesiánský výchovný systém – výchovné, zdravotní a sociální aspekty*“. Jedná se o teoretické podklady, které don Bosco zformuloval na základě celoživotní zkušenosti a uváděl do praxe ve své době. Zaujal tím velké množství mladých lidí. V této kapitole také poukazují na skutečnost, že uvedený systém nemá pouze jenom výchovný charakter, ale obsahuje také zdravotní a sociální aspekty.

Mohlo by se zdát, že výchovná metoda dona Boska pozbyla vlivem časového odstupu a změny společnosti svou funkčnost. Avšak i v současnosti pracují salesiáni na celém světě s dětmi a mládeží pomocí této metody. Jistě došlo k celé řadě změn, ale základní myšlenka a cíl práce je stále stejný. Způsob, jakým se tento systém uplatňuje v současné době, je uveden za každým z pilířů v kapitole s názvem „*Interpretace pro současnost*“, kde poukazují na to, jak je styl práce s mládeží, který byl používán v Itálii v 19. století, uplatňován v našem prostředí v současnosti.

Na základě všech těchto uvedených informací si čtenář může udělat představu o tom, kdo jsou salesiáni dona Boska, jaké přístupy a metody práce ve své činnosti s dětmi a mládeží používají a jakými formami aplikují salesiánský výchovný systém v praxi v současné době. Tímto způsobem jsem si také vymezil prostor pro další výzkumnou část disertační práce, ve které zjišťuji, jak jsou prvky salesiánského systému, uplatňované v současné době při práci s romskou mládeží (viz kapitoly „*Interpretace pro současnost*“) touto cílovou skupinou přijímány.¹

Vlastní výzkum probíhal v několika fázích. V první fázi došlo k rešerši dostupné literatury a k sestavení dotazníku. Na jeho základě bylo realizováno ve vybraných střediscích v České republice mapování prostředí a dotazníkové šetření. Cílem této části výzkumu nebylo činit závěry v otázce motivačních faktorů, ale zmapovat terén, získat základní informace o zkoumaném souboru a ověřit, zda okruhy otázek, stanovené

---

¹ V závěru teoretické části jsou stanoveny okruhy, které vyvstávají z teoretické části a které následně v praktické části práce zkoumám a ověřuji.

v závěru teoretické části, jsou správné a zda je možné v rámci další části podrobněji je zkoumat.

Kvalitativní šetření formou rozhovoru probíhalo ve druhé fázi, kdy data byla sesbírána ze středisek, pracujících s uvedenou cílovou skupinou v České a Slovenské republice. Základním výzkumným souborem byli návštěvníci těchto středisek (romské děti a mládež). Doplnkový výzkumný soubor tvořili asistenti, kteří zde pracují. Ti byli osloveni za účelem vysvětlení nejasností, které vyvstaly z výpovědí od základního souboru. Výsledky z rozhovorů byly obsahovou analýzou vyhodnoceny a jsou prezentovány v kapitole „*Výsledky výzkumného šetření*“ postupně dle jednotlivých okruhů, popsaných v závěru praktické části práce. Následně je také zařazena kapitola „*Diskuze a shrnutí motivačních faktorů*“ v níž se zamýšlím nad způsobem, jak se motivační faktory, které dle výsledků pozitivně působí na participaci romských dětí a mládeže na programu střediska, vzájemně prolínají a ovlivňují (doplňují).

Tato zjištění (teoretická i praktická) pak předkládají náměty pro práci s mladými Romy, které mohou být příkladem pro jiná zařízení a instituce, jež s touto skupinou pracují. Je zřejmé, že není jednoduché salesiánský systém pouze převzít a jednoduše aplikovat, nicméně je možné inspirovat se alespoň jednotlivými jeho faktory, jež se při práci s romskou mládeží osvědčují.

1. Vymezení problematiky

V následující kapitole reflektuji současnou situaci Romů v České republice, popisuji problematickou situaci této minority a zároveň si všímám možných nástrojů integrace, z nichž jeden je preventivní působení v rámci smysluplného trávení volného času.

Vzhledem k tomu, že jednou z organizací, kde mohou romské děti a mládež trávit svůj volný čas, jsou salesiánská střediska mládeže, vymezuji si tak prostor pro další část této disertační práce, v které se právě činností salesiánů zabývám a také vysvětluji, z jakého důvodu tomuto tématu věnuji svou pozornost a proč je podnětné sledovat prvky, které tato organizace při práci s mládeží používá. Zvláště pak, když salesiánský výchovný systém, coby metoda práce, má jak edukační (výchovný), ale i preventivní charakter v sociální a zdravotní oblasti.

1.1 Současná situace Romů v České republice

Řada odborných publikací popisujících romskou otázku zmiňuje, že Romové tvoří v České republice početně nejvýznamnější etnickou menšinu.² Takové tvrzení se možná někomu zdá být neopodstatněné, protože při posledním sčítání lidu v roce 2001 svou romskou národnost deklarovalo jen něco málo přes 11 tisíc osob³ žijících v České republice.⁴ Je však zřejmé, že množství občanů, kteří se k této národnosti přihlásili, neodpovídá reálnému stavu věcí, neboť skutečné množství Romů je v této republice výrazně vyšší. Střízlivé expertní odhady se obvykle pohybují v rozmezí 200 až 300 tisíc.⁵ Pokud bereme tyto odhady vážně, je nezbytně nutné věnovat této problematice zvláštní pozornost. Obzvláště tehdy, když nejen odborníci, ale i laická veřejnost považuje soužití s Romy za závažný *společenský problém*, který ovšem není dostatečně řešen.⁶

---

² Srov. NAVRÁTIL, P. a kol. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál, 2003. s. 11.

³ Srov. HIRT, T., JAKOUBEK, M. *Romové v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. s. 15.

⁴ Přesně se jednalo o 11 746 osob. Srov. [online]. [cit. 2009-01-06] <http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf>

⁵ Srov. NAVRÁTIL, P. a kol. *Romové v české společnosti*. s. 11.

⁶ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Praha: Portál, 1998. s. 11.

Značná část romské menšiny v ČR patří do skupiny obyvatel s nejnižší sociální úrovní, s vysokou mírou nezaměstnanosti, nízkou úrovní vzdělání a neúměrně vysokým podílem trestné činnosti k počtu obyvatel. Právě mnoha Romů se týká fenomén *sociální exkluze*.⁷ Tento pojem lze definovat jako situaci, kdy „člověk, rodina, domácnost, společenství nebo celá subpopulace jsou vyloučeny z určitých sociálních vztahů a interakcí a z provozu sociálních institucí, které jsou přístupné většině společnosti.“⁸

O situaci Romů v České republice nás informuje „Zpráva o stavu romských komunit v České republice za rok 2007“, kde se kromě jiného uvádí, že situace Romů je kritická po stránce demografické, zdravotní, vzdělanostní a kulturní. Sociální vyloučení je pojmenováno jako jeden z nejpalčivějších problémů Romů v České republice, kdy se segregace této skupiny stále prohlubuje.⁹ Závěry průzkumů a studie hovoří dokonce o cílené diskriminaci vůči Romům, která se v ČR projevuje v omezeném přístupu do restaurací, diskoték a jiných zařízení.¹⁰

Celkový pohled Evropské unie (dále jen EU) na současný stav romské problematiky v ČR pro nás nevyznívá příliš lichotivě. EU považuje cílovou skupinu Romů za naprosto zásadní pro oblast sociální integrace a požaduje od České republiky jednoznačné kroky. Za tímto účelem je třeba vymezit indikátory, které dovolí situaci v romských komunitách kvalitativně i kvantitativně monitorovat. V rámci strukturálních fondů by pak měly být financovány intervence zaměřené pouze na Romy.¹¹

Na druhé straně lze vyzorovat, že pouhá ekonomická transformace bez pevného právního rámce a komplexního řešení problému nezajišťuje rozvoj minoritní společnosti ani integraci.¹² Možná s vědomím tohoto faktu se Vláda České republiky ve svém programovém prohlášení zavázala vytvořit Agenturu pro sociální začleňování

---

⁷ Srov. *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a komunit v České republice a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti (říjen 2005 - červenec 2006)*. 2006. [online]. [cit. 2008-06-06]. Dostupné z: <http://www.gabal.cz/documents/brozura_4.pdf>. s. 9-10.

⁸ HIRT, T., JAKOUBEK, M. *Romové v osidlech sociálního vyloučení*. s. 13.

⁹ Srov. *Zpráva o stavu romských komunit v České republice za rok 2007*. [online]. [cit. 2008-06-06]. Dostupné z:

<http://www.vlada.cz/assets/cs/rvk/rzrk/dokumenty/Aktualne/Zprava_o_stavu_romskychkomunit_v_CR_za_rok_2007.pdf>, s. 23.

¹⁰ Srov. (b.a.). *Struggling for Ethnic Identity*. USA: Human Rights Watch, 1992. s. 111.

¹¹ Srov. *Zpráva o stavu romských komunit v České republice za rok 2007*. s. 5 - 6.

¹² Srov. GABAL, I. *Etnické problémy v dnešním evropském vývoji z perspektivy České republiky*, In GABAL, I. a kol. *Etnické menšiny ve střední Evropě*. Praha: G plus G, 1999. s. 21.

v romských lokalitách, jejímž základním cílem je snižovat a eliminovat sociální vyloučení v sociálně vyloučených romských lokalitách a přistupovat k této problematice komplexněji.¹³ Česká vláda tedy považuje integraci Romů do české společnosti za naléhavý úkol.¹⁴

1.2 Východiska pro integraci Romů do společnosti

Východiskem pro podporu sociálního začleňování a fungování je pochopit životní situaci jedince.¹⁵ Paradigma, které se pro práci s menšinami jeví jako nejvhodnější, je chápat sociální práci jako sociálně – právní pomoc. Důraz je přitom kladen na individuální potřeby a na souvislost problému se sociálním prostředím člověka.¹⁶ V jednotlivých problematických oblastech života Romů se využívá specifických nástrojů sociální práce, které jsou orientovány především na řešení problému v oblasti bydlení, nezaměstnanosti, vzdělávání a předcházení rizikovým jevům, jako je např. kriminalita, závislosti, zadlužování atd.¹⁷ Teoretických východisek pro řešení této situace se tedy nabízí celá řada. Ne všechna jsou však úspěšná.

Jako možnost řešení je kromě jiného uváděna i **preventivní činnost**. Ta si v rámci práce s Romy klade za cíl vyhledávat a oslovovat osoby z cílové skupiny dětí a mládeže žijících rizikovým životním stylem a umožnit jim trávit volný čas prostřednictvím nabídky různého programu. Této činnosti se pak věnuje celá řada více či méně specializovaných subjektů: školy, nestátní neziskové organizace a střediska pro volný čas, které provozují nízkoprahová centra, tábory atd.¹⁸

---

¹³ Pilotní projekt tohoto programu je realizován v letech 2008 až 2010.

¹⁴ Srov. *Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách*. [online]. [cit. 2008-06-06]. Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/cs/rvk/rzrk/rzrk.html>>

¹⁵ Srov. COULSHED, V., ORME, J. *Social Work Practice*. New York: Palgrave, 1998. s. 219.

¹⁶ Srov. NAVRÁTIL, P. a kol. *Romové v české společnosti*. s. 36.

¹⁷ Srov. SLIVKA, R. Snižování rizik sociálního vyloučení romských obyvatel. In VELEMÍNSKÝ, M., STUDENOVSKÝ, P. *Rukověť pro poskytovatele a zadavatele sociálních služeb v oblasti problematiky dětí a mládeže*. České Budějovice: JU v ČB, ZSF. 2008. s. 217 – 223.

¹⁸ Srov. ZIMA, M. Volnočasové aktivity Kulturního a vzdělávacího střediska pro romské děti a mládež v Brně. In BALVÍN, J. a kol. *Romové a volný čas*. Ústí nad Labem: Hnutí R. 1997. s. 10.

1.3 Romové a trávení volného času

Romské děti mají omezené možnosti ve využívání svého volného času, především pak z důvodu ztíženého přístupu do středisek pro volný čas dětí a mládeže, což může pramenit z diskriminačního přístupu majority k této minoritě, o kterém jsem pojednával výše. Nezastupitelnou roli v trávení volného času hraje také etnické specifikum Romů,¹⁹ které je v každé romské rodině odlišně zakotveno. Samotná romská rodina představuje určité specifikum, které ovlivňuje vývoj dítěte. Dětství je v takové rodině ve srovnání s většinovou populací kratší, dále stabilita rodin je výrazně ovlivňována nepřítomností některého z dospělých, který je ve výkonu trestu, popřípadě se dítě ocitá z rozličných důvodů v ústavní péči.²⁰ Velký vliv má i ta skutečnost, že Romové navazují dříve než majoritní populace partnerský vztah a případně zakládají rodinu.²¹

V porovnání s majoritou, kde se každý téměř výlučně zabývá svým individuálním zájmem, je u Romů mnohem důležitější, aby ve volném čase byli spolu se svou rodinou, ať již nejbližší nebo s členy široké rodiny. Teprve po splnění této, pro ně důležité hodnoty, nastupuje hodnota nižší, kterou může být například rozvíjení vlastních zálib či schopností.²²

Romská rodina podmiňuje zcela jiné prožívání volného času u předškolních a školních dětí, a to způsobem nepříznivým vzhledem k přípravě dítěte pro školu, tedy k jeho úspěšnosti při dosahování výsledku v české škole. Romské děti jsou spontánně vychovávány k samostatnosti, k sociální inteligenci a dovedou v tomto ohledu víc než ty, jejichž volný čas je od útlého dětství naplněn rodičovskou péčí nasměrovanou na úspěch ve škole.²³ Volný čas romského dítěte je pak naplněn především sportovními

---

¹⁹ Srov. BALVÍN, J. a kolektiv. *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém*. Praha : Hnutí R, 2004. s. 80

²⁰ Srov. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon, 2003. s. 115.

²¹ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom – Cesty Romů 1945 – 1990*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. s. 107.

²² Srov. SEKÝT, V. Odlišnosti mentality Romů a původ těchto odlišností. In: ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 1998. s. 128.

²³ Srov. ROSINSKÝ, R., a kol. *Amare Roma - Špecifická práce v rómskych komunitách*. Nitra: Univerzita Konstantina Filozofa, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, 2006. s. 163.

aktivitami, hrou na hudební nástroje, zpěvem a nasloucháním reprodukované hudbě,²⁴ popřípadě dětskou hrou.²⁵

Míst, kde mohou romské děti trávit volný čas, je jistě celá řada. Jako příklad bych mohl uvést jejich přirozené prostředí (domov), dětské hřiště, prostředí neziskových organizací pracujících s (romskými) dětmi a mládeží, popřípadě střediska volného času. Tato střediska se vyznačují vymezenými funkcemi, výchovnými a vzdělávacími cíly, určitým stupněm institucionalizace a profesionalizace. Jejich činnost navazuje na působení rodiny, školní i mimoškolní činnost a je často upravena Školským zákonem č. 561/2004 Sb.,²⁶ kde jsou pro tato zařízení v prováděcí vyhlášce k uvedenému zákonu popsány jednotlivé aktivity. Jedná se například o *organizování pravidelné zájmové činnosti* (kroužky, kluby, kurzy), *zájmovou činnost příležitostní* (soutěže a turnaje, výlety, exkurze), *nabídku spontánních aktivit* (otevřené dětské herny, čítárny, hřiště, posilovny, poradenská a konzultační střediska), *prázdninová táborová činnost* a další.²⁷ Zřizovateli těchto středisek jsou státní orgány a obce, sdružení dětí, mládeže a dospělých, komerční instituce nebo církve.²⁸

S ohledem na výše uvedené se střediska volného času jeví jako vhodné prostředí, kde mohou děti a mládež smysluplně trávit svůj volný čas. Organizací, zabývajících se touto činností, je více. Některé jsou při práci s (romskými) dětmi více či méně úspěšné. Mezi ty, které s uvedenou cílovou skupinou úspěšně pracují již řadu let, se řadí též Salesiáni dona Boska. S ohledem na téma práce se této církevní organizací v následujícím textu věnuji a popisuji jejich specifický výchovný systém, který při práci s dětmi a mládeží uplatňují.

---

²⁴ Srov. DOBŠÍKOVÁ, E. Vzdělávání a volný čas romských dětí a mládeže. In BALVÍN, J. a kol. *Romové a volný čas*. Ústí nad Labem: Hnutí R. 1997. s. 63.

²⁵ Srov. BALVÍN, J. Hra a její multikulturní využití pro volný čas romských žáků. In BALVÍN, J. a kol. *Romové a volný čas*. Ústí nad Labem: Hnutí R. 1997. s. 56.

²⁶ Srov. *Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*. [online]. [cit. 2009-03-02]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>>.

²⁷ Srov. Vyhláška č. 74/2005 Sb. o zájmovém vzdělávání. In *Sbírka zákonů k 17.2.2005*. Praha: Ministerstvo vnitra, 2005. s. 509.

²⁸ Srov. PÁVKOVÁ, K. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002. s. 13.

2. Salesiáni dona Boska

Salesiáni dona Boska jsou celosvětově působící řeholní společností katolické církve.²⁹ Kořeny této společnosti sahají do 19. století, kdy v Itálii žil a jako kněz působil Giovanni Melchior Bosco³⁰ (1815 – 1888).

Už jako malý chlapec, později jako student gymnázia byl autoritou mezi svými vrstevníky jak pro svou tělesnou zdatnost, tak pro schopnost upoutat je svým vyprávěním. Snažil se je zaujmout a získat jejich pozornost, ať již prostřednictvím různých her, činností či soutěží. Boskovi nešlo pouze o organizování volného času, ale chtěl získat přátele a skrze osobní vztahy jim pomáhat v jejich růstu a orientaci v hodnotách. Dobrým příkladem jeho úsilí může být skutečnost, že při studiu na střední škole zakládá studentský spolek s názvem „Veselá společnost“. Mezi základní pravidla zde platí: „být veselý; plnit vlastní školní a náboženské povinnosti; žádná činnost nebo hovor, za který by se křesťan musel stydět.“³¹ Během svého dospívání tak získal celou řadu zkušeností a dovedností, jež ovlivňovaly jeho pozdější práci s mládeží.

Po vysvěcení na kněze začala jeho hlavní činnost v Turíně, kde působil mezi „zanedbanou“³² mládeží. Setkává se zde se sociální patologií v chudých čtvrtích, v nemocnicích a ve vězení. Uvědomuje si, kolik závažných problémů přináší život těm, kteří jsou propouštěni z vězení a nemají se kam vrátit. Poznává, že důležité je předcházet tomu, aby se chlapci³³ do vězení vůbec dostali. Zde vzniká myšlenka *prevence* a don Bosco uvažuje o otevření střediska, ve kterém by tato mládež našla zázemí a domov. Takto tedy zpočátku pracuje s mladými, kteří byli propuštěni z vězení, postupem času však především s těmi, kteří přicházeli do města za obživou, se sirotky, popřípadě s chlapci, o něž se rodiče nestarali.³⁴ Jejich hlavním problémem dle Boska bylo, že jim chybělo rodinné zázemí, byli nevzdělaní a nekvalifikovaní a scházeli jim

---

²⁹ Srov. *Salesiáni dona Boska* [online]. [cit. 2009-01-21]. Dostupné z: <<http://www.sdb.cz>>.

³⁰ U světců uctívaných katolickou církví bývá zvykem upravovat jejich křestní, případně řeholní jména podle jazyků zemí, v nichž jsou uctíváni, což se někdy – ne zcela správně – vztahuje i na příjmení nebo jiné údaje; vzhledem k tomu, že se v Itálii v 19. století titulovali katoličtí duchovní „don“, je také Giovanni Bosco většinou označován jako don Bosco, sv. Jan Bosco, příp. Bosko.

³¹ Srov. MÜLLER, J.-P. *Don Bosco un seine Zeit*. Köln: Salesianer Don Boscós, 2002. s. 2.

³² Pojem zanedbaná, ohrožená a chudá mládež používá sám don Bosco.

³³ Původně pracoval don Bosco pouze s chlapci.

³⁴ Srov. BRAIDO, P. *Junge Menschen ganzheitlich begleiten*. München: Don Bosco, 1999. s. 28.

dobří přátelé. Proto pro ně a postupně i s nimi vytváří výchovné prostředí, které nazýval *oratoří*. V této výchovné struktuře, jež se vyznačovala atmosférou vztahů a vzájemnou důvěrou, prožívá výchovnou zkušenost, kterou později označil a popsal jako *preventivní výchovný systém*.

Ještě za jeho života byla katolickou církví schválena Společnost svatého Františka Saleského, dnes všeobecně nazývaná „Salesiáni dona Boska“, která si, podobně jako don Bosco, vzala za úkol pracovat s mládeží, především s ohroženou.³⁵

Do Československa přišli salesiáni v roce 1925 (Slovensko). V roce 1927 je na pozvání tehdejšího litoměřického biskupa, salesiána Štěpána Trochty do Čech a na Moravu přivedl Ignác Stuchlý. V současné době tato řeholní společnost působí v České republice a na Slovensku více jak 80 let a provozuje zde několik středisek mládeže.

Činnost a organizační strukturu těchto středisek v ČR a SK v následujících kapitolách charakterizují, zvláštní pozornost věnují těm střediskům, která pracují s romskými dětmi a mládeží.

2.1 Salesiánská střediska mládeže v České republice v současnosti

Salesiánská střediska mládeže (dále také SaSM) jsou zařízení pro děti a mládež, v nichž předmětem jejich činnosti je výchova v rámci volnočasových aktivit.³⁶ Představují tak jednu z priorit salesiánského díla a patří k základním pilířům jejich působení mezi mladými lidmi.

V České republice je v současné době³⁷ 12 salesiánských středisek, která mají charakter samostatného díla.³⁸ Zřizovatelem je Salesiánská provincie Praha, statutárním zástupcem jednotlivého střediska pak ředitel, který je jmenován provinciálem.³⁹

---

³⁵ Srov. *Stanovy Společnosti sv. Františka Saleského*. Řím: Salesiánská kongregace, 1984. s. 35.

³⁶ Srov. *Stanovy Společnosti svatého Františka Saleského*, čl. 42: „*Své poslání uskutečňujeme především prostřednictvím činností a zařízení, které nám umožňují vychovávat mladé k lidské a křesťanské zralosti: jako oratoř a středisko mládeže, škola a odborná učiliště, internáty a domovy pro mladé v těžkostech.*“

³⁷ Údaj k 30.6.2008.

³⁸ Salesiánská provincie Praha sice během uplynulých let zřídila přes 20 salesiánských středisek mládeže, ale některá z nich jsou v praxi pouze rozšířenou formou běžné práce s mládeží v rámci římskokatolické farnosti a nevystupují prakticky samostatně – nemají právní subjektivitu.

³⁹ Srov. *Práce v salesiánském duchu*. [on-line]. [cit. 2008-03-11]. Dostupné z: <http://mladez.janbosko.cz/brozurky/odborne_texty.php>. s. 14.

Šest z těchto středisek je podle Školského zákona č. 561/2004 Sb.⁴⁰ školskými zařízeními, tj. Salesiánské středisko mládeže – dům dětí a mládeže v Brně – Žabovřeskách a v Brně – Líšni, v Českých Budějovicích, Ostravě, Plzni a v Teplících.⁴¹

Vzhledem k tomu, že střediska ve svém programu preferují tzv. *otevřenou práci s mládeží*,⁴² hledá zde místo stále více dětí a mladých lidí se sociálními problémy.⁴³ Velkou část návštěvníků tak tvoří děti ze sociálně slabých rodin, především pak *děti romské*, což je jedna z cílových skupin, se kterými salesiáni pracují.⁴⁴

Vlivem častých kontaktů a stoupajícího počtu romských návštěvníků se některá střediska zaměřila⁴⁵ a blíže specializovala na práci s *romskými dětmi a mládeží*. Jedná se o Salesiánská střediska mládeže v Českých Budějovicích, Teplících a v Ostravě, přičemž vzhledem k tomu, že cílovou skupinu v SaSM v Teplících a Ostravě tvoří téměř výlučně Romové, pracuje se zde výhradně s nimi – program je přizpůsoben potřebám a zájmům tohoto etnika. Naproti tomu cílová skupina v Českých Budějovicích je mnohem širší. Sem docházejí děti a mládež jak z minoritního, tak majoritního obyvatelstva. Z toho důvodu funguje ve středisku časově vymezený prostor a program pouze pro romské děti a mládež⁴⁶ a nazývá se *Romská sekce*.⁴⁷

Tato shora uvedená střediska, která pracují s romskými dětmi a mládeží, jsou v následující části práce stručně charakterizována. Reflektuji zde sociální patologii, která se v okolí (v příslušné lokalitě) nejčastěji vyskytuje,⁴⁸ dále pak programovou

---

⁴⁰ Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

⁴¹ Srov. *Práce v salesiánském duchu*, s. 14.

⁴² Pojem „otevřená práce s mládeží“ používá Kaplánek (2002). Význam však kolísá s ohledem na to, zda se tento pojem chápe v rámci sociální práce (nizkoprahová zařízení), v pedagogice (spontánní činnost) či jako vedlejší činnost střediska (otevřené kluby).

⁴³ Srov. *Výchovně pastorační činnost salesiánů – pokus o vymezení identity*. [on-line]. [cit. 2006-07-03]. Dostupné z: <<http://www.sdb.cz/ke-stazeni/odborne-seminare>>. s. 12.

⁴⁴ Srov. URBAN, D., KAJANOVÁ, A. Salesiáni dona Boska a jejich práce s romskými dětmi v Českých Budějovicích. *Kontakt*, 2008, roč. 10, č. 2, s. 317.

⁴⁵ Tento vývoj byl postupný a především pak zcela přirozený. Vyplýval z požadavků a potřeb návštěvníků, na které střediska následně reagovala.

⁴⁶ Srov. Závěrečná zpráva projektu GA JU, 21/2006/H-ZSF. *Motivační faktory v práci salesiánů s romskou mládeží*, s. 2.

⁴⁷ V rámci této sekce je nabízen obdobný program jako ve střediscích, která pracují výlučně s touto cílovou skupinou (Ostrava, Teplice).

⁴⁸ Přítomná sociální patologie často ovlivňuje skladbu návštěvníků střediska a také zaměření střediska (např. ohled na to, v jakém směru je třeba preventivně působit).

nabídku jednotlivých SaSM. Jak se v rámci této programové nabídky realizuje salesiánský výchovný systém, je pak uvedeno při jeho teoretickém rozboru a popisu.⁴⁹

2.1.1 Salesiánské středisko mládeže v Teplicích

Salesiánské středisko mládeže v Teplicích se nachází v městské části, která je považována za sociálně vyloučenou (romskou) lokalitu.⁵⁰ V rámci sociálně patologických jevů, které ohrožují vývoj mládeže, se zde nejčastěji vyskytuje prostituce, prodej drog a krádeže, ojediněle též lichva a narkomanie. Odhadovaná vzdělanostní struktura je v 80% základní vzdělání. V lokalitě působí jeden romský asistent, dále několik nestátních neziskových organizací (např. Teen Challenge, o.s., Oblastní charita Teplice), avšak pouze Salesiánské středisko mládeže pracuje systematictěji s romskými dětmi a mládeží.⁵¹

Středisko je od roku 2000 školským zařízením. Činnost je zaměřena na děti od 6 do 15 let, ovšem příležitostnými návštěvníky bývá i mládež ve věku 16 až 18 let. Převážnou část návštěvníků tvoří děti ze sociálně slabých rodin, především pak děti romského původu.⁵² Na základě toho je program střediska zaměřen na činnost a práci s touto cílovou skupinou formou romské oratoře a romského klubu. V prostorách se nachází herna s barem a v nabídce je 18 různých zájmových kroužků (výtvarný, dramatický, pěvecký, hudební, taneční, počítačový, sportovní aktivity, náboženství atd.), dále výlety, víkendové akce, tábory.⁵³

Pro prospěchově slabé žáky je zajišťováno doučování s možností logopedické péče. Na tuto aktivitu navázal v roce 2005 projekt s názvem „**Výukový program**“, realizovaný ve spolupráci se SaSM v Ostravě. Ten spočíval v doučování žáků, dále pak

---

⁴⁹ Více v kapitole „Salesiánský výchovný systém – výchovné, zdravotní a sociální aspekty“.

⁵⁰ Srov. *Mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v České republice*.

⁵¹ Srov. tamtéž.

⁵² Srov. *Podpora vzdělávání romských žáků. Metodická příručka projektu „Výukový program“ salesiánských středisek mládeže Teplice a Ostrava*, s. 5.

⁵³ Srov. *Mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v České republice*.

ve vytvoření příručky, přičemž zjištěné metodické postupy při doučování romských žáků se používají doposud, díky čemuž se stále zlepšují a zefektivňují.⁵⁴

S vědomím toho, že v raném dětství (předškolní období) probíhá intenzivní rozvoj člověka (tělesný i duševní),⁵⁵ rozšířili salesiáni od roku 2006 svoji činnost o projekt „*Klub dětí Motýlek*“, jehož cílem je pracovat s dětmi ve věku 3 až 5 let, které pocházejí z málo podnětného sociokulturního prostředí (jedná se především o romské děti) a vhodnou formou je připravovat na první třídu, a tím jim pomoci k úspěšnému nástupu do školy.⁵⁶

2.1.2 Salesiánské středisko mládeže v Ostravě

V Ostravě se v současné době nachází několik sociálně vyloučených (romských) lokalit. Situace romských obyvatel je velmi komplikovaná. Většina romských rodin žije v okrajových částech města (např. Zadní Přívoz, Kunčičky, Liščina, Hrušov, Vítkovice)⁵⁷ ve staré zástavbě obecních bytů nebo bytů společnosti OKD, a.s.⁵⁸

V městské části Vítkovice se nachází dvě sociálně vyloučené romské lokality. Nejčastěji zastoupeným sociálně patologickým jevem této lokality jsou drogy, lichva, gamblerství, krádeže a prostituce. Úroveň vzdělání se pohybuje okolo 99% maximálně základního vzdělání. Sociální služby zde poskytuje několik nestátních neziskových organizací, z nichž pouze některé jsou zaměřeny na volnočasové aktivity dětí a mládeže⁵⁹ (např. Teen Challenge, o.s., Pavučina, o.s.). V Ostravě - Vítkovice pak v rámci organizace volnočasových aktivit působí Salesiánské středisko mládeže.

---

⁵⁴ Srov. *Podpora vzdělávání romských žáků. Metodická příručka projektu „Výukový program“ salesiánských středisek mládeže Teplice a Ostrava*, s. 5.

⁵⁵ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem: vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2004. s. 121.

⁵⁶ Srov. *Podpora vzdělávání romských žáků. Metodická příručka projektu „Výukový program“ salesiánských středisek mládeže Teplice a Ostrava*, s. 5.

⁵⁷ Srov. *Mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v České republice*.

⁵⁸ OKD, a. s. je součástí nizozemské průmyslové skupiny, jejíž základní činností je těžba černého uhlí (Srov. <<http://www.okd.cz/cz/o-nas>>.)

⁵⁹ Tyto organizace působí v různých městských částech Ostravy - srov. Gabal (2006)

Středisko je od roku 1996 školským zařízením. Činnost byla veřejně obnovena po pádu železné opony v roce 1990.⁶⁰ K prvním kontaktům s dětmi a mládeží⁶¹ z okolních sídlišť docházelo při renovačních pracích v kostele, kdy chlapci (ve věku 10 až 12 let) přiměřeně pomohli při úklidových pracích, a salesiáni s nimi pak vyplňovali volný čas hrami. Aktivity se pomalu rozšiřovaly, byl zakoupen stolní tenis, jezdilo se na kolech, na výlety a pořádaly se víkendové pobyty. Setkávání salesiánů s romskou mládeží se stávalo více pravidelným, a činnost tak nabývala stále více systematické podoby. Tímto způsobem bylo ostravské středisko zaměřeno na práci s dětmi a mládeží romského etnika.⁶²

V současné době zde probíhá celá řada volnočasových aktivit. V rámci oratoře se jedná především o zájmové kroužky (horolezecký, hudební kapely, taneční, break - dance, počítačový, posilovna atd.), dále sálová kopaná, jízda na kole, bruslení, stolní fotbal, ping-pong, kulečnick, aj. Středisko pro návštěvníky pořádá víkendové akce, výlety, tábory či jednorázové akce: Mikulášská besídka, diskotéky, turnaje, dny otevřených dveří pro rodiče s dětmi atd.⁶³

V rámci zlepšení vzdělanostní úrovně a lepšího prospěchu dětí ve škole je ve středisku možnost doučování. Tento program byl od roku 2005 zefektivněn vlivem projektu s názvem „*Výukový program*“, který probíhal ve spolupráci se Salesiánským střediskem v Teplicích. Středisko se snaží o spolupráci s rodinami dětí, s veřejnoprávními subjekty a s obyvateli bydlícími v okolí střediska.⁶⁴

2.1.3 Salesiánské středisko mládeže v Českých Budějovicích

Romové v Českých Budějovicích obývají různé lokality více či méně koncentrovaně. Jednou z nich je sídliště Máj,⁶⁵ kde v těsné blízkosti žijí jak občané sociálně nevyloučení (především majoritní populace), tak sociálně vyloučení

---

⁶⁰ Srov. *Podpora vzdělávání romských žáků. Metodická příručka projektu „Výukový program“ salesiánských středisek mládeže Teplice a Ostrava*, s. 6.

⁶¹ Především pak s romskými chlapci.

⁶² Srov. *Podpora vzdělávání romských žáků. Metodická příručka projektu „Výukový program“ salesiánských středisek mládeže Teplice a Ostrava*, s. 6.

⁶³ Srov. *Salesiáni dona Boska*.

⁶⁴ Srov. *tamtéž*.

⁶⁵ Především některé jeho ulice a části, jsou řazeny mezi sociálně vyloučené (romské) lokality.

(především Romové). Závažnými problémy této lokality jsou přelidňenost bytů a vysoká koncentrace Romů na jednom území (zejména ve dvou ulicích).⁶⁶ Nejčastějšími problémovými jevy jsou gamblerství a výskyt drog (marihuana, toulén), prostituce, lichva a krádeže. Obyvatelé lokality dosahují v 90% maximálně základního vzdělání.⁶⁷ Pro práci ve středisku to znamená, že je třeba orientovat se na preventivní činnost a předcházení výskytu a případně prohlubování této situace v budoucnu.

V Českých Budějovicích funguje několik nestátních neziskových organizací zabývajících se prací s romskou mládeží, např. Městská charita – nízkoprahový klub Jiloro,⁶⁸ popřípadě Diecézní charita v Českých Budějovicích – Dobrovolnické centrum,⁶⁹ dále Salesiánské středisko mládeže; to se nachází právě poblíž sídliště Máj.

Salesiáni působí v Českých Budějovicích již 29 let - neveřejně od roku 1980. Školským zařízením je toto středisko od roku 1999. Jeho činnost je převážně zaměřena na neorganizované nebo sociálně znevýhodněné děti a mládež ve věku od 6 do 26 let ze spádové oblasti Čtyři Dvory, zejména ze sídliště Máj. Toto středisko není výlučně zaměřeno na práci s Romy, avšak organizuje ve vymezeném čase program pro tuto cílovou skupinu – jedná se o **Romskou sekci**.⁷⁰

Ta se věnuje především romským dětem a mládeži ve věku 6 až 18 let, která pochází převážně z lokality sídliště Máj. Činnost romské sekce je pro děti a mládež dělena na doučování, romský klub a romskou oratoř; probíhá jak v prostorách střediska (doučování a nabídka zájmových kroužků – dramatický, výtvarný, taneční, sportovní atd.), tak i na sídlišti Máj v odloučeném pracovišti střediska - **Kontaktní centrum Maják** (dále KC Maják).⁷¹

V KC Maják probíhají volnočasové aktivity, individuální doučování, tematické programy a sociální práce. Zařízení je určeno především pro terénní práci

---

⁶⁶ Srov. *Mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v České republice*.

⁶⁷ Srov. *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a komunit v České republice a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti (říjen 2005 - červenec 2006)*.

⁶⁸ Nízkoprahový klub Jiloro se však nachází mimo sídliště Máj. Svě služby poskytuje v rámci jiné vyloučené lokality v městské části Okružní (srov. GABAL, 2006.).

⁶⁹ *Diecézní charita České Budějovice*. [on-line]. [cit. 2009-01-29]. Dostupné z: <<http://www.charitacb.cz>>

⁷⁰ Srov. *Volnočasové aktivity na sídlišti Máj*. [online]. [cit. 2009-02-17]. Dostupné z: <http://www.sasmcb.sdb.cz/?page_id=863>.

⁷¹ Srov. tamtéž.

s neorganizovanými dětmi a mládeží ze sídliště Máj. Středisko též nabízí *sociální služby* (poradenství, doprovod, aktivizační programy, případová práce atd.), které jsou určeny pro romskou komunitu. O program přímo na sídlišti je velký zájem ze strany rodičů, kteří se bojí své děti pouštět do střediska, protože je to daleko od domova.⁷²

2.2 Salesiánská střediska mládeže na Slovensku v současnosti

Poslání salesiánských středisek na Slovensku je stejné jako v České republice; práce s mládeží, zaměřená na celistvou výchovu jedince. SaSM zde působí v několika městech (celkem zde působí 22 středisek),⁷³ přičemž úzce spolupracují s nevládní neziskovou organizací *Domka – Združenie saleziánskej mládeže*.

Ta působí na Slovensku již od roku 1991 a patří mezi největší dětské a mládežnické organizace. Jejím cílem je, obdobně jako u SDB, pracovat s ohroženou mládeží a dětmi ve věku 6 až 30 let, především ze sociálně slabého prostředí. Svými aktivitami překračuje i hranice Slovenska, neboť spolu s dalšími 11 státy Evropy tvoří síť Don Bosco Youth net (DBYN).⁷⁴

Spolupráce mezi Domkou a středisky na Slovensku probíhá tím způsobem, že Domka tato střediska sdružuje do sítě institucí, které pracují s dětmi a mládeží, zabezpečuje střediskům kontakt s úřady a ministerstvy, pomáhá s projektovou činností a vytváří ve spolupráci s těmito institucemi větší projekty. Salesiánská střediska jí naopak pomáhají při práci s mládeží a poskytují jí své prostory.⁷⁵

Cílovou skupinu též tvoří děti a mládež z majoritního i minoritního obyvatelstva. Na práci s Romy je však dlouhodobě zaměřeno SaSM v Bardějově - Poštárka, kde salesiáni intenzivně pracují s romskými dětmi a mládeží již od roku 1990.

---

⁷² Srov. *Salesiáni dona Boska*.

⁷³ Srov. *Salesiáni dona Bosca – Slovenská provincia Márie Pomocnice*. [on-line]. [cit. 2009-05-03]. Dostupné: <<http://www.saleziani.sk/na-slovensku.html>>.

⁷⁴ Srov. *Domka - Združenie saleziánskej mládeže*. [on-line]. [cit. 2009-05-03]. Dostupné z: <<http://www.domka.sk/site/node/2>>.

⁷⁵ Srov. tamtéž.

2.2.1 Salesiánské středisko mládeže v Bardějově - Poštárka

Město Bardějov je majitelem bytů s nižším standardem pro sociálně slabé občany. Domy, ve kterých se nacházejí zmiňované byty, jsou situované ve dvou lokalitách - v osadě v Dlhej Luke (ta má cca 100 obyvatel) a v separované části města na sídlišti Poštárka, kde žije cca 1300 obyvatel. Celkový odhad činí 1700 Romů⁷⁶ ve městě.⁷⁷ V lokalitě Poštárka žijí Romové v nevyhovujících sociálních a hygienických podmínkách. Je zde nízká vzdělanostní úroveň a u dětí vysoká nemocnost, způsobená zanedbáním hygieny, nesprávnou životosprávou a nevhodným oblékáním. Přímo na Poštárce působí Salesiáni dona Boska, kteří pracují s romskými rodinami, především pak s mládeží.⁷⁸

Salesiáni sem přišli na pozvání řeholní sestry Atanazie Holubové.⁷⁹ První kontakt s místními Romy datuje P. Peter Bešeny⁸⁰ do roku 1990. Vývoj tamní práce s touto cílovou skupinou se vyvíjel postupně. Avšak během 10 let se salesiánům podařilo vybudovat Pastorační centrum (salesiánské středisko a kostel) a také mateřskou školu. Velkým úspěchem bylo zřízení elokované 1. třídy základní školy přímo v prostorách Pastoračního centra. Tím byla zabezpečena návaznost programu a nabízených aktivit, neboť práce s romskými dětmi začíná již v předškolním věku⁸¹ – díky mateřské škole, a pokračuje až do dospělosti.⁸² Část budovy slouží k duchovnímu a kulturnímu růstu jako kostel, ale současně také jako místo, kde probíhají katecheze dětí i dospělých, zájmová činnost v kroužcích a doučování.

Díky tomu, že se středisko nachází v lokalitě s vysokým počtem Romů, kteří středisko navštěvují, je program zcela orientován na práci s romskými dětmi a mládeží. Aktivity a nabízený program jsou v porovnání se středisky v České republice v mnoha

---

⁷⁶ Jedná se o nepodložený odhad sociálních pracovníků města Bardejov.

⁷⁷ e-mail na adresu urban@zsf.jcu.cz od sociální pracovnice města Bardejov – Alena Priščáková, Oddelenie socialne, bytove a zdravotníctva, ze dne 12.2.2009. (viz. příloha č. 1)

⁷⁸ Srov. tamtéž.

⁷⁹ Řádová sestra Atanázia – Anastázia Holubová je Romka, která působila mezi Romy v Bardejove před příchodem Salesiánů dona Boska. (Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom – Cesty Romů 1945 – 1990*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004.).

⁸⁰ P. Peter Bešeny je salesiánský kněz, který působil v Bardějově v letech 1990 až 2003.

⁸¹ Právě pedagogická činnost s dětmi od raného věku zajišťuje kvalitní výsledky práce. (srov. BECKMAN, et al. 2004, s. 257.).

⁸² Osobní rozhovor s P. Petrem Bešenym, 20. září 2009, Slovenská republika, Košice – Luník IX.

ohledech obdobné. Středisko v Poštárce se věnuje mimoškolním a volnočasovým aktivitám. Pravidelně zde probíhá romská oratoř, což spočívá v organizování zájmových kroužků (sportovní, výtvarný, hudební, modlitební, kroužek vaření atd.). Na přilehlém hřišti je možné organizovat sportovní aktivity (fotbal, basketbal, volejbal) a různé turnaje. Novou aktivitou je setkávání s rodiči dětí, které navštěvují středisko v rámci modlitebních skupin, tzv. „Modlitby matiek a otcov.“ Středisko též organizuje aktivity, jako jsou letní tábory, výlety, prázdninová škola, katolické poutě, plesy, duchovní obnovy a jiné.⁸³

---

⁸³ Srov. *Saleziánska rodina v Bardejove*. [online]. [cit. 2009-05-01]. Dostupné z: <http://www.pobavi.sk>

3. Salesiánský výchovný systém – výchovné, zdravotní a sociální aspekty

Don Bosco nebyl pedagogem teoretikem, nenapsal žádné dílo, ve kterém by systematicky představil a shrnul vlastní teorii výchovy, již praktikoval v praxi. Jeho přístup vycházel z osobní a pedagogické zkušenosti, kterou intenzivně prožíval jednak při bezprostřední výchovné činnosti v začátcích svého působení mezi mládeží, jednak jako ředitel a hlavní představený salesiánského díla. Na základě osobní zkušenosti a prožitku byla tato metoda předávána i dalším spolupracovníkům, což se opět dělo v prostředí oratoře, kde se pomocníky nejčastěji stávali někdejší návštěvníci oratoře.⁸⁴

Salesiánský výchovný systém je dobře patrný i v současných pedagogických souvislostech, předznamenává myšlenky moderní pedagogiky, pedagogické psychologie, psychoterapie a sociální práce. Pracuje s komplexním chápáním osobnosti a ovlivňuje nejbližší sociální prostředí mladého člověka, jeho vlastní rozvoj osobnosti a rovněž moderně koncipuje roli vychovatele ve výchovném procesu.⁸⁵ Jeho přednost spočívá ve vytvoření podnětného výchovného prostředí, které je pro dítě a mladého člověka srozumitelné a stabilně strukturovatelné.

Salesiánský výchovný systém však nemá pouze výchovný charakter, ale díky preventivnímu působení předchází sociálně patologickým jevům, a tím má také dopad na zdraví jedince.

Vzhledem k tomu, že základy zdraví v dospělosti se vytvářejí v raném dětství, kdy např. chudá emoční podpora zvyšuje celoživotní riziko zhoršeného tělesného zdraví a oslabuje tělesné funkce v dospělosti,⁸⁶ předchází tomuto faktoru salesiánský výchovný systém prostřednictvím práce s dětmi od raného věku⁸⁷ a rozšiřováním sociální sítě o nové podpůrné sociální vztahy jak ze strany asistentů, tak ze strany vrstevníků (možnost potkat ve středisku nové kamarády). Sociální opora má pak opět pozitivní dopad na zdraví jedince především tím, že uspokojuje jeho sociální potřeby (potřeba sociálního kontaktu, přátelského vztahu, potřeba sociálního připoutání, potřeba

---

⁸⁴ Srov. BRAIDO, P. *Junge Menschen ganzheitlich begleiten*. s. 26

⁸⁵ Srov. ŘEHULKOVÁ, J. Volný čas a salesiánská pedagogika. *School and Health* 21, č. 3, 2008. s. 144.

⁸⁶ Srov. MARMOT, M., WILKINSON, R. *Sociální determinanty zdraví. Fakta a souvislosti*. Kostelec nad Černými lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2005. s. 18.

⁸⁷ Např. v SaSM v Teplicích pracují s dětmi od věku 3 let v rámci klubu Motýlek.

sociálního zařazení a začlenění aj.), napomáhá zvládnání stresu (ať již např. ze školního nebo případně i z rodinného prostředí) a posiluje sebeúctu a seberepekt, jež může být díky přístupu ve škole a majoritnímu okolí dítěte výrazně potlačena.⁸⁸

Dobré návyky ve vztahu ke zdraví, jako je rozumná strava, tělesná aktivita, nekouření aj., jsou spojeny jednak s rodičovskými příklady, které však v romském prostředí nemusí být pozitivní, dále také s příklady ve vrstevnickém kolektivu a především pak s kvalitním vzděláváním. To je v rámci salesiánského střediska zabezpečeno prostřednictvím celé řady kroužků a nabízeného programu (např. doučování), dále také prostřednictvím tematických programů a programů specifické primární prevence.⁸⁹ Zde jsou děti a mládež formou přednášek⁹⁰ a následných diskuzí seznamováni s negativními vlivy kouření a s dopady dalších patologických jevů, jsou informováni o škodlivých vlivech a případných finančních nákladech spojených např. s odvykáním.⁹¹ V rámci těchto přednášek získávají také informace o tom, na koho (na jaké instituce) se mohou v případě problémů obrátit – jaká je návaznost služeb. Návštěvníci střediska, ale také jejich rodiče, které asistenti navštěvují v domácím prostředí, mají možnost využít služeb sociálního pracovníka, který je součástí pracovního týmu a který také pomáhá buď přímo problémovou situaci řešit, popřípadě dokáže odkázat na kompetentní osobu. Tito sociální pracovníci si také všímají různých detailů a náznaků, které mohou signalizovat problémovou situaci a díky tomuto včasnému podchycení ji dokážou rychle a efektivně vyřešit.

Věnovat se prevenci v oblasti alkoholu, kouření a drog je zvláště u mladých Romů velmi důležité, protože tato skupina je výrazně ohrožena sociálním vyloučením,⁹² jež má přímý dopad na zvýšenou konzumaci těchto látek, coby reakce na sociální problém, jež má zvláště v tomto věku závažné dopady na zdraví jedince.⁹³

---

⁸⁸ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál, 2001. s. 138 – 140.

⁸⁹ *Tematické programy a programy specifické primární prevence* jsou projekty, které jsou realizovány v SaSM v Českých Budějovicích jednou měsíčně.

⁹⁰ V rámci přednášek jsou často zváni hosté. Jedná se o pracovníky různých poraden pro osoby v nouzi, terénní sociální pracovníky pracující s drogově závislými aj.

⁹¹ Křivohlavý (2001, s. 194) tuto preventivní činnost pojmenovává jako „psychologické očkování“.

⁹² Srov. *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a komunit v České republice a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti (říjen 2005 - červenec 2006)*. s. 9-10.

⁹³ Srov. MARMOT, M., WILKINSON, R. *Sociální determinanty zdraví. Fakta a souvislosti*, s. 23.

Sociální vyloučení je pak samo o sobě rizikem, které vede ke zhoršování zdraví a předčasnému úmrtí. Skutečnost, že jedinec je vyloučen ze života společnosti a jedná se s ním jako s někým méněcenným, má negativní dopad na zdraví. Stresy plynoucí ze života v chudobě jsou zvláště škodlivé pro děti a mladistvé.⁹⁴ Díky tomu, že střediska prostřednictvím salesiánského výchovného stylu zprostředkovávají romským dětem a mládeži vzdělání (doučování a kroužky), nabízejí účast na výletech, táborech a exkurzích, díky čemuž mají návštěvníci možnost poznávat i jiná prostředí a navázat sociální kontakty, napomáhají tlumit negativní důsledky tohoto faktoru. Dalším prostředkem začleňování (sociální inkluze) může být i práce střediska s rodinou dětí (terénní sociální práce), realizovaná prostřednictvím návštěv, komunikace s rodinou a řešením případných problémů, díky čemuž vytvářejí asistenti prostor pro sociální kontakt a dávají rodinám najevo, že se o jejich problémy někdo zajímá a pomáhá jim je odborně řešit.

Další prvek, který upevňuje a zlepšuje zdraví jedince, je pohybová aktivita, která je pomocí salesiánského výchovného systému zajišťována prostřednictvím nabídky sportu, turnajů a programu s pohybovou aktivitou. Návštěvníci tak mají možnost „vybít“ svou energii⁹⁵ a zároveň předcházet celé řadě civilizačních onemocnění (zvýšený cholesterol, diabetes, nadváha, stres).⁹⁶

V těchto uvažovaných souvislostech se stále více zvažuje dopad právě sociálních podmínek a prostředí člověka na jeho zdraví (sociální determinanty zdraví), kterým se přičítá až 60% podíl na ovlivňování zdraví. V současné době se zdraví chápe jako stav úplné tělesné, duševní, sociální a nově i spirituální pohody.⁹⁷ A právě všem výše uvedeným prvkům věnuje salesiánský výchovný systém⁹⁸ a činnost salesiánů v různé míře svou pozornost, čímž rozšiřují výchovné působení tohoto systému i na sociální a zdravotní složku.

---

⁹⁴ Srov. MARMOT, M., WILKINSON, R. *Sociální determinanty zdraví. Fakta a souvislosti*. s. 21.

⁹⁵ Don Bosco v této souvislosti často užíval slova sv. Filipa Neriho, určená mladým: „Běhejte, skákejte, dělejte, co chcete, hlavně nehřešte“. To znamená, že dával člověku úplnou svobodu a volnost k tomu, aby se mohla projevit jeho potřeba k pohybu a ke hře (Srov. BOSCO, T., NANNI, C. *Dej mi duše*. s. 27).

⁹⁶ Srov. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. s. 138 – 140.

⁹⁷ Srov. tamtéž. s. 33.

⁹⁸ Viz další kapitoly.

V následující části popisují teoretickou rovinu (teoretická východiska) salesiánského systému a zároveň uvádím způsob, jakým se tato metoda uplatňuje v současné době – viz kapitola „*Interpretace pro současnost*“. V rámci teoretického vymezení vycházím z dostupné literatury, především salesiánské, která charakterizuje don Boskův výchovný systém určitými základními prvky⁹⁹ (pilíři), které lze formulovat následujícími pojmy:

- **Preventivní přístup**, spočívající v předcházení negativním jevům mezi mládeží.
- **Prostředky**, o které se celý preventivní systém opírá. Jedná se o *rozum, náboženství a laskavost*.
- **Cíl výchovy** – *dobry křesťan a odpovědný občan*; naplněním těchto požadavků směřuje každý ke konečnému cíli, kterým don Bosco rozuměl setkání s Bohem.
- **Metoda** realizace výchovného stylu, čímž don Bosco rozuměl *asistenci*, jinými slovy osobní vztah mezi vychovatelem a vychovávaným.
- **Specifické místo**, které by bylo pro vychovávané *domovem, farností, školou a hřištěm*. Za toto místo považoval Jan Bosco **oratoř**.

3.1 Preventivní přístup

3.1.1 Tradiční východiska

Mezi progresivními pedagogy don Boskovy doby se prosadil názor, že lepší je negativním jevům mezi mládeží předcházet, než je pouze napravovat. Toto přesvědčení mělo oporu v celospolečenské situaci a historii, která byla poznamenána francouzskou revolucí a napoleonskými válkami. Slovo „prevence“ se tak skloňovalo ve všech pádech v sociálních i politických kruzích.¹⁰⁰

V rámci takto pojímaného preventivního působení a výchovy byl uplatňován výchovný systém, založený na autoritě, příkazech, zákazech a trestech. Představený musel být vždy přísný, nikdy se nestýkal s vychovávanými, pouze při přestoupení stanoveného pravidla, a to za účelem kárání a trestání. Za každý přestupek byl předem

---

⁹⁹ Srov. DOMENECH, A. *Saleziánska pastorácia mládeže*. Bratislava: Don Bosco, 1999.

¹⁰⁰ Srov. KAPLÁNEK, M. *Don Bosco a salesiánský výchovný styl*. [online]. [cit. 2009-03-02]. Dostupné z: <<http://www.sdb.cz/ke-stazeni/odborne-seminare>>. s. 3.

stanovený trest, a proto neexistoval mezi vychovatelem a vychovávaným žádný vztah. Když byl vychovatel přítomný mezi mládeží, tak jen proto, aby ji hlídal a napravoval provinilce.¹⁰¹

Don Bosco však tento styl „preventivní výchovy“ považoval spíše za omezující, represivní a byl zastáncem motivačního stylu prevence, který by podněcoval děti a mládež k aktivitě a činnosti, díky čemuž by se zamezilo přítomnosti společensky negativních jevů.¹⁰² Sice i v jeho pojetí nalezneme obě stránky; **omezující** i **motivační** (uplatňoval ve svém preventivním systému jak důvěru, tak bdělost), avšak motivační složka jasně převažuje nad tou omezující. Na základě rozdílnosti těchto dvou preventivních výchovných metod nazval don Bosco svůj výchovný styl „**preventivním systémem**“. Výhody a přednosti oproti v té době používané metodě výchovy, kterou nazval „**systémem represivním**“, uvádí v jednom z mála ze svých děl, jež nazval *Preventivní systém při výchově mládeže*.¹⁰³

3.1.2 Interpretace pro současnost

V návaznosti na dona Boska používají salesiáni v rámci uplatňování preventivního přístupu prvky pedagogiky volného času, která se zaměřuje na pedagogické ovlivňování doby určené pro odpočinek, rekreaci, zábavu, zájmové činnosti a vzdělávání. Tak poskytují formou široké nabídky volnočasových aktivit a kroužků možnost racionálně využívat volný čas, kultivovat významné lidské potřeby, především pak upevňovat žádoucí morální vlastnosti, čímž výrazně přispívají k prevenci negativních jevů a škodlivých forem chování. Uplatňují tak primární a sekundární prvky prevence,¹⁰⁴ které patří mezi hlavní předpoklady zdravého vývoje jedince.

Programová nabídka salesiánských středisek přitom nevychází výhradně z jednotlivých typů činností (hudba, výtvarné umění, sport, turistika atd.), ale

---

¹⁰¹ Srov. FOGL, J. *Preventivní výchovný systém sv. Jana Boska*. České Budějovice: Jihočeská univerzita. Teologická fakulta, 2000. s. 7.

¹⁰² Srov. BRAIDO, P. *Don Bosco's pedagogical experience*. Roma: LAS, 1988. s. 41.

¹⁰³ Srov. BOSCO, J. *Preventivní systém při výchově mládeže* (Pravidla pro domy Společnosti sv. Františka Saleského). In *Stanovy společnosti svatého Františka Saleského*. s. 24.

¹⁰⁴ Srov. PÁVKOVÁ, K. a kol. *Pedagogika volného času*. s. 37 – 41.

jednoznačně zde převažuje metoda animace,¹⁰⁵ především pak komunikativní animace.¹⁰⁶ Díky této metodě práce lze získat a udržet pozornost návštěvníků, neboť program vychází aktuálně z jejich potřeb – sami na jeho tvorbě participují.¹⁰⁷

Mezi činnosti středisek také nezřídka patří aktivity rázu duchovního a náboženského vzdělávání, jako je láska k bližnímu, solidarita, úcta k člověku a k jeho přesvědčení, respekt před duchovními hodnotami, které formují osobnost a napomáhají výchově.¹⁰⁸

Zmíněná programová nabídka není v salesiánském pojetí posledním cílem, ale je doplněna o tzv. *personální nabídku*¹⁰⁹ (nabídky vztahů jak ve skupině dětí, tak k asistentům), která hraje při výchově ještě závažnější roli a jako taková bude probrána v samostatné kapitole.

Pokud chceme reflektovat nabízený program pro romské děti a mládež, díky jemuž se uplatňuje preventivní přístup, můžeme sledovat programovou nabídku, která je pro uvedenou cílovou skupinu připravena. Jedná se o: *doučování, romskou oratoř, romský klub, víkendové, prázdninové a jednorázové akce*.¹¹⁰ Náplň a obsah nabízeného programu v rámci těchto aktivit je v následujících podkapitolách blíže charakterizován.

3.1.2.1 *Doučování – podpora vzdělávání romských žáků*

Záměrem této aktivity je podporovat děti ve zvládnutí školních nároků. Program je realizován v rámci romské oratoře *několikrát týdně*,¹¹¹ a to vždy před začátkem volnočasových aktivit (kroužků). Adresáty doučování jsou převážně děti 1. stupně základních či pomocných škol. Účast na doučování je dobrovolná a otevřená všem

---

¹⁰⁵ Srov. SCHEPENS, J. *Die Pädagogik Don Boscos: Ursprung und Entwicklung*. Wien: Don Bosco-Haus, 2001. s. 16.

¹⁰⁶ Zde se animátor snaží probudit nadšení a povzbudit děti a mládež k aktivitě. Činnost pak vychází z potřeb a přání návštěvníků a není diktována zvenčí. Komunikativní animace akceptuje různorodé potřeby jedinců, počítá s minimální kontinuitou účastníků a současně pracuje s maximální snahou motivovat (Srov. KAPLÁNEK, M. *Pedagogika volného času*. s. 9.)

¹⁰⁷ Srov. *Práce v salesiánském duchu*. s. 14.

¹⁰⁸ Srov. *Výchovně pastorační činnost salesiánů – pokus o vymezení identity*. s. 12.

¹⁰⁹ Srov. tamtéž, s. 13.

¹¹⁰ Srov. *Popis realizace poskytování sociálních služeb*. [online]. [cit. 2009-03-03]. Dostupné z: <http://www.sasmcb.sdb.cz/?page_id=24>.

¹¹¹ Frekvence a rozsah záležití na jednotlivém středisku - pozn. autora.

zájemcům. Ti jsou bodově stimulováni k docházce na doučování, avšak neúčast na tomto programu neznamena žádná omezení pro využívání další nabídky středisek.¹¹²

Doučování většinou neprobíhá jako vyučování ve škole, ale spíše formou hry (slovní, početní, pohybové aj.). Program je s maximálním ohledem přizpůsoben dětem, vychází z jejich potřeb. Nejčastěji se jedná o přípravu domácích úkolů a opakování učební látky na další den. Důraz je kladen na rozvoj praktických dovedností všedního života (znalost měsíců, hodin, zásad jednání s lidmi atd.), dále pak na český jazyk, rozvoj slovní zásoby a matematiku. Činnost je zajištěna z řad zaměstnanců střediska, vedoucích kroužků, případně dobrovolníků. Je uplatňován individuální přístup ke každému dítěti, ideální snahou je přístup *jeden učitel – jeden žák*.¹¹³

V současné době se při doučování využívají metody práce, které se osvědčily díky projektu „Výukový program“. Ten byl realizován v Salesiánském středisku mládeže v Teplicích a Ostravě v roce 2005 a byl zaměřen na podporu vzdělávání *romských žáků* základních a pomocných škol. V rámci projektu byly také realizovány se skupinou žáků, kteří chodili na doučování pravidelně, motivační víkendová setkání – jednalo se o odměnu za pravidelnou účast, kdy tato setkání byla také prostředkem k prohloubení vzájemných vztahů a ke zlepšení následné spolupráce.¹¹⁴

3.1.2.2 Romská oratoř

Romská oratoř je zaměřena na práci s dětmi ve věkovém rozmezí od 6 do 15 let. Probíhá v časovém rozmezí jedné a půl až dvou hodin denně. Náplň je uspořádána s ohledem na potřeby romských dětí a mládeže, pramenící z romské kultury a tradice (důraz je kladen na pohyb, hudbu a zpěv), díky čemuž je program pro děti atraktivní a zajímavý.¹¹⁵ Nabídka se týká především sportovních aktivit (fotbal, florbal, basketbal atd.), dále pak možnost hrát kulečnick, ping pong, stolní fotbal („kalčo“). Z kroužků

---

¹¹² Srov. Závěrečná zpráva projektu GA JU, 21/2006/H-ZSF. *Motivační faktory v práci salesiánů s romskou mládeží*, s. 3.

¹¹³ Srov. tamtéž, s. 3.

¹¹⁴ Srov. *Podpora vzdělávání romských žáků. Metodická příručka projektu „Výukový program“ salesiánských středisek mládeže Teplice a Ostrava*. Salesiánské středisko mládeže Teplice a Ostrava, 2007. s. 4.

¹¹⁵ Zmíněné odlišnosti popisuje např. Yoors (rok neuveden) či Hancock (2002).

probíhá keramická a výtvarná dílna, hudebna¹¹⁶ a hudební kroužek,¹¹⁷ kick box, tanec apod. Nedílnou součástí jsou též turnaje a soutěže (především v ping-pongu a kulečnicku), jejichž výsledky jsou jednou za měsíc vyhodnoceny a případný vítěz odměněn (materiálně či nemateriálně). Návštěvníci jsou též stimulováni k aktivitě v jednotlivých kroužcích formou bodového hodnocení. Na základě nasbíraných bodů se mohou za odměnu účastnit většinou jednorázových akcí, kupříkladu víkendového setkání, plavání, jízdy na koni aj., eventuálně získají odměnu v podobě sladkostí, trička, míče apod.¹¹⁸

Činnost a program oratoře jsou přizpůsobeny tématu, které je pro každý měsíc aktuální. Témata pak vycházejí buďto z významných svátků, jež připadají na dané období (např. Měsíc dona Boska, Velikonoce, Vánoce), popřípadě jsou volena za výchovným účelem (Měsíc přátelství, Měsíc tolerance, Měsíc rodiny a domova atd.). Informace jsou zprostředkovávány formou krátkých divadelních či zábavných vstupů, většinou před koncem programu v oratoři, kdy tato názorná metoda předávání hodnot se ukazuje být pro tuto cílovou skupinu jako jedna z neefektivnějších.¹¹⁹

3.1.2.3 *Romský klub*

Romský klub je *obdoba oratoře*, avšak program je zacílen na starší návštěvníky (15 let a více). Je to nejčastěji prostor pro setkávání a udržování vztahů, které se vytvořily v průběhu návštěv oratoře či jiných programů. Návštěvníci klubu jsou nejčastěji členy romských hudebních skupin, kteří docházejí do střediska a nacvičují na hudební vystoupení či koncerty. Ten je následně pořádán jak v rámci hudebních soutěží a představení pro návštěvníky střediska, rodiče a jiné zájemce, tak také prostřednictvím regionálních soutěží a vystoupení. Tato vystoupení a přijetí publikem bývají velkým stimulem pro další práci, a to jak pro hudebníky samotné (něco dokázali, něčeho

---

¹¹⁶ V hudebně mají děti a mládež možnost aktivně hrát na hudební nástroje, popřípadě zde probíhají zkoušky romských hudebních kapel.

¹¹⁷ V rámci hudebního kroužku probíhá zpěv a poslech reprodukováné hudby atd.

¹¹⁸ Srov. Závěrečná zpráva projektu GA JU, 21/2006/H-ZSF. *Motivační faktory v práci salesiánů s romskou mládeží*. s. 3.

¹¹⁹ Srov. tamtéž, s. 3.

dosáhli), tak pro ostatní romské děti a mládež (i jim se nabízí možnost „být v něčem dobří, vystupovat apod.“).¹²⁰

3.1.2.4 Víkendové, prázdninové a jednorázové akce

V rámci těchto aktivit mají romské děti možnost získat nové zážitky a zkušenosti, zvláště mimo prostředí, ve kterém se každodenně pohybují. Jedná se o různé výlety do přírody či jiných měst, dále o letní tábory, exkurze aj.

Odborná literatura v této souvislosti popisuje, že čím menší je skupina, s níž vychovatel pracuje, tím přirozeněji a spontánněji vznikají vztahy.¹²¹ Lze zde tak navázat a prohloubit atmosféru důvěry, která je pro práci s Romy základním předpokladem úspěchu.¹²² Činnost v romské oratoři či klubu pak navazuje na tyto získané a prohloubené kontakty.

3.2 Metoda asistence a animace

3.2.1 Tradiční východiska

Hlavní důraz salesiánského výchovného systému je kladen na to, aby byla mládež neustále zaměstnána nějakou činností, což by jí znemožňovalo zahálet, popřípadě vyvíjet trestnou činnost. Jinými slovy – „učinit mládeži nemožným dopouštět se provinění“.¹²³ Tento způsob výchovné přítomnosti se realizuje zejména uplatňováním metody *asistence*, která spočívá v osobní přítomnosti asistenta (vychovatele) mezi mladými.¹²⁴

Salesiánská tradice ve svých stanovách hovoří o asistentovi jako o osobě, která je neustále přítomna.¹²⁵ Samozřejmě se jedná o přítomnost nikoliv pouze fyzickou, nýbrž v plném slova smyslu výchovnou. Asistent není „hlídač“. Jeho přítomnost je aktivní a přátelská, má být duší zábavy mladých lidí, jeho úloha je nezastupitelná. Je

---

¹²⁰ Srov. Výroční zpráva o činnosti ve školním roce 2007/2008. [on-line]. [cit. 2009-02-17]. Dostupné z: <<http://www.sasmcb.sdb.cz/wp/wp-content/download/vyrocka07.pdf>>.

¹²¹ Srov. PÁVKOVÁ, A. a kol. *Pedagogika volného času*. s. 53

¹²² Srov. DAVIDOVÁ, E. 2004. *Romano drom – Cesty Romů 1945 – 1990*, s. 105.

¹²³ Srov. BRAIDO, P. *L'esperienza pedagogica di Don Bosco*. Roma: LAS, 1988. s. 96.

¹²⁴ Don Bosco vždy tento termín upřednostňoval před tehdy tradičním „hlídáním“.

¹²⁵ Srov. *Stanovy Společnosti sv. Františka Saleského*. s. 232.

ověřenou skutečností, že mladí rádi splní nároky a požadavky předkládané asistentem, jestliže on s nimi aktivně, v atmosféře důvěry a radosti prožívá svůj volný čas.¹²⁶ Na základě této přítomnosti asistenta je možné budovat vzájemný osobní a důvěrný vztah, což je hlavním předpokladem pro práci s mládeží.

3.2.2 *Interpretace pro současnost*

V poslední době se stále více uznává, že jedním ze specifických rysů výchovy ve volném čase je právě přítomnost asistenta mezi mládeží. Zvláštní důraz je kladen na vztahovou rovinu mezi vychovatelem a vychovávaným, která se významnou měrou uplatňuje v práci s ohroženou a rizikovou mládeží. Vztah je pak označován jako jediný způsob, jímž je možné předat hodnoty a postoje, jež tvoří jádro výchovy.¹²⁷ Prostřednictvím tohoto prvku pedagogiky volného času salesiáni naplňují ideu, kterou ve své práci používal don Bosco – být mladým stále nablízku a vychovávat je prostřednictvím vztahu, v němž za základní prostředky výchovy považoval rozum, náboženství a laskavost. Způsobu, jakým se tyto prostředky uplatňují v salesiánské metodě asistence, se budeme věnovat v další kapitole. Nyní se vraťme k pojetí a uplatnění tohoto přístupu v současné době.

Přítomnost asistentů a jejich výchovný přístup má pro aplikaci salesiánského systému nezastupitelnou úlohu, neboť díky nim a budování osobního vztahu s mládeží se tato metoda může realizovat. Oni byli a jsou těmi, na jejichž práci se rozvíjí další složky salesiánské práce a práce s mládeží vůbec. „Nezaujme-li mladého člověka vychovatel, nezaujmu ho ani jeho hodnoty.“¹²⁸ Proto je nutné jejich výběru věnovat zvláštní pozornost.

V době dona Boska obstarávali tuto vychovatelskou práci pouze salesiáni¹²⁹ – řeholníci. Avšak vzhledem k tomu, že v posledních 40 letech, alespoň v Evropě, soustavně ubývá počet salesiánů (řeholníků), přebírají řadu činností, které původně

---

¹²⁶ Srov. KUCHAR, P. *Rozvoj pozitivní identity romské mládeže v podmínkách výchovné činnosti Salesiánského střediska mládeže v Ostravě*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. s. 100.

¹²⁷ Srov. PÁVKOVÁ, K. a kol. *Pedagogika volného času*. s. 52.

¹²⁸ Srov. tamtéž. s. 53.

¹²⁹ Srov. BOSCO, T. *Don Bosco*. Praha: Portál, 2004 s. 234.

realizovali salesiáni sami, jejich spolupracovníci, kteří nejsou příslušníci řádu – muži i ženy, katolíci i nekatolíci.¹³⁰ To vedlo SDB ke stanovení personálních požadavků na obsazení jednotlivých středisek a ke stanovení nároků na zaměstnance.

Ústřední postavou salesiánského střediska mládeže je jeho *ředitel*. Jedná se o osobu salesiána (řeholníka), který dbá na to, aby činnost střediska byla v souladu se salesiánským systémem hodnot dona Boska.¹³¹ Další profesí, uplatňující se ve střediscích, jsou *sociální pracovníci*, zabezpečující např. terénní sociální práci, poradenství, mapování sociálně právních problémů v příslušné lokalitě aj. V osobě *pedagogického pracovníka* se pak uplatňují především pedagogové volného času, kteří připravují výchovný, vzdělávací, sportovní a další program, vedou dobrovolníky a praktikanty k přímé činnosti atd. Salesiánská střediska dále úzce spolupracují s *dobrovolníky* z řad mládeže nebo rodičů.¹³²

V prostředí vybraných středisek působí též *romský asistent*. Jeho přítomnost v zařízeních, zabývajících se prací s touto cílovou skupinou, např. kladně hodnotí metodická příručka, která uvádí, že chce-li středisko pro volný čas dětí a mládeže (nejenom salesiánské středisko, pozn. autora) pracovat či spolupracovat s romským etnikem, je základní podmínkou úspěchu osobní kontakt se samotnými Romy, což znamená úzkou spolupráci s romskými asistenty (tuto funkci by měli právě Romové zastávat). Jednou z jeho hlavních úloh je plnit funkci zprostředkovatele v kontaktu mezi romskými dětmi a mládeží a ostatními zaměstnanci střediska.¹³³

Důležitým předpokladem pro práci s Romy je znalost romské kultury, tradic a psychiky. Tyto požadavky klade na pedagogy¹³⁴ ve svém prohlášení i Rada vlády pro národnostní menšiny a označuje ji za standardní profesní výbavu.¹³⁵ A právě tyto požadavky jsou realizovány v osobě romského asistenta.

---

¹³⁰ Srov. KAPLÁNEK, M. *Animace skupiny – metoda nedirektivní výchovy*. [online]. [cit. 2009-03-02]. Dostupné z: <http://www.tf.jcu.cz/katedry/kpd/pvc/studijni_materialy>. s. 9.

¹³¹ Srov. *Výchovně pastorační činnost salesiánů – pokus o vymezení identity*. s. 4.

¹³² Srov. *Práce v salesiánském duchu*. s. 14.

¹³³ Srov. *Specifika práce s romským etnikem v činnosti středisek pro volný čas dětí a mládeže*. [on-line]. [cit. 2008-02-25]. Dostupné z: <www.nidm.cz/prilohy/vol_cas/mlrom.pdf>. s. 1.

¹³⁴ Popřípadě jiné pracovníky s touto cílovou skupinou – pozn. autora.

¹³⁵ Srov. *Usnesení Rady vlády pro národnostní menšiny č. 599 ze dne 14. června 2000*. [on-line]. [cit. 2009-01-28]. Dostupné z: <<http://www.icm.cz/mensiny-legislativa>>.

Program střediska nemá pouze „vyplňovat“ volný čas, ale má být výchovným prostředkem. Z toho vyplývají také nároky na vedoucí. Po odborné stránce by měli mít teoretické znalosti a praxi v oboru, který vedou. Po stránce lidské a pedagogické se požaduje zralý a odpovědný vztah k dětem, osobní motivace k výchovné práci a účast na doškolovacích (formačních) aktivitách.¹³⁶ Pro práci je také nutná vlastní motivace asistenta, neboť „pouze dobré příklady táhnou a pouze motivovaný vedoucí motivuje ostatní“.¹³⁷

Pokud jde o metodiku práce, lze použít především kombinace dvou základních metod pedagogiky volného času, a to komunikativní animace a participativního plánování.¹³⁸ Komunikativní animace je založena na osobní motivaci účastníků pedagogem, příp. členy skupiny navzájem. Je to vnitřní stránka asistence. Doslova znamená *oživit*, *nadchnout* nebo také *naplnit duchem*.¹³⁹ Participativní plánování je zase způsob, jak dosáhnout podílu účastníků na tvorbě programu, díky čemuž pak nabízený program vychází z vlastních potřeb a přání skupiny. V obou případech závisí úspěch na komunikační schopnosti pedagoga, na jeho osobnostních kvalitách a schopnosti navazovat vztahy a motivovat k činnosti.

Hlavní přínos metody asistence a animace spočívá v tom, že se vytvoří takové prostředí, v němž návštěvníci mají možnost být v osobním kontaktu, jednak ve skupině mezi sebou, jednak ve vztahu k asistentům. Tuto potřebu výstižně charakterizuje motto: „Pro děti je důležitější to, co jsme, než to, co děláme.“¹⁴⁰ Tato věta se může zdát provokativní. Nejde však o podceňování toho, co salesiáni s dětmi a mládeží dělají. Připravený program pro zabavení návštěvníků, stejně jako nabízené kroužky jsou pro to, aby zájemce něčemu naučili. Nicméně tato věta poukazuje na skutečnost, že pro děti a mládež, zvláště pro tu, s níž salesiáni nejčastěji pracují, je důležitá láska (laskavost), kterou mohou asistenti prostřednictvím aktivit a kroužků nabízet. Dle slov dona Boska

---

¹³⁶ Srov. KAPLÁNEK, M. *Pedagogické a sociální aspekty práce s neorganizovanou mládeží*. [on-line]. [cit. 2009-05-23]. Dostupné z: <www.tf.jcu.cz/getfile/4a62381c7cf20dfc>.

¹³⁷ Srov. ADAIR, J. *Efektivní motivace*. Praha: Alfa Publishing, 2004. s. 17

¹³⁸ Srov. KAPLÁNEK, M. *Pedagogické a sociální aspekty práce s neorganizovanou mládeží*.

¹³⁹ Srov. OPASCHOWSKI, H. W. *Einführung in die freizeit-kulturelle Breitenarbeit. Methoden und Modell der Animation*. Bad Heilbrunn: Klinkhardt, 1979. s. 32.

¹⁴⁰ *Salesiánský výchovný systém - zvláštnosti a akcenty*. [on-line]. [cit. 2009-05-23]. Dostupné z: <www.sdb.cz/ke-stazeni/odborne-seminare/?cmd=download&downloadID=276>.

je pro mladé důležité, aby zakoušeli to, že jsou milováni, že asistentům na nich záleží.¹⁴¹ Díky tomu také mají možnost navázat přátelské vztahy, které pak tvoří základ pro sociální oporu jedince a mají pozitivní dopad na zdraví jedince tím, že uspokojují jeho sociální potřeby.¹⁴²

3.3 Prostředky k aplikaci salesiánského výchovného systému

3.3.1 Tradiční východiska

Salesiánský výchovný systém, především pak jeho prvek asistence, se celý opírá o *rozum, náboženství a laskavost*. Nyní si ukážeme, jak don Bosco tyto prostředky pro práci s mládeží vymezil a aplikoval s ohledem na svou dobu, následně pak je uveden způsob, jakým se tato metoda uplatňuje v současnosti.

Rozum se dá chápat jako vůle člověka po poznání a po porozumění, po řešení problémů, které život přináší. „Mladý člověk potřebuje rozumět smyslu výchovných požadavků.“¹⁴³ Donu Boskovi šlo o to, aby mladí lidé na základě rozumové úvahy souhlasili s výchovnými zásadami, a tak byli ochotni se těmito zásadami řídit, dále také aby se rozhodovali svobodně – na základě rozumu, a ne pod tlakem vnitřního nebo vnějšího napětí. Proto umění vychovatele spočívá ve schopnosti povzbuzovat v mladých lidech vědomí svobody a zodpovědnosti.¹⁴⁴

Rozum se pak doplňuje s ostatními složkami jeho výchovného systému – s laskavostí a s náboženstvím; zabraňuje jednostrannosti a přehánění, a to jak v citové, tak i v náboženské oblasti.¹⁴⁵

Termín *náboženství* splňuje touhu každého po duchovních věcech a nabízí ve výchově vytvoření láskyplného vztahu k Bohu.¹⁴⁶ Jde o hledání smyslu života, světa a nalezení řádu i v přítomnosti zmatků a problémů, které naši dobu provázejí.¹⁴⁷

---

¹⁴¹ Srov. tamtéž.

¹⁴² Více viz. Kapitola „Salesiánský výchovný systém – výchovné, zdravotní a sociální aspekty“.

¹⁴³ KUCHAR, P. *Rozvoj pozitivní identity romské mládeže v podmínkách výchovné činnosti Salesiánského střediska mládeže v Ostravě*. s. 95

¹⁴⁴ Srov. KAPLÁNEK, M. *Don Bosco a salesiánský výchovný styl*. s. 6.

¹⁴⁵ Srov. tamtéž. s. 6.

¹⁴⁶ Srov. BRAIDO, P. *Junge Menschen ganzheitlich begleiten*. s. 38.

¹⁴⁷ Srov. KUCHAR, P. *Rozvoj pozitivní identity romské mládeže v podmínkách výchovné činnosti Salesiánského střediska mládeže v Ostravě*. s. 96

V tomto smyslu je náboženství základem výchovného způsobu dona Boska, přičemž - pokud se nebere v potaz a nepočítá se s ním v praxi - nelze hovořit o preventivním systému.¹⁴⁸

Náboženství je pro něho nejvyšší hodnotou a jednotícím prvek jeho výchovného systému. Spásu duše¹⁴⁹ chápe jako inspirující motivaci, která výchově dává srdce. Křesťanství považuje za vrchol, ale i cestu výchovy, což budí dojem, že u dona Boska bylo náboženství prostředkem sloužícím výchově a osobnímu doprovázení. Pro něj je však výchova bez náboženského základu bezcenná, bez náboženství si nedokáže představit ani morálku ani trvalé štěstí člověka.¹⁵⁰

Význam slova *amorevolezza* (láska, laskavost) znamená vytváření osobních přátelských vztahů, ve kterých mladí poznávají a zakoušejí, že jsou vychovatelem¹⁵¹ nezištně milováni láskou bez podmínek. Přitom je respektována jejich svoboda, aniž by je vychovatel na sebe upoutával.¹⁵²

V salesiánské výchově má velký význam autentický vztah mezi vychovatelem (asistentem) a vychovávaným. „Don Bosco se zcela otevřeně snažil mládež nejprve získat „pro sebe“, aby ji mohl ovlivnit a vést k tomu, co jim bude prospívat. Předpokladem výchovného úspěchu je láska ze strany vychovatelů a důvěra ze strany mladých lidí.“¹⁵³

Láska má být pocíťována v projevené důvěře ze strany vychovatelů, v jejich přítomnosti mezi mladými (asistenci) a v pomoci, kterou jim poskytují. Má to být láska vyjádřená slovy a znameními, ve společné srdečné atmosféře. Mladý člověk má cítit, že „vychovateli při jeho úsilí jde pouze o hodnotu jeho osoby“, že jej má vychovatel rád.¹⁵⁴

---

¹⁴⁸ Srov. BOSCO, T., NANNI, C. *Dej mi duše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. s. 149.

¹⁴⁹ Don Bosco si zvolil životní heslo: „Da mihi animas, caetera tolle!“ (Dej mi duše, ostatní si vezmi!)

¹⁵⁰ Srov. SCHMIDT, F. *Das Präventivsystem Don Boscos und die Präventionskonzepte von heute*. München: Benediktbeuern. 2000. s. 4.

¹⁵¹ Don Bosco používá pojem „vychovatel“. V současné době se spíše prosazuje termín „asistent“.

¹⁵² Srov. KUCHAR, P. *Rozvoj pozitivní identity romské mládeže v podmínkách výchovné činnosti Salesiánského střediska mládeže v Ostravě*. s. 95.

¹⁵³ KAPLÁNEK, M. *Don Bosco a salesiánský výchovný styl*. s. 6.

¹⁵⁴ Srov. POLLO, M. *Animazione culturale. Teoria e metodo*. Roma: LAS, 2004. s. 17.

Neslouží k manipulaci toho druhého, ale přináší dialog, důvěru a větší schopnost mladého člověka rozhodnout se pro dobro.¹⁵⁵

Tyto tři základní prostředky, díky kterým se salesiánský výchovný styl uplatňuje, by měly být v rámci výchovy celkově zastoupeny, žádná složka by neměla převládat na úkor druhé. Pokud se tak stane, dochází k proměnám výchovného stylu, přičemž nejvíce změn se projeví tehdy, *chybí-li laskavost* a také „*rozumnost*.“¹⁵⁶ Právě v takovém okamžiku se výchovný styl stává *autoritářským*, ztrácí preventivní charakter a značně se přibližuje k represivnímu pojetí – požadavky nejsou zdůvodňovány a autorita je prosazována bez vřelosti a komunikace.¹⁵⁷

3.3.2 Interpretace pro současnost

Shora uvedené prostředky – rozum, náboženství a laskavost nejsou samostatným nástrojem práce, ale cestou, která vede k realizaci salesiánského výchovného systému – k navazování přátelských vztahů a rozšiřování sociální sítě jedince.

Prvek „*laskavosti*“ (amoravolezza) se výrazným způsobem uplatňuje prostřednictvím asistence. Maslow v této souvislosti popisuje, že pokud jsou uspokojeny nižší potřeby, objevuje se potřeba lásky, citů a touhy někam patřit. Takový člověk bude vyhledávat cituplné vztahy s lidmi a „své místo ve skupině“.¹⁵⁸ A právě na tento požadavek „odpovídají“ salesiáni prostřednictvím amoravolezi – laskavosti. Nabízejí prostor pro vzájemný vztah a dialog, zájem o dítě a jeho city a názory, díky čemuž mohou mladí pociťovat přijetí a zájem o jejich osobu. Vztahy se budují prostřednictvím komunikace, ale také tím, že se dává mladým lidem důvěra, umožňuje se jim převzít spoluodpovědnost (participace).¹⁵⁹ Takový vztah není jen otázkou dobrého srdce nebo dobré vůle, ale má celou řadu specifických vlastností. Jako základní znaky jsou uváděny neverbální projevy vychovatele - „neodtahuje se ode mne“,

---

¹⁵⁵ Srov. FOGL, J. *Preventivní výchovný systém sv. Jana Boska*. s. 6.

¹⁵⁶ Srov. KUCHAR, P. *Rozvoj pozitivní identity romské mládeže v podmínkách výchovné činnosti Salesiánského střediska mládeže v Ostravě*. s. 96.

¹⁵⁷ Srov. FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 1997. s. 45.

¹⁵⁸ Srov. ADAIR, J. *Efektivní motivace*. s. 33 – 35.

¹⁵⁹ Prostřednictvím této spoluodpovědnosti (participace) se uplatňuje prvek „rozumu“, o kterém bude pojednáno později. Nicméně je patrná právě výše popsaná provázanost těchto prvků ve výchovném systému.

především pak zájem dospělého o dítě, která se projevuje v ochotě pravidelně a předvídatelným způsobem si na něho nacházet čas.

Způsob, jakým se uplatňuje „*rozum*“ ve výchově, byl nastíněn výše. Dalo by se říci, že tento prvek se realizuje prostřednictvím nápodoby (imitace), což je jedna z forem sociálního učení, která probíhá od raného dětství. Nezbytnou podmínkou nápodoby je pak přítomnost vzorů a modelů, které podněcují jedince k této formě sociálního učení. Identifikace vyjadřuje ztotožnění s osobou, k níž má jedinec vysoce pozitivní vztah a chce se jí přiblížit, připodobnit. Je to záměrné úsilí jedince o převzetí způsobů chování a jednání modelu. Modelem může být osoba z nejbližšího sociálního prostředí (učitel nebo spolužák).¹⁶⁰ Tímto způsobem salesiáni vedou mladé k tomu, aby oni sami, na základě svého svobodného rozhodnutí a vlivem nápodoby pozitivních vlastností asistenta, byli schopni pomocí vlastního „*rozumu*“ řídit se výchovnými zásadami. Salesiáni tak pracují s přirozenou zvědavostí mladého člověka, která stojí na počátku vztahu. Jedná se o touhu poznávat nové lidi což následně vede k závazku žít podle určitého hodnotového systému, který by nebyl diktován zvenčí od asistentů, nýbrž by vycházel z vlastního přesvědčení mladého člověka.

„*Náboženství*“ je pak prostředkem, jenž tento výchovný systém ukotvuje, dává mu rozměr a stabilní strukturu. Jedná se o garanci pozitivních hodnot, které církve předkládá prostřednictvím norem chování, řádu pro jednotlivce a společnost. Tento bod se v dnešní době naplňuje v nabídce salesiánů prostřednictvím podávání informací a odstraňováním předsudků, rovněž i výukou náboženství.

3.4 Oratoř

3.4.1 Tradiční východiska

Oratoř jako výchovné prostředí si nevymyslel don Bosco. Za zakladatele tohoto díla je možné považovat římského kněze sv. Filipa Neri, který žil ve 2. polovině 16.

---

¹⁶⁰ Srov. VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. ed. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál, 1998. s. 268 – 269.

století. Ten tímto slovem rozuměl prostor, v němž se scházel s mladými lidmi, modlil se s nimi a učil je katechismus.¹⁶¹

Myšlenka oratoře dona Boska se rodí v roce 1841 a nese v sobě některé prvky oratoře sv. Filipa Neri. Tradiční oratoře byly výlučně sváteční a mládeži byly otevřené o nedělích na dvě až tři hodiny. Don Bosco připravoval pro chlapce celodenní program.¹⁶² Ústředním bodem však nebyly jednotlivé aktivity, ale přítomnost Boskovy osoby (práce založena na vztazích). Cílem oratoře bylo, aby byla pro chlapce *otevřeným domovem (domem)*, který účastníky přijímá a stává se pro ně místem, kde vládne rodinná atmosféra; *farností* zprostředkující evangelium; *školou*, kde se něco naučí a místem připravujícím na život a *hřištěm*, kde se člověk dobře cítí a kde potkává přátele a dobře se baví.¹⁶³

Tuto svou vizi naplňoval don Bosco tak, že chlapcům poskytoval v oratoři ubytování, později sám založil učňovskou školu a následně i dílny, v nichž mohli chlapci pracovat. Jejich volný čas pak vyplňoval zábavným programem a výukou náboženství. Snažil se tedy změnit jejich sociální situaci a zajistit jim všechny prostředky a předpoklady pro další život.¹⁶⁴

3.4.2 Interpretace pro současnost

Snahou salesiánských středisek je vytvářet co nejméně formálně organizovaných struktur, na místo toho vytvářet spíše struktury neformální, založené na osobních vztazích. Za tímto účelem je v prostředí středisek uplatňována „*otevřenost*“, což znamená, že přístup je umožněn širokému spektru dětí a mladých lidí. Předpokladem je snaha o dobrý vztah k ostatním a respektování společného programu a pravidel. „*Každodenní provoz*“ směřuje k tomu, aby děti měly možnost denně se účastnit programu střediska a aby jim byl stále někdo k dispozici. Tyto dva výše uvedené požadavky pak dávají rámec pro „*ovzduší domova*“, které zaručuje takové prostředí,

---

¹⁶¹ Srov. BOSCO, T. *Don Boskova oratoř*. Praha: Salesiánská provincie, 2004. s. 3.

¹⁶² Srov. VECCHI, J. E. et al. *Pastorale giovanille salesiana*. Roma: Dicastero pastorale giovanille, 1993. s. 56.

¹⁶³ Srov. KUCHAR, P. *Rozvoj pozitivní identity romské mládeže v podmínkách výchovné činnosti Salesiánského střediska mládeže v Ostravě*. s. 101.

¹⁶⁴ Srov. KAPLÁNEK, M. *Don Bosco a salesiánský výchovný styl*. s. 1

v němž se každý může cítit bezpečně a je přijímán bez ohledu na své zásluhy, chyby, etnickou příslušnost apod.

V rámci oratoře pak mají návštěvníci možnost účastnit se různých kroužků (hudební, výtvarný, kroužek vaření aj.), v nichž salesiáni rozvíjejí již existující zájmy a dovednosti a vytvářejí i podmínky pro vznik zájmů nových. Pestrá nabídka aktivit tak odpovídá různorodým zájmům a potřebám.¹⁶⁵ V nabídce je i možnost přípravy na vyučování – tzv. doučování, též i nabídka výuky náboženství a katechismu, čímž se středisko stává „*školou*“ a „*farností*“.

Kromě vztahu mezi vychovatelem a vychovávaným vzniká celá řada dalších vztahů, zejména mezi vrstevníky, v nichž základní motivací je možnost strávit určitý čas společně v uvolněné a přátelské atmosféře. Právě díky pojetí: oratoř coby „*hřiště*“ se tento požadavek realizuje. Děti a mládež mají možnost hovořit a společně dělat to, co se jim líbí, vzájemně se poznávat a setkávat se v bezpečném prostředí střediska. Obzvláště pak u romských dětí je tato potřeba kolektivu a přítomnosti jiných vlivem tradičních hodnot zvýrazněna.¹⁶⁶

Na tomto „hřišti“ se pak realizují ostatní prvky salesiánského systému, jednak široká nabídka aktivit, která má preventivní charakter, dále asistence prostřednictvím vychovatelů a přítomnost kamarádů, se kterými se mladí setkávají a poznávají. Kombinuje a doplňuje se zde pak úroveň vztahů (asistenti a kamarádi) s nabídkou aktivit (činnosti, kroužky a program).

3.5 Cíl výchovy – dobrý křesťan a odpovědný občan

3.5.1 Tradiční východiska

Konečným cílem, který don Bosco sledoval a o který při výchově usiloval, bylo setkání s Bohem. Proto chápal svůj úkol jako „*záchranu duší*“.¹⁶⁷ Měl velmi jasně stanoveny cíle, kterých chtěl pomocí výchovného systému dosáhnout a vyjádřil je slovy: „Chci vychovat dobré křesťany a poctivé občany.“¹⁶⁸ V tomto pojetí je člověk

---

¹⁶⁵ Srov. *Výchovně pastorační projekt 2001*. s. 12.

¹⁶⁶ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom – Cesty Romů 1945 – 1990*. s. 99

¹⁶⁷ Srov. KAPLÁNEK, M. *Don Bosco a salesiánský výchovný styl*. s. 4.

¹⁶⁸ Srov. BRAIDO, P. *Junge Menschen ganzheitlich begleiten*. s. 152.

přijímán ve své úplnosti jako bytost spojená s tímto světem, ale současně jako bytost, která je povolána k tomu, aby překračovala sebe sama a rozvíjela svůj transcendentní rozměr.¹⁶⁹ Metodicky pak lze integrální výchovu rozdělit do dvou částí: na **výchovu člověka** (výchova k lásce a k mravním hodnotám, k sociálnímu a politickému cítění, intelektuální a odborné přípravě atd.) a na **výchovu křesťana** (lidský růst k životu, setkání s Bohem, zapojování do společenství věřících).¹⁷⁰ Skrze tento cíl výchovy chtěl don Bosco vychovat mladé k tomu, aby se smysluplně a zodpovědně zapojili do společnosti.¹⁷¹

3.5.2 *Interpretace pro současnost*

Výchova mladých lidí k víře je jedním z pilířů salesiánského stylu dona Boska. V dnešní době však je velmi obtížná. SDB realizují tento cíl s ohledem na cílovou skupinu, se kterou pracují – uplatňují určité etapy evangelizace.

Při práci s romskými dětmi a mládeží se tento cíl naplňuje formou výuky náboženství, prostřednictvím scének a představení, především pak na základě osobního příkladu asistentů – předávání hodnot, zvláště pak duchovních. Výchovnou činností jsou zprostředkovávány prožitky důvěry, odpuštění, přátelství apod. Tím, že se při těchto zážitcích mladý člověk začíná otevírat druhým, existuje naděje, že objeví i náboženský rozměr.¹⁷²

Výchova člověka je pak jedním ze základních požadavků pro začlenění do společnosti. Děje se tak prostřednictvím intelektuální a odborné přípravy, výchovou k hodnotám, k lásce, k sociální a politické zodpovědnosti. V praxi to znamená zprostředkovat zážitky těchto hodnot – úcty k sobě a k druhým, rozvíjení solidarity a vlastní odpovědnosti.

---

¹⁶⁹ Srov. WIRTH, M. *Pět partnerů dialogu*. Samizdat, 80. léta.

¹⁷⁰ Srov. KUCHAR, P. *Rozvoj pozitivní identity romské mládeže v podmínkách výchovné činnosti Salesiánského střediska mládeže v Ostravě*. s. 97

¹⁷¹ Srov. BOSCO, T. *Don Boskova oratoř*. s. 13.

¹⁷² Srov. KUCHAR, P. *Rozvoj pozitivní identity romské mládeže v podmínkách výchovné činnosti Salesiánského střediska mládeže v Ostravě*. s. 99.

4. Shrnutí a východiska pro výzkumné šetření

V rámci předchozích kapitol byl popsán salesiánský výchovný styl, jeho hlavní pilíře a způsob, jakým se tento systém uplatňuje v současnosti, zvláště pak při práci s romskými dětmi a mládeží. Faktorem zůstává, že na poli práce s uvedenou cílovou skupinou figuruje celá řada nestátních neziskových organizací a jiných zařízení, která se romským dětem a mládeži věnují.¹⁷³ Práce s romským etnikem je v prostředí uvedených středisek různě úspěšná. Vzhledem k tomu, že salesiáni dlouhodobě vykazují celou řadu pozitivních výsledků,¹⁷⁴ je užitečné sledovat program, který tato církevní společnost nabízí a metody práce, které používá. V rámci úvah si můžeme položit otázku, co vlastně motivuje romské děti a mládež k tomu, že docházejí do salesiánských středisek. Do jaké míry se na této motivaci podílí salesiánský výchovný systém, přístup asistentů, nabízený program a případně další faktory?

Avšak při pokusu o zodpovězení výše položené otázky musíme mít na vědomí, že téma motivace u Romů je problematické. Vzhledem k tvrzení, že motivační vzorce romských dětí jsou z důvodu kulturní a etnické odlišnosti jiné než u majoritní populace,¹⁷⁵ je záměrem této disertační práce zjistit, které prvky salesiánského výchovného systému romské děti a mládež pozitivně přijímají a co z těchto prvků je motivuje k tomu, že docházejí právě do salesiánských středisek mládeže a participují na nabízeném programu.

Podněty pro tato zjištění lze hledat v oblasti naplňování lidských potřeb. Například v rámci Maslowovy pyramidy potřeb jsou jmenovány potřeby bezpečí, lásky, náležitosti a úcty mezi těmi nejzákladnějšími.¹⁷⁶ Vzhledem ke specifickým faktorům romské rodiny, která v posledních čtyřiceti letech prodělala značné, především pak negativní změny ve vztahu k výchově a péči o děti (nárůst sociální patologie v romských rodinách, vysoké procento romských dětí v dětských domovech, nezdravá zátěž dětí ve smyslu jejich participace v nízkém věku na životě rodiny a řešení

---

¹⁷³ Pro příklad je možné jmenovat Nízkoprahové centrum pro děti a mládež Srdíčko - Jiloro při Městské charitě v Českých Budějovicích, Teen Challenge, o.s. a Pavučina, o.s. v Ostravě a jiné.

¹⁷⁴ Tyto informace podává např. Kuchař (2003) popřípadě Šotolová (2001, s. 53.).

¹⁷⁵ Srov. ROSINSKÝ, R. 2006. *Čhve Romale alebo motivácia rómskych žiakov ku učenu*. Nitra: Univerzita Konstantina Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, 2006. s. 157.

¹⁷⁶ Srov. SDOROW, M. L. *Psychology*. USA: McGraw-Hill. 1998. s. 379.

problémů v rodině),¹⁷⁷ je zjevné, že výše zmíněné potřeby nemusí být v tomto prostředí efektivně realizovány. Ty pak mohou být naplňovány prostřednictvím salesiánských středisek nebo přítomností asistentů, kteří veškerý nabízený program animují a aktivně na něm participují.

Někteří autoři považují za základní lidskou potřebu „*potřebu sociálního kontaktu*“; může jít například o potřebu sdružování,¹⁷⁸ která je především u Romů zvýrazněna¹⁷⁹ a která může být v prostředí středisek realizována díky přítomnosti kamarádů. Jinou podobu potřeby sociálního kontaktu mají interpersonální vztahy s různou mírou důvěrnosti,¹⁸⁰ jež mohou být naplněny prostřednictvím salesiánského výchovného stylu a jeho požadavkem na laskavost ve vztahu mezi vychovatelem a vychovávaným, který musí cítit, že mu na něm záleží.¹⁸¹

Samotné téma tvoří potřeba navazovat pozitivní a blízké vztahy, jejichž základ je spatřován v citové vazbě, připoutání: člověk vyhledává a udržuje vztah k pečovatelům. V prostředí salesiánského střediska se může jednat právě o shora zmiňovaný vztah k asistentům; ten byl charakterizován pojmem „otcovský“.¹⁸²

Zvláštní případ představuje potřeba participace druhých osob na vlastní činnosti, například pomoc při různých pracích. Uspokojení přináší nejen samotná přítomnost blízké osoby a společné prožitky, ale také očekávání pozitivní odezvy ze strany druhých. Tato potřeba se utváří právě v dětství, kdy dítě vyžaduje participaci například při hře.¹⁸³ Popisovaná potřeba může být naplněna díky tomu, že návštěvníci středisek se aktivně podílejí na tvorbě programu, který vychází především z jejich přání a je asistenty animován, nikoliv diktován.

---

¹⁷⁷ Srov. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. s. 107-108.

¹⁷⁸ Srov. BAUMESITER, R., LEARY, M.R. *The need to Beliny: desire for interpersonal attachments as a fundamentals human motivation*. Psychological Bulletin, No. 117, 508.

¹⁷⁹ Srov. WEYRAUCH, W. O. *Gypsy law*. London: University of California. 2001. s. 28.

¹⁸⁰ Srov. JANOUŠEK, J., SLAMĚNÍK, I. Sociální motivace. In. Výrost, J., Slaměník, I. et al. *Sociální psychologie*. s. 151.

¹⁸¹ Srov. BRAIDO, P. *Junge Menschen ganzheitlich begleiten*. s. 181.

¹⁸² Srov. KUCHAR, P. *Rozvoj pozitivní identity romské mládeže v podmínkách výchovné činnosti Salesiánského střediska mládeže v Ostravě*. s. 119.

¹⁸³ Srov. JANOUŠEK, J., SLAMĚNÍK, I. *Sociální motivace*. s. 151.

Salesiánská střediska mládeže mohou být také vhodným místem, kde lze projevit své emoce, které jsou obzvláště u Romů zvýrazněny.¹⁸⁴ Může se jednat o základní emoce jako například projevování radosti, lásky, úcty, ale i smutku a strachu.¹⁸⁵

Jistě existuje více možných souvislostí a podnětů, které Romy motivují k návštěvám salesiánských středisek a k participaci na nabízeném programu, avšak na toto téma neexistuje specificky zaměřená literatura. S ohledem na tento fakt byly v teoretické části popsány hlavní pilíře salesiánského výchovného systému a způsob, jakým se tato výchovná metoda uplatňuje v současné době, především pak v práci s romskými dětmi a mládeží. Úkolem následující praktické části bude na základě vlastního výzkumného šetření zodpovědět výše položenou otázku, tedy jaké prvky salesiánského systému, používaného v současné době, mladí Romové pozitivně přijímají a co je motivuje k návštěvě středisek. Výchozí teoretické podklady pro toto šetření byly položeny v kapitole *Salesiánský výchovný systém – Interpretace pro současnost*. V následujícím výzkumném šetření budu ověřovat, jakou úlohu pro participaci romských dětí a mládeže na programu střediska tyto prvky mají. Jedná se tedy o následující okruhy šetření:

1. Nabídka programu

Preventivní přístup v rámci salesiánského výchovného systému se uplatňuje prostřednictvím širokého spektra aktivit a činností (nabídka programu), které jsou romským dětem a mládeži ve středisku nabízeny. Z tohoto důvodu je předmětem zkoumání zjistit, zda tato nabídka programu motivuje (pokud ano, tak jakým způsobem) cílovou skupinu k participaci na programu střediska.

Předmět výzkumného šetření: *Zjistit, zda (jestli vůbec) a jak (jakým způsobem) ovlivňuje aplikace preventivního přístupu v práci salesiánů motivaci romských dětí a mládeže.*

---

¹⁸⁴ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom – Cesty Romů 1945 – 1990*. s. 120.

¹⁸⁵ Srov. FELDMAN, R. S. *Essentials of understanding psychology*. USA: McGraw-Hill, 1997. s. 419.

2. Vztahy mezi asistenty a návštěvníky střediska

Salesiánský výchovný systém se uplatňuje prostřednictvím aktivní přítomnosti vychovatelů – tzv. asistence. Práce je založena na osobním vztahu mezi asistentem a vychovávaným (návštěvníkem střediska). Záměrem výzkumné části je zjistit, jak romské děti a mládež hodnotí vztahy a přístup asistentů k nim, zda tato úroveň vztahů na ně působí motivačně a případně že ano, jakým způsobem. Dále také ověřit, jak vnímají přítomnost romských asistentů a duchovních, kteří na práci s mládeží ve středisku participují - zda ti se nějakým způsobem podílejí na motivování romských dětí a mládeže k účasti na programu střediska.

Předmět výzkumného šetření: *Zjistit, zda (jestli vůbec) a jak (jakým způsobem) ovlivňuje aplikace metody asistence v práci salesiánů motivaci romských dětí a mládeže.*

3. Vztahy mezi vrstevníky ve středisku

Oratoř je místem, kde se mladí setkávají se svými vrstevníky, kamarády a v případě Romů i s celou řadou svých příbuzných. Středisko jim nabízí prostorové zázemí, kde se tato setkání mohou odehrávat. V této souvislosti je předmětné sledovat, jak romské děti a mládež hodnotí středisko, co na něm pozitivně vnímají a co z toho je motivuje k jeho navštěvování. Dále ověřit, jak přijímají přítomnost svých kamarádů, vzájemné vztahy a jakou roli hraje přítomnost velké skupiny vrstevníků.

Předmět výzkumného šetření: *Zjistit, zda (jestli vůbec) a jak (jakým způsobem) ovlivňuje přítomnost vrstevníků v práci salesiánů motivaci romských dětí a mládeže.*

Vlastní způsob provedení výzkumu, výsledky z šetření a interpretace dat spolu se stanovením prvků a motivů, které se pozitivně podílejí na tom, že romské děti a mládež navštěvují střediska a participují na nabízeném programu, jsou uvedeny v následující části, ve které je popsáno vlastní výzkumné šetření.

5. Metodika výzkumného šetření

V následujících podkapitolách je vyjasněn způsob realizace vlastního výzkumného šetření.¹⁸⁶ V kapitole „Časový harmonogram výzkumného šetření“ jsou popsány doba a pořadí, ve kterých výzkum probíhal. Výběr respondentů a charakteristika cílového souboru je uvedena v kapitole „Cílový soubor výzkumného šetření“. V následujících kapitolách (5.3 a 5.4) pak uvádím způsob výběru salesiánských středisek mládeže a použité metody výzkumného šetření.

5.1 Časový harmonogram výzkumného šetření

Výzkumné šetření bylo členěno do tří etap (viz tabulka č. 1). *První fáze* výzkumu v roce 2007 byla finančně podpořena projektem s názvem „Motivační faktory v práci salesiánů s romskou mládeží“¹⁸⁷ a zahrnovala rešerši dostupné literatury nutné pro sestavení dotazníku, zmapování prostředí a realizaci dotazníkového šetření ve vybraných střediscích v České republice a jeho vyhodnocení. V závěru této etapy byl na základě zjištěných poznatků sestaven podklad pro kvalitativní rozhovor, který byl využit v rámci kvalitativního sběru dat.

Předmětem *druhé fáze* byla realizace kvalitativního sběru dat ve vybraných střediscích v České a Slovenské republice a následné vyhodnocení získaných dat obsahovou analýzou.

V poslední, *třetí fázi* výzkumu, byla data interpretována.

---

¹⁸⁶ Pro účely tohoto popisu používám pojem „výzkumné šetření“ a myslím tím jak mapování prostředí a dotazníkové šetření, realizované v rámci 1. fáze výzkumu, tak také kvalitativní rozhovory, uskutečněné v 2. fázi – viz dále.

¹⁸⁷ Jednalo se o projekt GA JU 21/2006/H-ZSF (hlavní řešitel Mgr. David Urban), který byl realizován v roce 2007.

Tabulka č. 1: Časový harmonogram realizace výzkumného šetření

	Období realizace		náplň činnosti
1. fáze výzkumu	leden – únor 2007		rešerše dostupné literatury pro sestavení dotazníku
	březen - duben 2007		sestavení dotazníku pro dotazníkové šetření
	květen - říjen 2007		Mapování prostředí a dotazníkové šetření ve vybraných SaSM v ČR
	listopad 2007		zpracování a vyhodnocení získaných dat
	prosinec 2007- leden 2008		sestavení podkladu pro kvalitativní rozhovor
2. fáze výzkumu	únor – září 2008		kvalitativní část terénního výzkumu ve vybraných SaSM v ČR a SK (kvalitativní rozhovory)
	říjen – listopad 2008		zpracování a vyhodnocení získaných dat (obsahová analýza)
3. fáze výzkumu	prosinec 2008 – březen 2009		interpretace získaných dat

5.2 Cílový soubor výzkumného šetření

Primární cílový soubor pro realizaci výzkumného šetření se rekrutoval z řad romských dětí a mládeže¹⁸⁸ – z návštěvníků středisek, ve věkovém rozmezí 10 až 15 let. Výpovědi těchto respondentů (dále označovaných také jako „základní soubor“) byly stěžejními pro interpretaci dat a pro dosažení stanoveného cíle disertační práce. Vzhledem k tomu, že výběr a způsob oslovení respondentů probíhaly v rámci dotazníkového šetření (1. fáze výzkumu) a kvalitativních rozhovorů (2. fáze výzkumu)

¹⁸⁸ V SaSM, ve kterých bylo uskutečněno výzkumné šetření, je realizován program, výhradně určený pro romskou minoritu. Z tohoto důvodu byl pro mé potřeby výzkumu každý návštěvník programu potenciálním respondentem, tzn. každý návštěvník byl respondentem základního cílového souboru.

odlišně, je tento popis podrobněji uveden v kapitole „*Použité metody výzkumného šetření*“ u každého výzkumu zvlášť.

Některá data a především pak souvislosti mezi nabízeným programem a salesiánským výchovným systémem nebyly pouze z rozhovorů s respondenty základního souboru jednoznačně patrné. Z toho důvodu byli pro ucelenost představy a pro hlubší pochopení faktorů, motivujících romskou mládež k návštěvě SaSM, osloveni v rámci kvalitativních rozhovorů také asistenti (dále také označováni jako „doplňkový soubor“). Získaná data měla doplňkový charakter, jehož úkolem bylo dokreslit ucelený obraz možných motivačních faktorů významných pro participaci základního souboru na programu středisek.

V rámci těchto rozhovorů nebyl předem definován počet respondentů. Ti se rekrutovali z řad asistentů, kteří byli v den výzkumu ve středisku přítomni. V SaSM v Českých Budějovicích se tak jednalo o 3 asistenty, dále 4 asistenty v SaSM v Teplicích, 4 asistenty v SaSM v Ostravě a 4 asistenty v SaSM v Bardějově. Někteří z nich rozhovor odmítli z toho důvodu, že zajišťovali chod střediska. Celkem bylo s asistenty uskutečněno 7 rozhovorů (viz tabulka č. 2).

Tabulka č. 2: Předpokládaný a realizovaný počet rozhovorů

SaSM	Počet oslovených asistentů	Počet realizovaných rozhovorů
České Budějovice	3	1
Teplice	4	2
Ostrava	4	3
Bardějov	4	1

5.3 Výběr salesiánských středisek mládeže

Výzkum probíhal v těch střediscích v České a Slovenské republice, která se věnují práci s romskou mládeží a která byla popsána v teoretické části disertační práce. Výzkumné šetření bylo v 1. fázi realizováno v České republice v SaSM v Ostravě,

Teplicích a Českých Budějovicích. V těchto střediscích proběhlo zmapování prostředí a dotazníkové šetření, následně pak ve 2. fázi i kvalitativní sběr dat (viz tab. č. 1).

Pro zajištění většího počtu respondentů probíhala další část hloubkových rozhovorů v rámci kvalitativního sběru dat (2. fáze výzkumu) na Slovensku v SaSM v Bardějově. Slovensko bylo zvoleno z důvodu jazykové blízkosti a podobnosti zkoumaného vzorku,¹⁸⁹ výše jmenované středisko pak proto, že podobně jako v ČR je SaSM v Bardějově také zaměřeno na práci s romskými dětmi a mládeží a organizuje pro tuto cílovou skupinu program.

Výsledky ze středisek jak z České, tak ze Slovenské republiky nesloužily ke vzájemné komparaci a hledání rozdílů mezi středisky, ale byly vyhodnoceny s ohledem na téma disertační práce společně.

5.4 Použité metody výzkumného šetření

V rámci disertační práce byly použity dva druhy výzkumného šetření – **mapování prostředí a dotazníkové šetření**,¹⁹⁰ dále pak **kvalitativní výzkum**.¹⁹¹

Mapování prostředí a dotazníkové šetření probíhalo ve vybraných SaSM v České republice a osloveni byli respondenti základního souboru (romské děti a mládež).

Kvalitativní výzkum probíhal ve vybraných SaSM v České a Slovenské republice a osloveni byli respondenti základního i doplňkového souboru.

5.4.1 Mapování prostředí a dotazníkové šetření

Tato část výzkumného šetření byla realizována prostřednictvím výše uvedeného projektu GA JU. Jeho cílem bylo především zmapovat prostředí salesiánských středisek

---

¹⁸⁹ U Romů žijících v České a Slovenské republice lze sledovat obdobný způsob života a kulturu. Tento stav zapříčiňuje fakt, že velká část Romů žijících v současné době v ČR sem přišla po 2. sv. válce (60. a 70. léta 20. st.) právě ze Slovenska (Srov. NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999. s. 85.)

¹⁹⁰ 1. fáze výzkumného šetření (viz kapitola „Časový harmonogram výzkumného šetření“).

¹⁹¹ 2. fáze výzkumného šetření (viz kapitola „Časový harmonogram výzkumného šetření“).

a pomocí dotazníkového šetření¹⁹² ověřit, zda a případně jakým způsobem se uplatňuje salesiánský výchovný systém a metody práce, které jsou v rámci činnosti s romskými dětmi a mládeží používány – zda tedy byly teoretické předpoklady vymezené v teoretické části disertační práce správné.¹⁹³ Záměrem nebylo vyvozovat závěry o motivačních faktorech, ale kromě výše uvedeného také zjistit, zda budou respondenti na výzkumném šetření ochotni participovat a zda budou pokládány otázky srozumitelné. Podrobněji byly otázky motivace prozkoumány v rámci kvalitativních rozhovorů.¹⁹⁴

Použit byl vlastní standardizovaný dotazník s uzavřenými a polouzavřenými otázkami (viz příloha č. 2) určený pro základní soubor. V každém vybraném středisku v České republice bylo v rámci dvou realizovaných návštěv¹⁹⁵ distribuováno celkem 35 dotazníků.

V rámci první návštěvy došlo k představení výzkumného záměru salesiánským asistentům, následně pak k dotazníkovému šetření, při němž byla respondentům za pomoci asistentů distribuována část dotazníků. Během druhé návštěvy střediska byly distribuovány chybějící dotazníky tak, aby byl z každého střediska sesbírán předem stanovený počet. V rámci druhé návštěvy střediska byli z dotazníkového šetření předem vyloučeni ti respondenti, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření během první návštěvy, tzn. ti, kteří při oslovení vypověděli, že uvedený dotazník již jednou vyplnili.

Z důvodu různého věkového rozvrstvení respondentů byl dotazník vyplňován, dle potřeby respondenta, za pomoci tazatele, kterým byl autor disertační práce.

Získané odpovědi byly vyhodnoceny společně, bez ohledu na to, v jakém středisku byl dotazník zodpovězený. Vyhodnoceny byly pouze kompletně vyplněné dotazníky. Z celkového počtu 105 distribuovaných dotazníků se jednalo o 97 dotazníků. Následně byly jednotlivé odpovědi manuálně počítány. Výsledky jsou pomocí

---

¹⁹² Dotazník je nástrojem pro kvantitativní sběr dat. (srov. PUNCH, K. F. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008. s. 46.) Tato část výzkumného šetření se však striktně neřídila pravidly pro kvantitativní dotazování (ve smyslu stanovení a ověřování hypotéz). Záměrem bylo pouze získat základní informace o respondentech (viz info dále v textu).

¹⁹³ Viz okruhy šetření popsané v závěru teoretické části disertační práce.

¹⁹⁴ Srov. URBAN, D., KAJANOVÁ, A. *Salesiánský výchovný systém jako metoda práce s romskou mládeží. Sociální práce/Sociálna práca*, 2008, roč. 8, č. 3, s. 98.

¹⁹⁵ Návštěvy byly vždy předem dojednány s ředitelem střediska; ten byl předem seznámen se záměrem této návštěvy.

excelových tabulek a prostřednictvím absolutních četností prezentovány a interpretovány.

5.4.2 *Kvalitativní výzkum*

Tato část výzkumu si kladla za cíl získat odpovědi na otázku, ***jaké faktory salesiánského systému romské děti a mládež pozitivně přijímají a co je motivuje k tomu, že docházejí a aktivně participují na programu středisek.***

Šetření probíhalo formou kvalitativního rozhovoru,¹⁹⁶ který má vzhledem k základnímu souboru romských dětí a mládeže celou řadu předností. Jednak možnost aktivně reagovat na výpovědi respondentů, dále možnost individuálně přizpůsobit otázky k věku respondenta tak, aby mu byly zcela srozumitelné. V rámci tohoto šetření byli osloveni respondenti obou zkoumaných souborů. Rozhovory s nimi byly pro potřeby doslovné transkripce nahrávány s vědomím a souhlasem respondentů.

K rozhovorům s romskými dětmi a mládeží byl použit výše zmiňovaný podklad pro rozhovor (viz příloha č. 3), sestavený na základě výstupů z dotazníkového šetření. Rozhovory s asistenty pak neprobíhaly na základě předem zformulovaných otázek, ale byly tvořeny v průběhu výzkumu a měly za cíl objasnit souvislosti mezi nabízeným programem a používanými metodami a salesiánským výchovným systémem.

Respondenti základního souboru se rekrutovali z prvních 10 návštěvníků střediska daný den (museli splnit stanovenou věkovou podmínku 10 až 15 let) – každé středisko bylo pro potřeby sběru dat navštíveno jednou. Těchto 10 respondentů bylo postupně osloveno asistenty. Ti každému vysvětlili výzkumný záměr a přibližný obsah rozhovoru a požádali o spolupráci. Následně jej zavedli do místnosti, kde rozhovory probíhaly – jednalo se o klubovnu, popřípadě knihovnu ve středisku. Rozhovory vedl autor disertační práce vždy pouze s jedním respondentem. Všichni oslovení respondenti s rozhovorem souhlasili.

Za Českou republiku byly rozhovory uskutečněny celkem se 30 respondenty a za Slovenskou republiku celkem s 10 respondenty. Počet respondentů s ohledem na

---

¹⁹⁶ Kvalitativní rozhovor je jedním z prostředků „kvalitativního dotazování“. (viz. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. s. 166.)

pohlaví a průměrný věk respondentů za jednotlivá střediska udává následující tabulka č. 3.

Tabulka č. 3: Rozdělení počtu rozhovorů podle pohlaví + průměrný věk

SaSM	Počet chlapců	Počet dívek	Průměrný věk
České Budějovice	6	4	11,9
Teplice	8	2	11,4
Ostrava	5	5	12,1
Bardejov	5	5	12,7
Celkem	24	16	12,3

Zdroj: vlastní výzkum

5.4.2.1 Způsob vyhodnocování dat základního souboru

Ke zpracování kvalitativní části výzkumu byla použita metodika obsahové analýzy podle Mayringa.¹⁹⁷

Získaná data od základního souboru (romské děti a mládež) byla na základě nahrávek rozhovorů převedena do písemné podoby formou doslovné transkripce (viz el. příloha č. 1) a analyzována pomocí počítačového softwaru.¹⁹⁸

Zpracovávání dat probíhalo tak, že byl v průběhu obsahové analýzy konstruován deskriptivní systém - tvorba popisných kategorií, k nimž byla získaná data přiřazována podle obsahové významnosti.

Zmíněné popisné kategorie vznikaly na základě zpracování transkribovaných interview řádek po řádku - pokud se v textu poprvé objevila informace mající vztah k výzkumné otázce (motivace romských dětí a mládeže k participaci na programu střediska), byla zkonstruována pro tuto informaci kategorie, popřípadě podkategorie k již vytvořené kategorii. Pokud se v dalším průběhu analýzy objevila v textu výpověď mající vztah k vytvořené kategorii či podkategorii, byla k ní přiřazena.

---

¹⁹⁷ Mayring, P. *Einführung in die qualitative Sozialforschung: eine Anleitung zu qualitativem Denken*. Beltz: Weinheim und Basel. 2002. 170 s.

¹⁹⁸ Jednalo se o počítačový program MAXQDA2007 (MAX Qualitative Data Analysis – software pro kvalitativní zpracovávání dat).

V případě, že informace měla vztah k výzkumné otázce, ale přitom se nehodila do žádné vytvořené kategorie, pak byla induktivně formulována nová popisná kategorie.

Tímto způsobem byl vytvořen deskriptivní systém kategorií a podkategorií, který byl v další fázi podle obsahové významnosti systematicky uspořádán tak, že kategorie a podkategorie se podle významnosti vztahovaly k okruhům šetření, popsáním v kapitole „*Shrnutí a východiska pro výzkumné šetření*“. Navíc byla zařazena oblast, kde měli respondenti možnost hodnotit středisko (viz příloha č. 4). Některé kategorie se v jednotlivých okruzích opakují pro jejich širokou výpovědní hodnotu.

5.4.2.2 Způsob vyhodnocování dat od doplňkového souboru

Získaná data od tohoto souboru (asistenti) byla, podobně jako u základního souboru, převedena na základě nahrávek rozhovorů do písemné podoby formou doslovné transkripce. V rámci zpracovávání dat kvalitativní obsahovou analýzou¹⁹⁹ doslovných textů byly za pomoci programu MAXQDA2007 vytvořeny kategorie, ke kterým byly přiřazeny odpovědi respondentů. Ty vznikaly stejným způsobem popsáním v předešlé kapitole. Kategorie byly následně přiřazeny k nejasným výroky respondentů základního souboru, čímž bylo možné objasnit jejich motivy k participaci na programu středisek. Kategorie také doplňovaly oblasti, na které respondenti (romské děti a mládež) neuměli odpovědět, případně nepodalí bližší vysvětlení.²⁰⁰

Podobně jako u předchozí části výzkumu byla data od obou zkoumaných souborů z kvalitativní části vyhodnocena společně, bez ohledu na to, z jakých středisek informace pocházely.

---

¹⁹⁹ Srov. Mayring, P. *Einführung in die qualitative Sozialforschung: eine Anleitung zu qualitativem Denken*. s. 171.

²⁰⁰ Jednalo se o to, že některé odpovědi respondentů nebyly zcela srozumitelné, popřípadě nejasné a oni sami daný výrok již dále nevysvětlili. Z toho důvodu jsem se pro objasnění dané otázky dotazoval asistentů. Např. výrok romského návštěvníka střediska v Ostravě *To ona mama se tady s nima zná moc dobře, oni ji berou a mamě se tu líbí, proto nás sem posílá* mně asistent vysvětlil, že matka tohoto respondenta do střediska sama docházela jako dítě, působila jako dobrovolnice a zná se s asistenty ve středisku. Uvedl také, že právě tato spolupráce s rodinou je velmi dobrá např. pro navazování vztahů s respondenty ve středisku – ti vědí, že se asistenti znají s rodiči a více jim pak důvěřují.

6. Výsledky výzkumného šetření

V této kapitole jsou uvedeny výsledky z obou výzkumných šetření a jsou vždy okomentovány. Následně pak, v kapitole „*Diskuze a shrnutí motivačních okruhů*“ jsou z těchto dat činěny závěry a jsou hledány souvislosti mezi jednotlivými okruhy a způsob jejich provázanosti.

6.1 Mapování prostředí a dotazníkové šetření

V této podkapitole jsou prezentovány výsledky získané v rámci 1. fáze výzkumu z dotazníkového šetření. Prezentovány jsou podle okruhů, které vyvstaly v závěru teoretické části²⁰¹ disertační práce, navíc je zařazen profil návštěvníků a hodnocení střediska.

6.1.1 Profil návštěvníků

URBAN, D., KAJANOVÁ, A. Salesiánský výchovný systém jako metoda práce s romskou mládeží. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2008, roč. 8, č. 3. ISSN 1213-6204. s. 98.

Tabulka č. 4: Frekvence návštěvnosti

vícekrát týdně	71
jednou týdně	24
pouze občas - párkrát za měsíc	2

Zdroj: vlastní výzkum   suma 97

Z uvedeného přehledu je patrné, že frekvence návštěvnosti střediska je poměrně vysoká. Respondenti docházejí do střediska pravidelně, minimálně jednou týdně. Na základě tohoto výsledku je možné předpokládat, že v nabídce salesiánů je nějaký prvek, který romské děti a mládež pozitivně přijímají a který je motivuje k časté a pravidelné účasti na programu.

---

²⁰¹ Jedná se o okruhy: Nabídka programu, Vztahy mezi asistenty a návštěvníky střediska, Vztahy mezi vrstevníky ve středisku.

6.1.2 Nabízený program

V rámci tohoto okruhu jsem sledoval, jaké prvky nabízeného programu respondenti pozitivně hodnotí. Výsledek²⁰² je patrný z odpovědí na otázku „Co tě tu nejvíce baví?“, prezentuje ho následující tabulka (tab. č. 5).

Tabulka č. 5: Nejzajímavější aktivity

hrát různé hry	54		
sportovat	45		
učit se	41		
povídat s kamarády	34		
hrát na hudební nástroje	28		
tancovat - disko	14		
jiné, co?	11	kulečnick	4
	suma 227	ping-pong	3
		konverzace s vedoucími	2
		keramika	1
		náboženství	1
			suma 11

Zdroj: vlastní výzkum

URBAN, D., KAJANOVÁ, A. Salesiánský výchovný systém jako metoda práce s romskou mládeží. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2008, roč. 8, č. 3. ISSN 1213-6204. s. 98.

URBAN, D., KAJANOVÁ, A. Motivační faktory v práci salesiánů s romskou mládeží. In *Akční pole sociální práce II. Aktuální otázky sociální práce a sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. s. 139.

---

²⁰² Celkový počet odpovědí je vyšší než počet dotazníků z toho důvodu, že někteří respondenti označili k této otázce více možností.

Tabulka č. 6: Důvody návštěvy střediska

je fajn, že je nás tu hodně	71
děláme tu pěkné věci	55

Zdroj: vlastní výzkum   suma 126

URBAN, D., KAJANOVÁ, A. Motivační faktory v práci salesiánů s romskou mládeží. In *Akční pole sociální práce II. Aktuální otázky sociální práce a sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. s. 139.

Předmětem kvalitativního šetření pak je detailněji tuto otázku nabízeného programu prozkoumat a případně určit, zda se na motivaci respondentů podílejí ještě další faktory.

6.1.3 Vztahy k asistentům

URBAN, D. Role asistenta v práci Salesiánů dona Boska s romskou mládeží. In *Sociálna a ekonomická núdza – bezpečnosť jedinca a spoločnosti*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnom práce Sv. Alžbety, 2009. s. 293.

Tabulka č. 7: Přístup asistentů

jsou moc fajn	65
někdy se na ně naštvu	27
nemám je rád/a	5

Zdroj: vlastní výzkum   suma 97

URBAN, D., KAJANOVÁ, A. Salesiánský výchovný systém jako metoda práce s romskou mládeží. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2008, roč. 8, č. 3. ISSN 1213-6204. s. 98.

Tabulka č. 8: Důvod navštěvování střediska

vedoucí nás mají rádi	56
pěkně se tu ke mně chovají	48

Zdroj: vlastní výzkum   suma 104

URBAN, D., KAJANOVÁ, A. Motivační faktory v práci salesiánů s romskou mládeží. In Akční pole sociální práce II. Aktuální otázky sociální práce a sociální pedagogiky. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-1913-8. s. 140.

6.1.4 Vztahy ke kamarádům

Přítomnost většího kolektivu a kamarádů se již ukázala být jako významná. Míra, do jaké se tato přítomnost podílí na tom, že díky ní respondenti navštěvují střediska, byla sledována v této kapitole, hlouběji pak v rámci kvalitativního šetření.

URBAN, D., KAJANOVÁ, A. Salesiánský výchovný systém jako metoda práce s romskou mládeží. Sociální práce/Sociálna práca, 2008, roč. 8, č. 3. ISSN 1213-6204. s. 98.

Tabulka č. 9: Důvod navštěvování střediska

mám tu kamarády	82
je fajn, že je nás tu hodně	71
mám tu sourozence	63
pěkně se tu ke mně chovají	48

Zdroj: vlastní výzkum   suma 264

Sourozenci byli také zmiňováni mezi těmi, se kterými respondenti do střediska docházejí (tab. č. 10. – odpovědi na otázku „Chodíš sem ještě s někým?“). Dále se

jednalo o kamarády (67 respondentů) a v 19 případech chodí respondent do střediska bez doprovodu - sám.

Tabulka č. 10: Doprovod do střediska

s kamarádem	67
se sourozenci	49
Sám	19

Zdroj: vlastní výzkum   suma 135

Významné je též sledovat, jakým způsobem se respondenti o středisku dozvědí a s kým přicházejí poprvé,²⁰³ což vypovídá o způsobu předávání informace o středisku. Blíže je to patrné z odpovědí na otázku „Pamatuješ, s kým jsi tu byl poprvé?“ (tab. č. 11).

Tabulka č. 11: Doprovod při první návštěvě střediska

se sourozenci	54		
s kamarádem	25		
Sám	11	Jmenované jiné osoby	
s někým jiným	7	rodiče	4
		asistent	2
		teta	1

Zdroj: vlastní výzkum   suma 97

suma 7

Výsledky vypovídají o tom, že informace o středisku si respondenti předávají především sami mezi sebou - 54 respondentů poprvé přišlo se sourozenci a 25 s kamarády.

²⁰³ Rozdíl oproti předcházející otázce je v tom, že na tu předešlou označovali v odpovědích respondenti doprovod, se kterým docházejí do střediska pravidelně, kdežto v tomto případě se jednalo o odpověď na otázku, s kým byli ve středisku vůbec poprvé.

Kamarádi a zvláště pak sourozenci tedy hrají významnou úlohu pro přítomnost respondentů ve středisku. V rámci kvalitativní části výzkumu bylo předmětem zkoumání zjistit, jaké další faktory se pro participaci na programu střediska podílejí, a popsat, jak se tyto faktory projevují v motivaci pro docházení do SaSM.

6.1.5 Hodnocení střediska

Aby bylo možné posoudit, zda mají respondenti zkušenosti s jiným zařízením (klubovnou) a mohou s ním salesiánské středisko srovnávat, byla do dotazníku zařazena otázka „Chodil/a jsi někdy do jiné klubovny?“. Z odpovědí vyplývá (viz tab. č. 12), že 73 respondentů žádnou zkušenost s jiným zařízením nemá. Dále pak 24 respondentů vypovědělo, že do jiné klubovny již chodili. Jmenovali např. školní družinu (10 respondentů), dům dětí a mládeže (5 respondentů), školní doučování (3 respondenti), skaut (2 respondenti) a 4 respondenti uvedli „jiné zařízení pro mládež“.

Tabulka č. 12: Zkušenosti s jiným zařízením

ne, nechodil	73	Jmenovaná navštívená zařízení	
ano, chodil - kam?	24	školní družina	10
		dům dětí a mládeže	5
		jiné zařízení pro mládež	4
		školní doučování	3
		skaut	2

Zdroj: vlastní výzkum

suma 97

suma 24

V případě, že respondenti navštěvovali podobnou klubovnu, hodnotí ji následovně (viz tab. č. 13). Kategorii „bylo to taky dobrý“ byl myšlen neutrální postoj respondenta k danému zařízení, průnik mezi kategorií „líbilo se mi“ a „nelíbilo se mi“ tam.

Tabulka č. 13: Hodnocení jiného zařízení

nelíbilo, bylo to hrozný	11
ano, líbilo	7
bylo to taky dobrý	6

Zdroj: vlastní výzkum

suma 24

Z uvedených informací je patrné, že větší část respondentů nikdy do žádného jiného střediska než salesiánského nechodila. Nabízí se otázka, zda k tomu neměli možnost – v jejich okolí není žádná nabídka, popřípadě zda k návštěvě jiného zařízení neměli žádný důvod – SaSM jim maximálně naplňuje jejich potřeby.

Hodnocení střediska jak ze strany respondentů, tak ze strany rodičů (zprostředkovaně přes respondenty) je předmětem dalšího zkoumání v kvalitativní části výzkumu.

6.1.6 Využití získaných dat

V rámci této fáze výzkumného šetření došlo ke zmapování prostředí středisek a jejich okolí, prostorového a technického vybavení, personálního obsazení, nabízeného programu a konkrétní náplně práce. Tyto informace byly jednak podkladem pro teoretickou část disertační práce,²⁰⁴ dále pak sloužily pro vytvoření uceleného obrazu v kontextu s teoretickými informacemi o salesiánském výchovném stylu a činnosti SDB s romskými dětmi a mládeží.

Na základě dotazníkového šetření jsem se osobně seznámil s cílovou skupinou a ověřil jsem si jejich vůli participovat na výzkumném šetření; všichni oslovení respondenti s vyplněním dotazníku souhlasili. Pokládáné otázky se jevily jako srozumitelné.

Získaná data měla za cíl ověřit, zda se zkoumané okruhy, popsané v rámci teoretické části,²⁰⁵ podléhají na participaci respondentů na programu střediska. Z výše

---

²⁰⁴ Získané informace byly použity pro kapitolu *Salesiánská střediska mládeže v České republice v současnosti*.

²⁰⁵ Viz kapitola *Shrnutí a východiska pro výzkumné šetření*.

uvedených výsledků je patrné uplatnění těchto faktorů – data se ve zkoumaném vzorku vyskytují. Bližší souvislosti, další faktory a motivy jsou předmětem následujícího výzkumného šetření.

Z uvedených zjištění byly také vyvozeny náměty a doporučení pro kvalitativní šetření (pro sestavení podkladu pro rozhovor). Ty jsou uvedeny v tabulce a zařazeny jako příloha č. 5.

6.2 Kvalitativní výzkum

V této části jsou uvedeny výsledky získané v rámci kvalitativních rozhovorů – 2. fáze výzkumu. Data jsou uspořádána podle okruhů, popsanych v závěru teoretické části, navíc je zařazen 4. okruh s názvem „Hodnocení střediska“, ve kterém měli respondenti možnost vyjádřit pozitivní a negativní postoje ke středisku a uváděli také svůj vztah k SaSM.

Na začátku každé podkapitoly je krátké shrnutí toho, co je předmětem výzkumu daného okruhu, následně jsou v tabulce uvedeny „Pozitivně přijímané faktory salesiánského výchovného systému“ a příslušné motivy (důvody) toho, proč jsou tyto faktory pozitivně přijímány. Tyto pozitivně přijímané faktory a motivy jsou pak v následujícím textu podrobněji rozebrány a okomentovány. Pro názornější ilustraci je u každého motivu uveden též výrok respondenta.

6.2.1 Nabídka programu

Záměrem tohoto okruhu bylo zjistit, proč respondenti do střediska docházejí a jaký program nejčastěji vyhledávají. Do okruhu byla rovněž zahrnuta otázka o významu doučování, jeho efektivita a přínos pro respondenty.

Dále byl sledován názor respondentů na bodovou stimulaci k účasti na programu – např. možnost zapojit se do tvorby programu, možnost ministrovat při mši svaté, získávat body za docházku na doučování, za včasný příchod atd. Respondenti také hodnotili, co jim středisko a přítomnost na nabízeném programu přináší (viz tab. č. 14).

Tabulka č. 14: Nabídka programu

Pozitivně přijímané faktory	Motiv	Výrok respondenta
široká nabídka programu a možných aktivit	středisko nabízí celou řadu možností, co zde mohou respondenti dělat	„...že sou tu kroužky, vaření a tancování a tak. Že sem může jít na počítač, že je tu bar a tělocvična a že tu hrajem kulečnick a kluci ping pong, no prostě, že se tu nebude nudit.“
možnost navštěvovat konkrétní zájmové aktivity	středisko nabízí prostor (možnosti) pro konkrétní aktivitu, která respondenta zajímá	„... mě baví ten fotbal, jak se vždycky hraje v tělocvičně.“
	díky nabízeným aktivitám mají respondenti možnost efektivně (zábavně) trávit svůj volný čas oproti tomu, když ve středisku nejsou	„Je to lepší než se někde poflakovat venku a tady si můžeme hrát.“
přítomnost asistentů na programu a aktivitách	asistenti dohlížejí na pravidla a dbají na to, aby se mohl do hry každý zapojit	„...třeba to, že ty pravidla, že se díky nim dodržují, oni na to tady dbají. A to je fajn. A taky to, že si můžou zahrát všichni, protože třeba ty velcí, ty ti ani ten míč nepučí.“
personální nabídka	některé aktivity jsou navštěvovány díky tomu, že je vede konkrétní asistent - propojenost s osobou asistenta	„Nás baví tělocvik s Amálkou“
program jako prostředek pro setkávání s kamarády	respondenti mají možnost být ve skupině kamarádů a hrát společně hry	„My se tu setkáme (s kamarády) a můžem tu hrát společně hry a tak, fotbal a třebaš ten ping-pong.“
soutěže a turnaje	respondenti mohou jednak mezi sebou navzájem a i s vedoucími soutěžit - mají možnost ukázat, že jsou v nějaké aktivitě úspěšnější	„Jsem i vyhrál nad tím jedním vedoucím tady. Tak mi pak ostatní kluci záviděli. (...) No teď všichni ví, že jsem v tom dobřej.“
bodové hodnocení	respondenti jsou bodově hodnoceni, a mohou tak díky tomu mezi sebou soutěžit o to, kdo nasbírá více bodů	„Mě baví sbírat ty body, protože my tady mezi sebou soutěžíme jako děti, kdo vyhraje.“
	za získané body je možné obdržet nějakou odměnu	„...a tady dostáváme body. A to se nám vždycky sečte a za rok máme třeba odměňavku, že třeba jdeme do Babilonu do plavecký až do Liberce.“
možnost spoluvytvářet program	respondenti mají možnost připravovat program pro mladší návštěvníky, získávají tak určitou pozici ve skupině vrstevníků	„Hej, mne to ponúkol vtedy otec Marián, aby som mu mohla pomáhať. A to ma bavilo, pretože som mala čo robiť.“
	možnost aktivně se zapojit do programu	„My už aj miništrujeme dva roky.“
	díky tomu, že respondenti participují na tvorbě programu, je pro ně také tento program zajímavý	
možnost mimoškolní přípravy - doučování	respondenti mají ve středisku pro školní přípravu na další den přijatelné podmínky	„No nemusím se učit doma, tam ani není moc klid.“
	ve středisku mají individuální přístup, asistenti jim vysvětlí právě to, co aktuálně potřebují	„A tady když sem na doučování, tak vždycky nám to vysvětlej do podrobností.“

	záruka správně vypracovaných domácích úkolů	„...třeba takhle kdyby sme ho psaly doma, tak tam občas můžeme mít chybu, ale tady nám to i zkontrolujou.“
	respondenti jsou ve škole kladně hodnocení od vyučujících za to, že mají vypracované úkoly a jsou na vyučování připraveni	„...pak jsem začal chodit na to doučování a bylo to lepší. Mě pak i pochválila učitelka před celou třídou.“
	díky doučování a individuálnímu přístupu asistenta jsou v bližším kontaktu, získávají jeho pozornost pouze sami pro sebe	„A já tam chodím ráda, protože mě doučuje Marika a ona je moc fajn. Můžeme si při tom i popovídat a to jinak pak moc nejde, nemá na mě tolik času.“
	doučování je dobře časově zařazeno, vyplňuje čas mezi koncem vyučování a začátkem oratoře	„Když skončí škola, tak jdu sem, si udělám úkoly a pak je zábava, to je dobrý.“

Široká nabídka programu a možných aktivit

URBAN, D., KAJANOVÁ, A. Salesiáni Dona Boska a jejich práce s romskými dětmi v Českých Budějovicích. *Kontakt*, 2008, roč. 10, č. 2, s. 317 - 322. ISSN 1212-4117. s. 320.

„Jsou tu prostě různé akce, víkendovky, tábor....“ (Renata, Teplice)

„No jako, že je to tu super, všechno že tu mají.“ (Tomáš, České Budějovice)

„...že sou tu kroužky, vaření a tancování a tak. Že sem můžu jít na počítač, že je tu bar a tělocvična a že tu hrajem kulečnick a kluci ping pong, no prostě, že se tu nenudím.“

(Iveta, České Budějovice)

URBAN, D., KAJANOVÁ, A. Salesiáni Dona Boska a jejich práce s romskými dětmi v Českých Budějovicích. *Kontakt*, 2008, roč. 10, č. 2, s. 317 - 322. ISSN 1212-4117. s. 320.

„Není tady nuda, je toho tu hodně v tom programu.“ (Roman, České Budějovice)

„Líbí se mi, že je tu toho hodně, co se dá dělat, není nuda jako venku.“ (Marcela, Teplice)

V rámci zjišťování, proč by respondenti doporučili středisko i svým kamarádům a jiným dětem, byla také opakovaně zmiňována široká nabídka aktivit, her a sportů, které jsou ve středisku dostupné.

*„Já jim třeba říkám: Pod'te sem, tady je to dobrý, jsou tady hry, je toho tu hodně.“
A oni dou hned.“* (Radim, Teplice)

„No jako, že je to tu super, všechno že tu mají. Jako že si deme užít, někdy tady, jdeme na plavárnu, deme třeba i z oratoře. Že je to tady pecka, a' tu chodí, kdo chtěj.“
(Tomáš, České Budějovice)

„Že je to tady dobrý všechno, já sem беру skoro každého.“ (Radim, Teplice)

Čas, který respondenti ve středisku tráví, sami hodnotí jako efektivní – oproti činnostem, které dělají mimo středisko. Opět zaznívá hodnocení typu „není zde (ve středisku) nuda“. Tyto slova jen potvrzují shora uvedené tvrzení, že salesiáni nabízejí celou řadu aktivit, jež motivují respondenty k navštěvování střediska.

„...Nevim, chodim ven se segrou (když nejdu do střediska). Nějak se zabavíme, ale je někdy nuda.“ (Honza, Teplice)

„Je to lepší než se někde poflakovat venku a tady si můžeme hrát. To jdu vždycky radši sem, tady se nenuším, mám tu co dělat, vždycky.“ (Kevin, Teplice)

Možnost navštěvovat konkrétní zájmové aktivity

Dalším motivem, proč respondenti navštěvují středisko, je skutečnost, že zde mají přístup k možnostem a k vybavení, které jinde nemají vůbec nebo alespoň ne v takové míře. Jedná se např. o počítače a internet, kulečnickový a ping pongový stůl, stolní fotbal atd. Středisko tak nabízí prostor (možnost) pro konkrétní aktivitu, která respondenta zajímá.

„Že sem můžu jít na počítač, že je tu bar a tělocvična.“ (Iveta, České Budějovice)

„Že tu můžu hrát kulečník a že můžu na internet.“ (Jitka, České Budějovice)

„Hudebna, že je tady, ty počítače a ještě je tu třeba ping pong.“ (Tomáš, České Budějovice)

„... mě baví ten fotbal, jak se vždycky hraje v tělocvičně.“ (Tomáš, České Budějovice)

URBAN, D., KAJANOVÁ, A. Salesiáni Dona Boska a jejich práce s romskými dětmi v Českých Budějovicích. *Kontakt*, 2008, roč. 10, č. 2, s. 317 - 322. ISSN 1212-4117. s. 320.

„*Jsmo byly na lyžáku, jsme lyžovali, já byl někde takhle poprvé.*“ (Lukáš, Teplice)

„*Že je tu kroužek kick-boxu.*“ (Jitka, České Budějovice)

„... *že jsou víkendovky, tábor, teď bylo nějaký to lyžování, na horách.*“ (Dan, Teplice)

„... *nebo sou tady soutěže, jsou tady diskotéky.*“ (Roman, České Budějovice)

„... *třebas teď bude v pátek ples.*“ (Radim, Teplice)

Přítomnost asistentů na programu a aktivitách

URBAN, D., KAJANOVÁ, A. Salesiánský výchovný systém jako metoda práce s romskou mládeží. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2008, roč. 8, č. 3. ISSN 1213-6204. s. 98.

„*No víš, třeba to že ty pravidla, že se díky nim dodržujou, oni na to tady dbaj. A to je fajn. A taky to, že si můžou zahrát všichni, protože třeba ty velcí, ty ti ani ten míč nepučí. (...)* No, právě, to je dobrý, že to je pro všechny a baví se všichni.“

(Honza, Teplice)

Personální nabídka

URBAN, D., KAJANOVÁ, A. Salesiánský výchovný systém jako metoda práce s romskou mládeží. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2008, roč. 8, č. 3. ISSN 1213-6204. s. 98.

„*Nás baví tělocvik s Amálkou.*“ (Radim, Teplice)

„*Tancování. Tancování mě nejvíc baví s Martinou, tady co chodí.*“ (Renata, Teplice)

Program jako prostředek pro setkávání s kamarády

Podobně jako někteří respondenti navštěvují kroužek z důvodu, že jej vede konkrétní asistent, pro některé návštěvníky je motivem skutečnost, že mají možnost setkat se zde se svými kamarády a strávit s nimi společně čas formou hry či jiné činnosti. Středisko jim poskytuje k naplnění této potřeby prostor – nabídka zajímavých aktivit a přítomnost těchto kamarádů, takže díky dostatečnému počtu je možné hrát i kolektivní hry a sporty.

„My se tu setkáme (s kamarády) a můžem tu hrát společně hry a tak, fotbal a třeba ten ping-pong.“ (Martin, Ostrava)

„Hraju si tu s kamarádama různý hry.“ (Tomáš, České Budějovice)

Soutěže a turnaje

Soutěže a turnaje jsou ze strany salesiánů pojmány jako možnost, jak děti „vtáhnout“ do činnosti a motivovat je k účasti. Jako příklad lze uvést vyhlášení soutěže „Fotbalista roku“, v jejímž závěru byl odměněn nejúspěšnější hráč sezóny, popřípadě „Hudební přehlídku“, v níž měly jednotlivé hudební skupiny (z řad návštěvníků) soutěžit v rámci hudebního večera.²⁰⁶

Pro respondenty jsou tyto soutěže a turnaje možností soupeřit jednak mezi sebou navzájem, dále také s asistenty. Mají tak možnost ukázat, že jsou v něčem „dobří“, že něco dokážou. Tímto vítězstvím pak získávají mezi vrstevníky určitou pozici a jsou motivováni „bojovat“ o to, aby si tuto pozici vítěze udrželi i v dalším období.

„A co třeba nějaký soutěže, turnaje, to tu taky máte?“

„Jo máme. To se mi líbí taky moc. Jsem i vyhrál nad tím jedním vedoucím tady. Tak mi pak ostatní kluci záviděli. V ping-pongu jsem ho porazil.“

„No super, tak to gratuluju. A proč je to pro tebe důležitý, že si vyhrál?“

„No teď všichni ví, že jsem v tom dobrej. Ty soutěže jsou tady každej měsíc, vždycky v něčem jiným a na konci měsíce se to sečte a ten nejlepší je odměněnej nějak. No a teď jsem to byl já.“ (Kevin, Teplice)

---

²⁰⁶ Tyto informace vyplývají z osobního rozhovoru s P. Pavlem Kuchařem, SDB, ze dne 7.2.2008. Ten dlouhodobě pracoval s romskou mládeží v SaSM a v současné době vede ve středisku v Českých Budějovicích hudebnu v rámci romské oratoře.

Bodové hodnocení

URBAN, D., KAJANOVÁ, A. Salesiánský výchovný styl a jeho uplatnění v práci s romskou mládeží. In *Akční pole sociální práce III. Aktuální otázky sociální práce a sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009.

Tato bodová stimulace návštěvníků je tak jedním z prostředků, kterým jsou respondenti motivováni k participaci na dané aktivitě či programu.

„Dávaj nám tady odměny. Třebas sme takhle každej měsíc máme soutěž o body a máme takový kartičky a tady dostáváme body. A to se nám vždycky sečte a za rok máme třeba odměňavku, že třeba jdeme do Babylonu do plavecký až do Liberce.“ (Kevin, Teplice)

„Mně to táhne, aby sem sem chodil a dostal body. (...) „Mě baví sbírat ty body, protože my tady mezi sebou soutěžíme jako děti, kdo vyhraje.“ (Kevin, Teplice)

Možnost spoluvytvářet program a jeho pestrost

Salesiáni se snaží neustále připravovat nový a zajímavý program. „Trvalý zájem dětí, kteří docházejí do střediska, lze získat a udržet pouze pestrostí nabízených činností. Záruka, že to sem „dětí táhne“, spočívá právě v tom, že je třeba neustále přicházet s novými nápady a vyhnout se stereotypu.“²⁰⁷ Atraktivita programu spočívá např. v nabídce různých víkendových setkání, táborů a exkurzí.

„Co tě tu nejvíc baví?“

„Všechno. Ty výlety a tábory. Že se to furt to tu mění, není to stejný.“ (Denisa, Ostrava)

URBAN, D., KAJANOVÁ, A. Salesiánský výchovný styl a jeho uplatnění v práci s romskou mládeží. In *Akční pole sociální práce III. Aktuální otázky sociální práce a sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009.

---

²⁰⁷ Rozhovor s P. Tomášem Rádlem, SDB ředitelem SaSM v Českých Budějovicích (*Salesiáni slaví svátek Dona Bosca*. Mladá fronta DNES, 23.1.2008, C4.)

Mimoškolní příprava – doučování

URBAN, D. Doučovanie rómskych detí a žiakov v prostredí salesiánských stredísk mládeže. *Zamestnanosť a sociálna politika*, 2009, č 5, ISSN 1336-5053. s. 10.

„*Chodim sem hlavne na doučování...*“ (Radim, Teplice)

Dá se však předpokládat, že doučování není cílem, ale prostředkem, např. pro navázání vztahu s asistentem, získání pochvaly ve škole za správně vypracovaný úkol aj. Způsob, jakým jsou respondenti k docházení na doučování motivováni, je patrný z následujících údajů. Pro přehlednost jsou motivy uváděny postupně a s názvem, který je shodný s označením v tabulce. č. 14.

Respondenti mají ve středisku pro školní přípravu na další den přijatelné podmínky

---

URBAN, D. Doučovanie rómskych detí a žiakov v prostredí salesiánských stredísk mládeže. *Zamestnanosť a sociálna politika*, 2009, č 5, ISSN 1336-5053. s. 10.

„*No nemusím se učit doma, tam ani není moc klid.*“ (Tomáš, České Budějovice)

„*No tady si můžu udělat ty úkoly, taky se připravím na další den, a pak mám volno, nemusím už nic moc dělat.*“ (David, České Budějovice)

Ve středisku mají respondenti individuální přístup, asistenti jim vysvětlí právě to, co aktuálně potřebují

URBAN, D. Doučovanie rómskych detí a žiakov v prostredí salesiánských stredísk mládeže. *Zamestnanosť a sociálna politika*, 2009, č 5, ISSN 1336-5053. s. 10.

„A tady když sem na doučování, tak vždycky nám to vysvětlej do podrobností. (...) pani učitelka nám to jednou vysvětlí, ale potom když to zapomeneme, tak nám to nevysvětlí.“
(Kevin, Teplice)

„Učíme sa, to, čo potrebujem.“ (Simon, Bardějov)

Záruka správně vypracovaných domácích úkolů

URBAN, D. Doučovanie rómskych detí a žiakov v prostredí salesiánských stredísk mládeže. Zamestnanosť a sociálna politika, 2009, č 5, ISSN 1336-5053. s. 10.

Tuto kontrolu správnosti úkolů asistenti též hodnotí velmi pozitivně a připisují jí velkou důležitost.

„...tady maj jakou takou záruku, že ten úkol budou mít dobře a že se na ně ve škole nebudou zlobit, naopak, že dostanou dobrou známku.“ (03 asistent, Teplice)

Respondenti jsou ve škole kladně hodnocení od vyučujících za to, že mají vypracované úkoly a jsou na vyučování připraveni

URBAN, D. Doučovanie rómskych detí a žiakov v prostredí salesiánských stredísk mládeže. Zamestnanosť a sociálna politika, 2009, č 5, ISSN 1336-5053. s. 10.

„Sem si tu češtinu vylepšil a matiku, skoro všechno sem si vylepšil ted‘.“ (David, České Budějovice)

„Hezky psát sem se tady naučila.“ (Erika, České Budějovice)

Díky doučování a individuálnímu přístupu jsou respondenti s asistentem v bližším kontaktu, získávají jeho pozornost pouze sami pro sebe

Významnou úlohu v rámci doučování v SaSM hraje též osoba učitele. V případě středisek se jedná o asistenty, kteří se s klienty znají z oratoře. Doučování tedy probíhá

těž na podkladě osobního vztahu a vazby. Asistenti mají díky tomu dobré výchozí pozice pro pedagogickou a edukační činnost.

URBAN, D. Doučovanie rómskych detí a žiakov v prostredí salesiánských stredísk mládeže. *Zamestnanosť a sociálna politika*, 2009, č 5, ISSN 1336-5053. s. 10.

Doučování je dobře časově zařazeno, vyplňuje čas mezi koncem vyučování a začátkem oratoře

Výhodou je též časové zařazení doučování, protože předchází samotným aktivitám a programu oratoře. Respondenti docházejí na doučování jednak z výše uvedených motivů a jednak proto, že doučování vyplní čas mezi koncem výuky a začátkem oratoře.

„Když skončí škola, tak jdu sem, si udělám úkoly a pak je zábava, to je dobrý.“ (Michal, České Budějovice)

6.2.2 Vztahy respondentů s asistenty

Atmosféra vztahů, přístup asistentů k respondentům a vzájemná důvěra mohou výrazně ovlivňovat motivaci k účasti na programu. Z tohoto důvodu jsem se respondentů dotazoval, jak hodnotí přístup asistentů k nim a jaká je úroveň vztahů.

V některých sledovaných SaSM (České Budějovice, Teplice a Bardějov) se také vyskytuje romský asistent, který je součástí pracovního týmu.²⁰⁸ Proto byla zařazena otázka sledující význam přítomnosti romského asistenta a vztah respondentů k jeho osobě a roli ve středisku. Záměrem bylo zjistit, jaké bude mít v pracovním týmu postavení a důvěru romských dětí - ve smyslu autority a navazování vztahů.

Poslední otázkou tohoto okruhu bylo hodnocení významu a vnímání náboženství respondenty. Opodstatnění výše uvedené otázky spočívá v tom, že salesiáni dona Boska jsou církevní institucí a v pracovním týmu jsou též duchovní (katoličtí kněží). Záměrem

---

²⁰⁸ Viz teoretická část práce.

bylo zjistit, jak tento faktor respondenti hodnotí a zda v přítomnosti kněze (rašaje)²⁰⁹ spatřují výhody či nikoliv.

Jedním z důvodů, proč respondenti navštěvují salesiánská střediska, je osobní vztah s asistenty. Způsob, jakým se tato metoda uplatňuje a co působí motivačně, je patrné z níže uvedené tabulky č. 15, která je dále dle jednotlivých „Pozitivně přijímaných faktorů salesiánského výchovného systému“ a „motivů“ rozebrána a popsána.

Tabulka č. 15: Vztahy respondentů s asistenty

Pozitivně přijímané faktory salesiánského výchovného systému	Motiv	Výrok respondenta
laskavý přístup (amorevolezza)	respondenti cítí, že je mají asistenti rádi	„Vedoucí nás maj rádi a když něco udělám, tak na mě hned neřvou.“
	respondenti pociťují ze strany asistentů zájem o jejich osobu	„No, Jirka za mnou byl i v nemocnici. On někdy zajde i k nám dom, popovídá s našima a tak.“
	rovnocenné zacházení - kamarádský vztah	„Chová se úplně jako kamarád.“
možnost klást požadavky	respondenti udávají, že by na ně asistenti mohli být i přísnější - aby se něco naučili, aby nezlobili	„Prísny, aby sme sa niečo naučili, i dobrý.“
přítomnost duchovních a náboženský princip	tento faktor nepůsobí motivačně pro navštěvování střediska, nicméně byl uváděn jako záruka toho, že jsou asistenti na respondenty laskavější, hodnější.	„Hm, jsou na mě hodnější. A všichni sou pak taky hodnější.“
aktivní přístup asistentů	díky tomu, že se asistenti zapojují do her a aktivit, mají respondenti možnost je blíže poznávat a prohlubuje se tím vzájemný vztah	„Jako Mirka s náma dělá různý věci. Já sem se s ní tak i seznámila – na kroužku a od té doby se spolu bavíme.“
	motivačně působí, že program vede konkrétní asistent - respondenti pak navštěvují danou aktivitu kvůli vztahu s asistentem	„...nás baví tělocvik s Amálkou, ...“
	respondenti pozitivně přijímají, že díky přítomnosti asistenta na programu mají možnost získat jeho pozornost	„Jsem ráda, že když jsem s ní na kroužku, nebo pak po něm, tak že si povídá se mnou, že má na mě čas.“
přítomnost romských asistentů ve středisku	pro respondenty není přítomnost romského asistenta motivem, důležitější je pro ně, jaký k nim asistent je, a ne zda je Rom či nikoliv	„Záleží na tom, co je to za člověka. To, že je někdo Rom neznamená, že mu musím víc věřit. Rom tě taky někdy podrazí, stejně jako Čech.“

²⁰⁹ „Rašaj“ je romské označení pro kněze, duchovního (DAVIDOVÁ, 2004).

Laskavý přístup (amorevolezza)

Respondenti cítí, že je mají asistenti rádi

Laskavost ve vztahu (amorevolezza) mezi asistenty a mládeží je jedním z prostředků, díky kterému salesiáni uplatňují svůj výchovný systém. Cílem je dát mladým najevo, že je má asistent rád, že mu na nich záleží.

URBAN, D. Role asistenta v práci Salesiánů dona Boska s romskou mládeží. In Sociálna a ekonomická núdza – bezpečnosť jedinca a spoločnosti. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnom práce Sv. Alžběty, 2009. ISBN 978-80-89271-63-4. s. 293.

„Vedoucí nás maj rádi a když něco udělám, tak na mě hned neřvou.“ (Honza, Teplice)

Respondenti pocítují ze strany asistentů zájem o jejich osobu

URBAN, D., KAJANOVÁ, A. Salesiánský výchovný styl a jeho uplatnění v práci s romskou mládeží. In Akční pole sociální práce III. Aktuální otázky sociální práce a sociální pedagogiky. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009.

„Třeba když jsem měl problém ve škole, tak mi pomohl. Byl tam s našima. Pomohl mi.“
(Matěj, Ostrava)

„Máme rodiny, do kterých přímo chodí ti kněží...“ (06 asistent, Ostrava)

URBAN, D., KAJANOVÁ, A. Salesiánský výchovný styl a jeho uplatnění v práci s romskou mládeží. In Akční pole sociální práce III. Aktuální otázky sociální práce a sociální pedagogiky. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009.

„Byla jsem teď nedávno. Tam se mi to líbí, protože přes den se někam jde, jsou nějaké hry, večer pak třeba s holkama sedíme a i třeba Mirka tam je s náma a povídáme.“
(Iveta, České Budějovice)

Kladné vztahy jsou popisovány též díky tomu, že se asistenti s respondenty znají již delší dobu. Jistou roli hraje též fakt, že v mnoha případech chodí do střediska již druhá generace – děti těch rodičů, kteří docházeli do střediska před lety též jako děti (více je o této otázce pojednáno v kapitole „Hodnocení střediska“). Díky tomu panuje mezi rodiči, návštěvníky a asistenty důvěra.

„Taky třeba popovídáme s Mirkou, tu znam už dlouho.“ (Iveta, České Budějovice)

URBAN, D. Role asistenta v práci Salesiánů dona Boska s romskou mládeží. In Sociálna a ekonomická núdza – bezpečnosť jedinca a spoločnosti. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnom práce Sv. Alžbety, 2009. ISBN 978-80-89271-63-4. s. 293.

„...měl by na nás být příjemný.“ (Sabina, Ostrava)

„Keď si človek rozumie s deťmi, tak tie deti ho určite majú radi.“ (Dida, Bardějov)

„Aby byl hodný, aby si s nami hral a robil srandu.“ (Stefan, Bardějov)

Dobré vztahy s vedoucími a jejich kladné charakterové vlastnosti uváděli respondenti také jako jeden z faktorů, jak by motivovali jiné k účasti na programu.

„...jsou tam fajn ty, jako ty praktikanti.“ (David, České Budějovice)

„Hele pojd' do klubu, tam si můžeme hrát, jsou tam kroužky, hodný vedoucí.“ (Ondra, Teplice)

URBAN, D., KAJANOVÁ, A. Salesiánský výchovný systém jako metoda práce s romskou mládeží. Sociální práce/Sociálna práca, 2008, roč. 8, č. 3. ISSN 1213-6204. s. 98.

Rovnocenné zacházení - kamarádský vztah

Motivačně působí též rovnocenný přístup asistentů k respondentům, který se projevuje ve vzájemné komunikaci. Pocit důvěry a bližšího vztahu navodí též to, když si mohou s asistentem tykat. Tato skutečnost byla v rámci kvality vztahu zmiňována opakovaně.

„*Můžu jí říkat Mirko, normálně jménem.*“ (Erika, České Budějovice)

„*My můžeme i tykat.*“ (Kevin, Teplice)

Pozitivem a projevem důvěry, který respondenti kladně hodnotili, je možnost komunikovat s asistenty o běžných věcech, případně problémech. Jednak se tím potvrzuje skutečnost, že asistentům věří, jednak tím dávají asistenti najevo, že se o respondenta zajímají, když aktivně naslouchají.

„*Si s nima povídáme normálně. Smějeme se s nima, povídáme si s nima.*“ (Kevin, Teplice)

„*Sa s nami bavia, nijako sa nepovyšujú, berú nás tak.*“ (René, Bardějov)

Dokonce respondenti popisují případy, kdy se dokázali asistentovi svěřit s důvěrným problémem na poli partnerských, školních a intimních vztahů oproti řešení těchto otázek s rodiči.

„*Jo, jednou když se mi líbila jedna holka, tak jsem si o ní s tou jednou vedoucí povídal.*

A bylo to dobře, docela mi poradila.“ (Dan, Teplice)

Možnost klást požadavky

URBAN, D. Role asistenta v práci Salesiánů dona Boska s romskou mládeží. In *Sociálna a ekonomická núdza – bezpečnosť jedinca a spoločnosti*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnom práce Sv. Alžbety, 2009. ISBN 978-80-89271-63-4. s. 293.

Přítomnost duchovních a náboženský princip

U této otázky jsem předpokládal, že respondenti budou mít větší motivaci k navštěvování střediska vzhledem k tomu, že se jedná církevní instituci. V rámci výzkumu se objevily rozdíly mezi pojmáním této otázky u respondentů ze SaSM v České republice a SaSM na Slovensku.

Respondenti z SaSM v České republice sice kladně hodnotí přítomnost duchovních ve středisku a očekávají vstřícné chování ze strany kněze, avšak přesto více hodnotí, jak se k nim daný asistent chová, než jestli to je kněz či laik. Spíše reflektují otázku vztahů než vliv náboženství. Přínos přítomnosti duchovních spatřují spíše v tom, že ti jsou „garantem laskavosti“, jinými slovy díky jejich přítomnosti a vzhledem k náboženskému přesvědčení očekávají vřelejší a laskavější přístup a pomoc v případě potřeby.

„Hm, jsou na mě hodnější. A všichni sou pak taky hodnější.“ (Michal, České Budějovice)

„No, určitě, má jako pomoc. Stará se o to, aby na nás byli tady hodní. (...) No jako že když tady učí to náboženství a jsou to ty věřící, tak jsou na nás hodní.“ (Tomáš, České Budějovice)

Vzhledem k této souvislosti byl podnětný osobní rozhovor s asistentem v Českých Budějovicích, katolickým knězem, který udával, že propojení církve a práce s romskou mládeží nemá závažný význam coby motivační faktor i přesto, že v respondentech přetrvává povědomí o duchovnu (spíše než o náboženství) a respekt k církevní autoritě. V této souvislosti se mu například stalo, že na něho byl jeden starší návštěvník SaSM sprostý a druhý jej okřiknul, že takto se k rašajovi (knězi) nemůže chovat. Podobně též výpovědi dalších asistentů:

„Nehraje to roli a jako ty děti, věděj co a jak, že jsme salesiáni, jako je tady i náboženství a tak... Většinou je to formou kroužků, jako, že jsme na víkendovce, tak se před jídlem modlíme a tak. Věděj, kdo je don Bosco, Bibli tady máme. Ale to si nemyslím, že je důvod, proč sem choděj. Je to vlasně o těch lidech.“

(02 asistent, Teplice)

„Takové to, co se týče toho duchovního formování, tak rozhodně o to mi se tady snažíme, ale s tím tady oni rozhodně nepřicházejí, to je až něco sekundárního...“

(06 asistent, Ostrava)

Výraznější rozdíl v pojmání tohoto motivačního faktoru se ukázal na Slovensku. Zde respondenti udávali větší důležitost přítomnosti duchovních. Jednak proto, že chodí do střediska na náboženství *„Že chodíme do náboženstva.“* (Veronika, Bardejov), že se tu společně mohou modlit *„...modliť sa...“* (Máňa, Bardejov) a chlapani mohou ministrovat *„My už aj miništrujeme dva roky.“* (Stefan, Bardejov)²¹⁰.

Náboženství je dle slovenských asistentů vnímáno spíše jako prostředek k tvorbě vztahu s dětmi a jejich rodiči.

„Vždy to je na osobných vzťahoch a ja som si aj uvedomil, že keď by sme sa snažili robiť čosi s deťmi, ponúkať im veci bez rodičov, tak to je vlastne plytvanie energiou, pretože koľko my môžeme s tými dečkami byť? A keď im rodičia hovoria niečo úplne iné ako ja, tak tie deti majú potom úplne problém hodnotiť, čo je správne, čo mám brať a čo nemám brať. Myslím si, že majú konflikty, zato keď sa človek rozpráva i s rodičmi a rodičia hovoria zhruba to isté, čo ja, a ja to isté, čo rodičia, tak tie deti to majú oveľa jednoduchšie.“ (07 asistent, Bardejov)

Navázání vztahu je možné též prostřednictvím docházení duchovních do osady a do rodin respondentů, komunikací a řešením případných problémů, tvorbou duchovního programu (modlitební večery pro matky).

„My nečakáme, až oni prídu do kostola za nami, my ideme za nimi do osady, komunikujeme s tými ľuďmi. Podarilo sa rozbehnúť na Poštárke modlitby matiek, takže asi dvadsať žien chodí do tohto spoločenstva, tam sa stretávame, pomodlíme sa, rozprávame, aj tá atmosféra sa po osade šíri. Nie je to v tom, že oni by chodili do kostola a my tam s nimi, ale skôr naopak... Keď ja potom čosi povedám okolo detí, tak

---

²¹⁰ Tento faktor se prolíná s motivačním faktorem, neboť respondenti mají možnost participovat na nabízeném programu a případně jej spoluvytvářet.

potom aj mamky si posťažujú, niekedy pochvália, a tak. Deti sa aj snažia a ja to vidím na tých deckách...“ (07 asistent, Bardějov)

„Jo, máme tady mše, ten jeden kněz se tu s náma modlí a ještě ten jeden nás učí náboženství. I mamka sem na ty mše chodí.“ (Maruška, Ostrava)

Aktivní přístup asistentů

URBAN, D., KAJANOVÁ, A. Salesiánský výchovný systém jako metoda práce s romskou mládeží. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2008, roč. 8, č. 3. ISSN 1213-6204. s. 98.

„Si s náma hrajou ten fotbal, a to je dobrý. Já si s nim pak povídám i po zápase.“ (František, Ostrava)

„...holky z doučování, jak se menujou tady ty, ty holky, jak tu doučujou, tak hrajou na kytary a my zpíváme i oni.“ (Sabina, Ostrava)

URBAN, D., ELICHOVÁ, M. Participation of romani asistent on the field of don Bosco centres for youth in the Czech Republic. In *Interkulturalita a národnostné menšiny: v sociálnych, filozofických, pedagogických, kultúrnych, historických a prírodovedných súvislostiach*. Nitra: Univerzita Konstantina Filozofa v Nitre, 2008.

Respondenty je možné zaujmout a motivovat k návštěvě kroužku či programu tehdy, když asistenti něco dobře ovládají, něco umějí (např. hrát romskou hudbu, sport, tanec atd.). Na tomto základě je pak možné respondenty do dané aktivity nalákat, doslova „až zblbnout“ - v kladném slova smyslu. Příkladem může být kroužek bojových sportů - kick-box. Dle výpovědi asistenta²¹¹ se zprvu vedoucí kroužku obávala výsledku, avšak respondenti zjistili a věděli, že je v dané aktivitě na dobré úrovni. Díky tomu si získala respekt a tento kroužek se stal jedním z nejnavštěvovanějších.

---

²¹¹ Osobní rozhovor s P. Pavlem Kuchařem, 8. února 2008, Česká republika, České Budějovice – Teologická fakulta.

„Kick – box. Ten mě baví. Ona je v tom dobrá.“

„Jo umí to dobře?“

„Jo, přepere i starší kluky. Ti tam taky hodně chodí, líbí se jim, že to umí.“ (Roman, České Budějovice)

Přítomnost romských asistentů ve středisku

URBAN, D., ELICHOVÁ, M. Participation of romani asistent on the field of don Bosco centres for youth in the Czech Republic. In *Interkulturalita a národnostné menšiny: v sociálnych, filozofických, pedagogických, kultúrnych, historických a prírodovedných súvislostiach*. Nitra: Univerzita Konstantina Filozofa v Nitre, 2008

Jak již bylo výše uvedeno, důležitým faktorem pro respondenty je vztah, rovnocennost, dobré zacházení. Velkou roli hraje zmiňovaná osobní rovina mezi asistentem a respondentem, o které se zmiňuje například asistent z Ostravy:

„... je to čistě na osobní bázi, tak jak si vybudovali obrovský vztah k Maximu²¹², kterej tady působil sedm let, tak prostě jeho slovo tady má váhu, je bílej a všichni to ví a on prostě řekne, tak to je. Stejně tak by tady přišel nějaký Rom a jeho slovo by stejně žádnou váhu nemělo...“ (06 asistent, Ostrava)

V rámci úvah nad přístupem respondentů k romským či neromským asistentům je podnětné zamyslet se nad významem stáří jednotlivých asistentů. Ve všech SaSM, kde působili romští asistenti (České Budějovice, Teplice, Bardějov), byli tito romští asistenti mladší než neromští kolegové. V této souvislosti je možné, že mezi respondenty má lepší postavení neromský asistent oproti jiným romským asistentům ve středisku právě kvůli svému stáří a osobnostní vyzrálosti.²¹³ Může se tak jednat také o zkreslení zjištěných údajů; ty však nebyly dále ověřovány.

---

²¹² Neromský asistent (pozn. autora).

²¹³ Nabízí se zde možná úvaha, související s tradičním postavením staršího muže v romské rodině, který byl vždy autoritou a měl přirozený respekt (srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom – Cesty Romů 1945 – 1990.*)

URBAN, D., ELICHOVÁ, M. Participation of romani asistent on the field of don Bosco centres for youth in the Czech Republic. In *Interkulturalita a národnostné menšiny: v sociálnych, filozofických, pedagogických, kultúrnych, historických a prírodovedných súvislostiach*. Nitra: Univerzita Konstantina Filozofa v Nitre, 2008.

„...jestli sem vydržej chodit, tak je to určité, protože si tady prostě vytvořej vazby, my tady dbáme o to, aby si ty vazby vytvořili, jednak mezi sebou navzájem a jednak k těm vedoucím, no a na základě toho oni sem chodí, a postupně tímhle způsobem máme možnost je nějak rozvíjet, no.“ (03 asistent, Teplice)

6.2.3 Přítomnost kamarádů

Podobně jako v předchozím okruhu byl zkoumán význam vztahu mezi respondenty a asistenty a popisován jako jeden z možných motivačních faktorů. Tato část se soustřeďuje na význam přítomnosti kamarádů, sourozenců či jiných osob ve středisku. Cílem je zjistit, zda a do jaké míry je možné tuto přítomnost výše zmiňovaných osob pojímat jako motivační faktor k účasti respondentů na aktivitách SaSM.

Dále byla respondentům položena otázka „*Chodí vás sem hodně – co to pro Tebe znamená?*“ hodnotící množství klientů docházejících do střediska – jak je toto velké množství přijímáno. Také byla zařazena otázka, jak by respondent motivoval jiného kamaráda k tomu, aby docházel do střediska. Na základě těchto odpovědí je možné sledovat, co respondent považuje za kladné, případně co jeho samotného motivuje k participaci (viz tab. č. 16).

Tabulka č. 16: Přítomnost kamarádů

Pozitivně přijímané faktory salesiánského výchovného systému	Motiv	Výrok respondenta
vytvořený prostor pro setkávání s kamarády - "hřiště"	přítomnost kamarádů ve středisku	„Jsou tady kamarádi, nejsme rozdělení...“
	přítomnost sourozenců a členů romské velkorodiny	„Chodíme tu všichni. Aj od mámy sestry tu chodili, celá rodina jsme tu chodili.“
	velké množství kamarádů ve středisku	„...jsme tu takhle všichni pohromadě.“
	možnost potkat ve středisku nové kamarády, novou partu	„Jsme si tady našli kamarády, že jsme si prostě partu našli.“
budování vzájemných vztahů mezi vrstevníky	možnost navázat hodnotnější vrstevnické vztahy	„Tady sou hodný děti, nejsou zlý, ne třeba jako když chodim ven.“
	kamarádi docházejí na stejné kroužky - motivují se tak k docházení vzájemně	„...tady du s kámoškama na internet a tam si chodíme a to, no tam si píšeme třebas s někym a tak...“
atmosféra domova	nové děti přivádějí do střediska buď jejich kamarádi, popřípadě starší sourozenci	„S bratrancem sem tu byl poprvé. To on, ten sem chodí dlouho už. A ještě i další bratranci sem chodí a můj brácha, tady hodně z naší rodiny jako sem chodí.“

Vytvořený prostor pro setkávání s kamarády - "hřiště"

URBAN, D., KAJANOVÁ, A. Salesiáni Dona Boska a jejich práce s romskými dětmi v Českých Budějovicích. Kontakt, 2008, roč. 10, č. 2, s. 317 - 322. ISSN 1212-4117. s. 320.

„...som rád, že tam stretnem kamarátov.“ (René, Bardějov)

„...mam tady kamarády, spoustu.“ (Lukáš, Teplice)

„Jsou tady kamarádi, nejsme rozdělení...“ (Kevin, Teplice)

Kromě kamarádů docházejí do střediska také starší či mladší sourozenci respondenta, popřípadě další členové romské velkorodiny. V řadě případů navštěvovali středisko také rodiče současných dětí, díky čemuž se princip rodinného prostředí pouze utvrzuje a motivuje další děti k participaci na programu střediska.

„Chodíme tu všichni. Aj od mámy sestry tu chodili, celá rodina jsme tu chodili.“ (Denisa, Ostrava)

„Jo, chodí sem můj mladší brácha, já ho sem vždy přivedu a pak ještě Milan, to je bratranec od tety. A ještě dvě sestřenice. Je nás tu hodně.“ (František, Ostrava)

Též kladně je hodnocen fakt, že je zde hodně dětí pohromadě, je tu velká parta, což je obzvlášť pro romské děti (Romy obecně) motivačním faktorem.²¹⁴

„No tak to je asi jasný, že když je tady víc děcek, že je to lepší.“ (Honza, Teplice)

„...jsme tu takhle všichni pohromadě.“ (Jitka, Ostrava)

Výhody většího počtu kamarádů respondenti spatřují jednak v možnosti zahrát si kolektivní hry, neboť je lze realizovat jen díky tomu, dále je tu předpoklad setkat se s někým novým.

„Jsme si tady našli kamarády, že jsme si prostě partu našli.“ (Marcela, Teplice)

„...mě to tu začalo bavit, tenkrát jsem tu potkala kámošku ze třídy, tak sem tu zůstala.“
(Jitka, Ostrava)

Budování vzájemných vztahů mezi vrstevníky

U respondentů se objevuje povědomí, že v oratoři mají možnost setkat se s jinou skupinou dětí, než se kterou přicházejí běžně do styku. Jedná se spíše o hodnotnější kamarádské vztahy. Motivem pak je, „že jsou na sebe navzájem hodní a dobře spolu vycházejí“.

„Tady sou hodný děti, nejsou zlý, ne třeba jako když chodim ven.“ (Ondra, Teplice)

„Jsme kamarádi, my se navzájem chováme, jak se patří přímo.“ (Milan, Ostrava)

„Já se jako bavím rád, když mi někdo neublíží, ale oni by si to nikdy nedovolili.“
(Milan, Ostrava)

Stejně jako respondenty motivovalo docházet do střediska na kroužky, které vedl konkrétní asistent, podobně i zde motivačně působí, když nějaký program navštěvují jejich kamarádi a oni sem mohou chodit společně – společně zde tráví čas. Jedná se

---

²¹⁴ Srov. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom – Cesty Romů 1945 – 1990*. s. 101.

například o společnou návštěvu hudebního kroužku, v němž se schází skupina respondentů, kteří nacvičují na různá hudební vystoupení a přehlídky.

„My jako jsme tady celá kapela. To nás baví jako...“ (Milan, Ostrava)

„...tady du s kámoškama na internet a tam si chodíme a to, no tam si píšeme třeba s někým a tak...“ (Iveta, České Budějovice)

Atmosféra domova

Úroveň a kvalita vztahů prožívaných ve středisku souvisí též s tím, jak se jednotliví respondenti do střediska dostávají. Z odpovědí vyplývá, že je nejčastěji přivedl kamarád či kamarádka, v dalších případech sourozenec, bratranec či sestřenice.

„...moje rodina, ten, sestřenice, Monika se jmenovala, ale teď už asi je jí osmnáct nebo kolik, ta už teď nechodí.“ (Tomáš, České Budějovice)

Též asistenti popisují, že se do střediska dostávají nové děti obvykle prostřednictvím svých kamarádů či příbuzných. Uvádějí spíše spontánní a přirozený způsob příchodu nových dětí formou předávání osobní zkušenosti mezi sebou nebo se informace dozvídají například od kamarádů ze školy než na základě reklam a propagace střediska; tu hodnotí dokonce jako neefektivní

„Řeknou si to hodně mezi sebou, jo, že tady je dobře.“ (06 asistent, Ostrava)

„Myslím si určitě, že je sem přivádí kamarádi, jejich kamarádi, že se třeba ve škole o tom baví.... že jim kamarád o tom řekl. Takže ho vezme sebou prostě.“ (04 asistent, Ostrava)

„Oni nechtou moc nějaké výzvy nebo plakáty nebo něco takového...“ (05 asistent, Ostrava).

S popisovaným příchodem nových dětí do střediska souvisí hned několik faktorů. Jednak je to důvod, proč se zde respondenti cítí dobře, proč kladně hodnotí přítomnost kamarádů. Jedná se v podstatě o to, že ve středisku je většina jejich známých či příbuzných, což dodává středisku „ducha rodinného prostředí“.

Je zde také patrný přirozený průběh příchodu a odchodu nových kamarádů. Starší jedinci pomalu stárnou a přivádějí s sebou mladší kamarády, popřípadě sourozence, kteří si v prostředí SaSM nacházejí nové kamarády nebo zde potkávají stávající vrstevníky, s kterými se znají.

„S bratrancem sem tu byl poprvé. To on, ten sem chodí dlouho už. A ještě i další bratrance sem chodí a můj brácha, tady hodně z naší rodiny jako sem chodí.“ (Radim, Teplice)

6.2.4 Hodnocení střediska

Jedním z důležitých faktorů je názor rodičů na středisko, jak jej hodnotí a zda dovolují svým dětem účastnit se programu, popřípadě zda to zakazují. Předmětem bylo zjistit, zda je návštěva respondenta ve středisku podporována ze strany rodičů, či nikoliv.

Další otázka tohoto okruhu byla zaměřena na vyjádření toho, co pro respondenta znamená slovo „středisko“, co si pod tím pojmem vybaví. Podobně jako u otázky *„Jak by motivoval jiné k účasti na programu“* i zde je snaha zjistit faktory, které jsou pro respondenty zajímavé a připisují jim velkou důležitost.

Respondenti měli také možnost vyjádřit svá zklamání ze střediska, pojmenovat věci, které na ně nepůsobí příznivým dojmem (viz tab. č. 17).

Tabulka č. 17: Hodnocení střediska

Pozitivně přijímané faktory salesiánského výchovného systému	Motiv	Výrok respondenta
spolupráce s rodinou	respondenti navštěvují středisko již delší dobu a motivem je známost prostředí	<i>„...tady mě to více baví, já už jsem tady zvyklý.“</i>
	do střediska chodí již několikátá generace dětí z jedné rodiny	<i>„No ona sem chodila nejdřív máma a pak sem nechodila, když to, když jako sem se měla narodit a pak sem chodila ještě se mnou a pak přestala.“</i>
	asistenti znají respondenty od jejich dětství a obráceně	<i>„Tady mě znají všechny od mala, to už je zvyklost.“</i>
výše uvedená "spolupráce s rodinou" je pak podnětem pro další práci a motivaci	rodiče mají osobní zkušenost se střediskem	<i>„Mama říkala, že je to tu hezký a že můžu tady chodit.“</i>
	samotní rodiče motivují děti k participaci	<i>„To mi sem máma posílá, že prej abych</i>

	na základě znalosti rodiny a dobrých dlouhodobých vztahů se prohlubují a upevňují vazby	nebyla blbá.“ „...popovídáme s Mirkou, tu znám už dlouho.“
rodinné ovzduší střediska	respondenti se ve středisku cítí bezpečně a jistě, je to "jejich" prostředí	„...můžu tady být jak chci, nikdo mi tu nenadává.“
negativní hodnocení střediska	samo o sobě není motivačním faktorem, motivací může být, že respondenti nejmenovali žádná negativa, pouze měli připomínky organizačního rázu	Jo, asi ty turnaje. V tom kulečnicku, že nemáme. Máme jenom na tom ping pongu.

V rámci výše uvedeného popisu jsem na několika místech zmiňoval, že respondenti docházejí do středisek již dlouhodobě, v mnoha případech též pravidelně, několikrát do týdne, popřípadě na všechnen program ve středisku. Někteří uvádějí, že návštěva SaSM je již otázkou zvyku.

„...tady mě to více baví, já už jsem tady zvyklý.“ (František, Ostrava).

„...tady to mam ráda. Už sem chodím dlouho.“ (Lucka, České Budějovice)

Do středisek dochází někdy již několikátá generace návštěvníků; chodili tam již starší sourozenci, v některých případech i rodiče dětí.

„No ona sem chodila nejdřív máma a pak sem nechodila, když to, když jako sem se měla narodit a pak sem chodila ještě se mnou a pak přestala.“ (Maruška, Ostrava).

„Mojí mamu od mala znají.“ (Milan, Ostrava)

Tato osobní zkušenost rodičů a znalost prostředí SaSM jsou zpětně důležité pro participaci respondentů na programu střediska a jejich motivaci k docházení. Z rozhovorů vyplývá, že rodiče jsou informováni o tom, že jejich děti do střediska docházejí, kdy tuto skutečnost kladně přijímají (pouze v několika případech se projevila lhostejnost, v několika aktivní participace).

„Jak u kterých, u některých, je to tak, že je jim to úplně jedno, jestli jsou tady nebo venku a některý se třeba i zapojujou, když je nějaká akce, tak přijdou, že třeba, když maj auto, tak odvezou a tak.“ (02 asistent, Teplice)

Důvodů, proč jsou spokojeni s tím, že jejich děti docházejí do střediska, uvádějí celou řadu.

„...jako ví, že jsem v bezpečí a takhle. Tady se mi nemůže nic stát.“ (Tomáš, České Budějovice)

„Je ráda máma, že chodím sem, než abych byl venku.“ (Ondra, Teplice)

„Mama říkala, že je to tu hezký a že můžu tady chodit.“ (Martin, Teplice)

„Ne, jsou rádi že se netoulám venku. Máma ví kde sem, že je to tu dobrý. Ona se tu byla na začátku i podívat, jestli je to tu dobrý a řekla že jo, že se jí tu líbí, že sem můžu chodit. (Jitka, Ostrava)

Často se stává, že sami rodiče posílají své dítě do střediska, aby si udělalo domácí úkoly a učilo se na příští den. Dalším důvodem je též to, že do střediska chodí i sourozenci (ze vzorku respondentů se jedná povětšinou o mladší sourozence), kdy je respondenti do střediska doprovázejí.

„No a pak i ty úkoly je ráda, že sem chodím. (...) To mi sem máma posílá, že prej abych nebyla blbá.“ (Jitka, Ostrava)

„... já tu chodím i s malýma, co mam, brácha a sestry.“ (Sabina, Ostrava)

Tato dlouhodobá spolupráce mezi romskou rodinou a střediskem se projevuje na úrovni vztahů a důvěry mezi asistenty a respondenty. To je předpokladem pro prohloubení osobních vazeb a na tomto základě se pak odvíjí další práce jak v rámci doučování, tak aktivit v oratoři, popřípadě na víkendových akcích.

„...popovídáme s Mirkou,²¹⁵ tu znám už dlouho.“ (Iveta, České Budějovice)

Jistou roli hraje též ta skutečnost, že asistenti se s jednotlivými respondenty znají od jejich dětství, respondenti v podstatě ve středisku pomalu vyrůstali.

„Tady mě znají všechny od mala, to už je zvyklost.“ (Milan, Ostrava).

Dalším důvodem, proč respondenti navštěvují středisko, je skutečnost, že se zde cítí dobře. SaSM bylo charakterizováno pocitem domova, bezpečí, jistoty,

---

²¹⁵ Mirka je asistentka v SaSM České Budějovice.

konstatováním, že je to tam lepší než venku. Kladný význam byl také zmiňován v hodnocení „střediska coby útočiště před nevlídným počasím a rasistickými útoky“.

„...můžu tady bejt jak chci, nikdo mi tu nenadává.“ (Jitka, Ostrava)

„...aspoň se nemusim venku jenom nudit, v zimně ještě k tomu.“ (Vojta, Teplice)

„...že nejsme venku a sme tady a když je nám zima, tak se deme do chodby oteplít.“ (Kevin, Teplice)

Díky tomu se prohlubuje vědomí a vnímání střediska coby domova, kde respondenti cítí kladné přijetí a otevřenost.

„...tady mě to už baví, já už jsem tady od mala. Já už jsem tady jako jakoby vítanej furt.“ (Milan, Ostrava)

Negativní hodnocení střediska

Respondenti měli také možnost ohodnotit, co se jim na středisku nelíbí. Odpovědi byly různého charakteru, počínaje negativním hodnocením toho, jak se chovají některé děti ve středisku. Z odpovědí vyplývá, že jsou si vědomi způsobu, jak by se měli návštěvníci ve středisku chovat, a sami rozpoznají, když se překračují pravidla.

„No prostě změnil bych tu třeba tu chodbu, když třeba někdo přijde, aby hezky pozdravil, aby se to tu změnilo prostě, aby ty kluci nekouřili, oni si představte už mají holky a já holku ještě nechci mít, já ji třeba chci mít až v šestnácti, patnácti. (...) Jo, aby se tady takhle nechovali, prostě ty děti, aby tady nekouřili“ (Radim, Teplice)

Další požadavek na zlepšení byl provozního rázu – možnost navštěvovat středisko i o víkendu, popřípadě zařadit do programu víc soutěží a turnajů.

„Všechno se mi tu líbí. No možná kdyby šlo, aby to tu bylo i o víkendu, protože to se někdy nudím. To chodíme jenom ven, nebo na to hřiště, to mě ale tolik nebaví. Pak je tam taky zima, tady je to dobrý. Tak asi to bych změnila.“ (Jitka, Ostrava)

„Jo, asi ty turnaje. V tom kulečnicku, že nemáme. Máme jenom na tom ping pongu.“ (David, České Budějovice)

Celkově vyznívá hodnocení pozitivně, respondenti jsou se střediskem a jeho programem spokojeni. Otázkou však zůstává, zda bylo pro vyjádření kritiky vytvořeno vhodné prostředí, zda se nejedná o zkreslení informace.

„Co by sem udělal jinak? Nic, nechal by sem to tak, takhle, jak to je.“ (Tomáš, České Budějovice)

„Ne, všechno je v pohodě.“ (Honza, Teplice)

7. Diskuze

V následujících kapitolách se zamýšlím nad metodikou, kterou jsem v rámci výzkumného šetření použil. Dále diskutuji dosažené výsledky, shrnuji okruhy, které romské děti a mládež pozitivně přijímali a motivovali k účasti na programu střediska.

V závěru kapitoly uvádím návrhy pro praxi, které ze zjištěných výsledků plynou a mohly by být přínosné při práci s touto cílovou skupinou i v jiných zařízeních.

7.1 *Diskuze použité metodiky*

Použitá metodika se v rámci výzkumného šetření osvědčila. Díky tomu, že jsem se v první fázi výzkumu osobně seznámil s prostředím jednotlivých středisek, s personálem a především pak s cílovým souborem výzkumného šetření, bylo možné v další fázi využít těchto znalostí a navázat na dotazníkové šetření kvalitativními rozhovory.

Tento prvotní vstup na pole výzkumného šetření hodnotím pozitivně také z toho důvodu, že jsem měl možnost ověřit, jakým způsobem se salesiánský systém uplatňuje v praxi; zda mé předpoklady, utvořené na základě teoretického popisu, byly správné. Ověřil jsem také, zda bude cílový soubor pokládaným otázkám rozumět a bude ochotný na výzkumném šetření participovat. U vyplňování dotazníků se osvědčila přítomnost tazatele, neboť bylo možné u mladších respondentů jejich odpovědi písemně zaznamenávat (pomoc se samotným vyplňováním), díky čemuž byly také dotazníky úplně vyhodnoceny.

V rámci kvalitativního šetření se jeví použitý způsob oslovování respondentů jako velmi vhodný. Díky tomu, že je k rozhovorům do místnosti přiváděli asistenti, kteří jsou respondentům známí a mají jejich důvěru, byli tyto ochotni participovat na výzkumném šetření.

Rozhovor, coby technika sběru dat od cílového souboru romských dětí a mládeže, byla pro tento výzkum velmi účelná. V jeho průběhu bylo možné ověřovat, zda respondenti pokládaným otázkám správně rozumějí, případně jim problematika místa objasnit.

Kladný přínos mělo oslovení asistentů. Ti pomohli ucelit zkoumaný obraz, vysvětlit souvislosti mezi salesiánským výchovným systémem a motivací základního souboru k účasti na programu střediska, především pak objasnit výpovědi romských dětí a mládeže, jež tito respondenti neuměli tazateli pochopitelně vysvětlit.

V rámci dalšího výzkumného šetření s romskými dětmi a mládeží by bylo přínosné se s tímto cílovým souborem před vlastním dotazováním blíže osobně seznámit, neboť jako možný faktor zkreslení výzkumu zde může být skutečnost, že někteří respondenti více neznali a díky tomu uváděli nepravdivé informace. Na druhou stranu by však intenzivnější kontakt před vlastním šetřením mohl zapříčinit, že by respondenti považovali tazatele za asistenta a jejich odpovědi by tak opět mohly být zkresleny touto skutečností.

Další zkreslení výsledků mohlo nastat díky tomu, že respondenti, s nimiž byl rozhovor absolvován, předali informace o pokládaných otázkách a oblastech, kterým, kteří byli pro výzkumné šetření vybráni a na rozhovor teprve čekali. Tak nebyly zajištěny obdobné podmínky pro všechny respondenty, neboť respondenti, s nimiž byl rozhovor absolvován později, měli prostor dané téma před výzkumným šetřením společně diskutovat, čímž mohly být jejich výpovědi ovlivněny.

7.2 Diskuze výsledků a shrnutí motivačních okruhů

Z výše uvedené kapitoly „Výsledky výzkumného šetření“ je patrné, že faktory, které motivují romské děti a mládež k participaci na programu střediska, jsou multifaktoriálního rázu. Jinými slovy lze říci, že zde působí více motivačních faktorů současně, z nichž každý má vliv a svou roli. V této kapitole shrnuji nejdůležitější motivy do přehledného celku a zároveň se zamyslím nad jejich možnou provázaností.

Dominantním stimulem pro participaci na programu střediska jsou **vzájemné osobní vztahy**. V rámci nich respondenti kladně hodnotili vstřícné chování asistentů, rovnocenné zacházení a jejich dobré charakterové vlastnosti, což jsou výchozí podmínky pro navázání nových kontaktů a prohlubování stávajících.²¹⁶ V tomto prostředí, dle výpovědí, pociťují děti a mladí ze strany asistentů zájem, projevovanou

---

²¹⁶ Srov. HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007. s. 22-23.

důvěru, přijetí a také skutečnost, že je má někdo rád. To poukazuje na přítomnost prvku „laskavosti“, jež salesiáni uplatňují ve svém přístupu prostřednictvím metody asistence. Jedná se o faktory, které by jim měly být vlastní zejména z rodinného prostředí – rodina coby primární sociální skupina je pro děti a mladistvé prvotním místem pro připoutání a vznik primárního pocitu bezpečí.²¹⁷ Řada odborných studií také prokázala, že to, co se člověk naučí doma, ovlivňuje a do vysoké míry podmiňuje další vývoj dítěte, respektive kvalita vztahů v rodině určuje kvalitu dalších vztahů mezi sourozenci, vrstevníky a i budoucími partnery.²¹⁸ Avšak, jak již bylo uvedeno v teoretické části této práce, romská rodina v některých případech toto zázemí dětem neposkytuje. V takovém případě tuto úlohu často přebírá škola, zvláště pak zařízení volného času (např. tedy i SaSM).²¹⁹ Díky tomu mají romské děti a mládež alespoň v tomto prostředí možnost navázat sociální pouto.

Tím způsobem získávají v SaSM nový (další) rozměr sociální opory a dobré sociální vztahy, které jsou utvářeny hlavně pomocí nabízeného programu střediska - prostřednictvím společných zážitků při hrách, výletech, ale i společnou prací (úklid, příprava na program atd.).²²⁰

Vzhledem k tomu, že středisko poskytuje prostor pro navazování sociálních kontaktů, předchází tak celé řadě sociálních patologií, které vyplývají z nedostatečné sociální vazby.

O přítomném vztahu a důvěře mezi asistenty a návštěvníky střediska vypovídá i skutečnost, že se respondenti nebrání „přísnějšímu“ přístupu a také jim nevádí, když na ně asistenti kladou nějaké požadavky. Chápou, že je to proto, aby se něčemu novému naučili. To je uskutečnitelné díky přiměřeně vymezeným požadavkům a závazným mechanismům (např. pro vstup do střediska a účast na programu), jež umožňují

---

²¹⁷ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. s. 56.

²¹⁸ Srov. HEWSTONE, M., STROEBE, W. *Sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006. s. 82

²¹⁹ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. s. 66-80.

²²⁰ Podobnou zkušenost popsal také DĚDIČ, M. (1985) v publikaci *Škola bez kázně*, který ve škole pro Romy pracoval jako pedagog a vychovatel. Popisuje situaci, kdy se dokázal romským dětem přiblížit a navázat velmi pevné osobní pouto pomocí společné práce a zábavy. Učinil zkušenost, že díky těmto společným činnostem si jsou pak navzájem blíží, více si rozumějí a vzájemně si důvěřují.

probouzet a uspokojovat zájem a současně klást požadavky.²²¹ Primárním prostředkem je však dobrý vztah, který takovéto kladení požadavků na dítě umožňuje.

Tyto faktory (existence důvěry, respekt, vzájemné závazky, sociální kontakty aj.) pozitivním způsobem ovlivňují zdraví člověka²²² a předcházejí sociálně patologickým jevům.²²³ Dobré a podpůrné vztahy následně mohou rovněž podněcovat zdravější způsoby chování a ohleduplnější přístup k ostatním,²²⁴ což se též ve výzkumu projevilo, když respondenti hodnotili vztahy mezi přítomnými vrstevníky jako „lepší, přátelštější“ vůči těm, které mají mimo středisko. Tento jev může být zapříčiněn tím, že děti a mladiství mají tendenci napodobovat přirozenou autoritu²²⁵ - sami často zažili vstřícný a laskavý přístup ze strany asistentů, který je stimuluje k tomu, aby se podobným způsobem chovali i ke svým kamarádům. A vlivem toho, že do střediska často přicházejí noví návštěvníci se svými staršími sourozenci, popřípadě kamarády, zakoušejí nově přichodzí vstřícný a laskavý přístup od nich samotných, protože ti²²⁶ se tomuto chování za dobu navštěvování střediska již od asistentů či starších vrstevníků naučili.

Pozitivně byly dále hodnoceny situace, v rámci nichž se asistenti aktivně zapojovali do programu, popřípadě soutěžili v různých činnostech, což bylo hodnoceno pocitem blízkosti a sounáležitosti. Zvláště pak možnost soutěžit a případně porazit vedoucího programu v nějaké hře či sportu nabízí dítěti perspektivu získat na základě vítězství uznání v kolektivu kamarádů. Toto **zapojení asistentů do programu** je tedy dalším prostorem k vytváření a navazování, případně prohlubování vzájemných vztahů, díky čemuž se mladému člověku poskytuje sociální opora a také je to způsob, jak ovlivnit postoje dětí středního školního věku. V této souvislosti odborná literatura

---

²²¹ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. s. 98

²²² Prostřednictvím sociální opory je jedinec disponován k účelnému zvládnání stresových situací, díky čemuž lze předcházet celé řadě onemocnění, která jsou s touto civilizační chorobou spojena (HEWSTONE, M., STROEBE, W., 2006).

²²³ Srov. MARMOT, M., WILKINSON, R. *Sociální determinanty zdraví. Fakta a souvislosti*. s. 33.

²²⁴ Srov. PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. s. 54.

²²⁵ Srov. SVOBODA, Z. *Nízkoprahová předškolní příprava pro děti ohrožené sociálním vyloučením*. In *Nová role učitele ve světě práce*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. s. 412.

²²⁶ Myšleno starší kamarádi, kteří již do střediska chodí určitou dobu a měli možnost navázat přátelské vztahy s asistenty a vrstevníky.

uvádí, že při práci s mládeží je nutné působit právě přímo v daném kolektivu, tzn. zevnitř.²²⁷

Zaznamenána byla též *účast respondenta na aktivitě či programu, který vedl konkrétní asistent*. Ukázala se vazba na jeho osobu, takže můžeme hovořit o jisté míře připoutání. Tato skutečnost nastala buď z toho důvodu, že je vedoucí zaujal a získal si tím respekt, popřípadě proto, že se jednalo o program s menším počtem návštěvníků. Díky tomu si respondenti získávají více pozornosti asistenta, mohou s ním navazovat hlubší vztahy a komunikovat tak s někým dospělým, kdo jim věnuje čas a prostor pro rozhovor, což jsou prostředky pro dobrý psychický vývoj jedince.²²⁸ Potřeba pozornosti, která má v dětském věku nepostradatelný význam,²²⁹ byla evidentní především v rámci doučování, jež bylo velmi pozitivně hodnoceno a vysokou měrou navštěvováno. Dokonce bylo uváděno mezi těmi aktivitami, které respondenty ve středisku nejvíce zajímají (nejvíce baví). Důvody byly uváděny různé; více se tomuto okruhu věnují v další části této kapitoly. Nicméně jistý vliv a příčina kladného hodnocení tkví zřejmě v tom, že v rámci *doučování a individuálního přístupu* (jeden asistent se věnuje jednomu, maximálně dvěma žákům), který je zde při výuce praktikován, je možnost získat velký prostor a čas asistenta pouze pro sebe. Toto potvrzuje i skutečnost, že respondenti si v rámci možností vybírají a leckdy se i dohadují s ostatními, který asistent je bude daný den doučovat, kdo se jim bude věnovat. Projevuje se zde nepochybně vazba na osobu asistenta. Upřednostňována nebyla tedy vždy činnost samotná (doučování, program), ale vytvořený vztah s konkrétní osobou. Nabízený program byl v některých případech pouze prostředkem k dosažení cíle - vztahu s asistentem. S ohledem na to je třeba pečlivě vybírat personál a pokud možno zajistit, aby nedocházelo k časté fluktuaci zaměstnanců; ta by mohla narušit vytvořené vazby.

---

²²⁷ Srov. MATĚJČEK, Z. Pozitivní a negativní faktory v socializaci dítěte. In SMÉKAL, V. ed. *Podpora optimálního rozvoje osobnosti dětí z prostředí minorit*. Brno: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, 2003. s. 68.

²²⁸ Srov. tamtéž.

²²⁹ Nedostatek pozornosti jak v rodině, tak také v kolektivu může vést k výskytu citové sociální deprivace, jež má vážné a dlouhodobé, mnohdy trvalé následky - jedinec se nedokáže vcítovat do druhých, ztrácí způsobilost vnímat lásku, nedokáže rozpoznávat city druhých osob aj. (Srov. HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. s. 95).

Další zkoumaný jev, přítomnost duchovních v salesiánských střediscích v České republice, se sám o sobě nejeví jako významný faktor pro participaci respondentů na programu. Dle výsledků tato přítomnost nepůsobí jako samostatný motiv, spíše byla uváděna jako záruka laskavějšího a příjemnějšího přístupu asistentů. ***Náboženství je tedy spíše prostředkem pro tvorbu vztahu***, což je výrazněji patrné v prostředí Slovenské republiky. Tam v SaSM v Bardějově kněží navštěvují jednotlivé rodiny, vedou s nimi rozhovory a společně se modlí. Dále také vytvářejí program pro romské matky; docházejí do střediska na společné modlitby a setkávání, kde je prostor pro komunikaci jak mezi rodiči navzájem, tak s knězem; ten je často pro Romy přirozenou autoritou.

Vlivem tohoto propojení se upevňuje vazba a důvěra mezi střediskem a rodinou respondenta. Samotní rodiče tak tímto způsobem získávají vlastní osobní zkušenost se střediskem. V mnoha případech se však nejedná o první kontakt, neboť do středisek někdy docházeli i oni sami v době svých dětských let, popřípadě ho navštěvovaly jejich starší děti (starší sourozenci současných návštěvníků), díky kterým měli také možnost poznat prostředí a práci salesiánů. Na základě své vlastní zkušenosti pak sami své děti do střediska posílají, aby se zde připravily na vyučování do školy, popřípadě tam doprovodily mladšího sourozence. Kladně též hodnotí to, že vědí, kde se jejich dítě nachází, a že není v neznámém prostředí, které by pro něho mohlo být nebezpečné.

Znalost prostředí střediska je pak dalším motivem, díky kterému se v něm respondenti cítí bezpečně. Vědí totiž, co se od nich očekává a co oni sami mohou očekávat od vedoucích. Jasně stanovená pravidla a jasně strukturované výchovné prostředí jsou pro dobrou výchovu mládeže nezbytným prostředkem.²³⁰ Také ***dlouhodobost vztahů*** je jistým motivem pro participaci na programu, protože asistenti leckdy znají respondenty od jejich dětství. Pro některé z nich se návštěva střediska již stala zvykem, doslova v něm vyrůstali a to, že středisko navštěvují, sami označují jako „rodinnou tradici“. Díky této spolupráci a dobrým vzájemným vztahům se následně prohlubují a upevňují sociální vazby. Středisko tak návštěvníkům nabízí podnětné prostředí, které je pro další zdravý vývoj jedince důležité právě v období dětství, kdy

---

²³⁰ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 1999. s. 56.

funkční emoční a sociální podpora snižuje riziko zhoršeného tělesného zdraví a posiluje tělesné, kognitivní a emoční funkce v dospělosti.²³¹

Respondenti nijak významně nehodnotili přítomnost romského asistenta ve středisku, naopak preferovali neromského coby člověka, který si „k nim tolik nedovolí“ a je na ně příjemnější. Lze usuzovat, že důležitější je pro ně chování a přístup konkrétní osoby než etnická příslušnost. Z těchto popsaných údajů je tedy zřetelné, že *metoda asistence a tvorba vztahů jsou důležitými motivačními faktory*, jež mají vliv na celou řadu dalších podnětů, které romské děti a mládež motivují k participaci na programu střediska.

Významnou úlohu také sehrává *přítomnost kamarádů a dobré party*, zvláště pak jejich vzájemné vztahy. Velká skupina, která SaSM navštěvuje, sestává totiž z kamarádů ze školy, dále ze sourozenců a příbuzných (bratřanci a sestřenice). Motivačním faktorem je, že tito vrstevníci, kteří se povětšinou navzájem znají, mají možnost setkat se ve středisku a trávit zde společně volný čas – je zde široká nabídka aktivit, navíc sem i společně docházejí, popřípadě rodiče posílají jejich starší sourozence,²³² aby ty mladší do střediska doprovodili.

Středisko je pak místem, kde je vytvořen prostor pro přítomnost většího počtu vrstevníků (jednak je zde prostorové zázemí, dále není omezena kapacita a personál tento větší počet akceptuje), což je pro romské etnikum velmi důležitý faktor – z důvodu potřeby sociálních kontaktů a romské soudržnosti.²³³ V důsledku toho je také možné hrát kolektivní sporty a hry, pro něž je vytvořené technické zázemí (tělocvična, hudební místnost, herna) a vybavení (míče, ping-pongové stoly aj.).

Díky této homogenní skladbě návštěvníků *se ve středisku udržuje „stálá parta“* kamarádů²³⁴ a vytváří se tak sociální skupina. V té má každý určité postavení a roli, což

---

²³¹ Srov. MARMOT, M., WILKINSON, R. *Sociální determinanty zdraví. Fakta a souvislosti*. s. 18.

²³² To opět svědčí o tom, že rodiče mají o středisku pozitivní představy a posuzují ho jako dobré prostředí.

²³³ Srov. BERNASOVSKÝ, I., BERNASOVSKÁ, J. *Anthropology of Romanies*. Brno: Nauma, 1999. s. 26.

²³⁴ Např. Kuchař (2003) uvádí případ ze SaSM v Ostravě; pro romské respondenty byla tato parta, scházející se např. jako hudební skupina, velmi důležitá a přátelské vazby, které se v té době navázaly, přetrvávají do současnosti v podobě návštěv a setkání „někdejších“ členů této skupiny.

napomáhá utvářet stabilní strukturu vztahů mezi jejími členy.²³⁵ Prostřednictvím toho jsou pak také romské děti motivovány k časté a pravidelné účasti, aby tyto vazby a své místo ve skupině udržovaly.

Tato skupina však není uzavřena vůči okolí. Nově příchozí návštěvníci mají možnost zapojit se do tohoto kolektivu, což je možné díky přítomnosti asistentů, kteří „vtáhnou“ nově příchozího do společenství. Díky tomu je pak možné potkat zde nové kamarády a případně i novou partu. Nově navázané kontakty jsou dle výpovědi respondentů hodnotnější, kamarádi jsou přátelštější než ti, s nimiž je možné setkat se mimo prostředí střediska – je zde postřehnutelný pozitivní význam salesiánského systému na výchovu mládeže, což bylo popsáno výše.

Z uvedeného popisu **je tedy patrná potřeba dětí pohybovat se ve své skupině kamarádů a vrstevníků, která je tvořena v rámci středisek pouze Romy**. Tento způsob práce s jednotlivými skupinami mládeže, tedy zvláště vyčleněná doba pro majoritní a minoritní mládež, je v prostředí salesiánských středisek velmi vítaný jednak ze strany samotných návštěvníků (romské děti a mládež oceňují možnost setkávat se ve středisku především se svými kamarády a příbuznými z rodiny), dále také ze strany zaměstnanců střediska. Dle výpovědi asistentů²³⁶ byla totiž na počátku činnosti SaSM v Českých Budějovicích²³⁷ snaha mít smíšený program, na nějž by docházely jak děti z majoritní společnosti, tak děti romské. To se však jevilo jako velmi neefektivní, neboť se tvořily skupinky romských a neromských návštěvníků, mezi kterými vznikly často spory a jiné problémy. Postupem času tak došlo k rozdělení těchto skupin. Byl pro ně byl připraven program odděleně, na základě čehož vznikl také romský klub, oratoř atd.

Velký vliv má dále ta skutečnost, že **respondenti v některých případech navštěvují stejný program společně** a motivací je pro ně účast kamaráda na dané aktivitě. Samozřejmě je nutné uvažovat o tomto motivu globálně, tzn. v provázanosti na další faktory - např. že se jedná o aktivitu, která je pro oba jedince zajímavá a vede ji

---

²³⁵ Srov. HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. s. 21.

²³⁶ Osobní rozhovor s P. Pavlem Kuchařem, 8. února 2008, Česká republika, České Budějovice – Teologická fakulta.

²³⁷ Jedná se především o situaci v Českých Budějovicích, protože střediska v Teplicích, Ostravě a Bardějově hned od počátku pracovala přímo s romskými dětmi.

respondentům sympatický asistent, jehož mají rádi. Nicméně motivace s vazbou na účast kamaráda na dané aktivitě se jeví jako další významný motiv pro participaci na programu.

Díky výše uvedeným faktorům byla **atmosféra střediska popisována jako rodinná** – respondenti se zde cítí jako doma. Jednak proto, že do střediska dochází stále složení návštěvníků a nejčastěji je sem přivádějí jejich kamarádi či příbuzní, dále z toho důvodu, že asistenti svým chováním a přístupem k dětem a mládeži tuto pozitivní (rodinnou) atmosféru vytvářejí. Neopomenutelný význam má také ta skutečnost, že středisko je pro respondenty „bezpečným prostředím“ především proto, že program je zcela vyhrazen romským návštěvníkům, nesetkávají se zde tedy s diskriminačním přístupem ze strany jiných dětí. Tento postup však může být diskutabilní, neboť primární snahou je integrace Romů do společnosti,²³⁸ avšak v rámci střediska se naopak ukazuje, že respondentům více vyhovuje oddělené prostředí.

Coby motivační faktor hrají nezanedbatelnou roli také **programy, které jsou respondentům ve středisku nabízeny**. Díky tomu, že salesiáni dbají na pestrost nabízených aktivit, mají návštěvníci možnost zapojit se do celé řady kroužků a různých činností. Mohou si tak program vybírat a v rámci možností střídat, což je hodnoceno slovy jako „není tu nuda, je tady stále co dělat“. Středisko také nabízí prostor pro konkrétní aktivitu, jež návštěvníky zajímá, kterou mají rádi a preferují ji. Např. těm respondentům, kteří rádi hrají ping-pong, je tato aktivita ve středisku umožněna. Jednak je zde potřebné vybavení (ping-pongový stůl) a dále striktně dáno, kolik času může návštěvník na programu strávit.

Pozitivně byla též hodnocena možnost účastnit se **víkendových setkání, výletů a táborů**, které by za jiných okolností byly pro cílovou skupinu finančně náročné, ba nedostupné.²³⁹ Respondenti tak mohou vidět a prožít to, co by jinak z různých důvodů pravděpodobně nezažili. To dává prostor pro získání pozitivních zážitků, dále je to také příležitost pro vzájemné sblížení a poznání se asistentů a návštěvníků v jiném prostředí

---

²³⁸ Srov. HIRT, T., JAKOUBEK, M. *Romové v osidlech sociálního vyloučení*. s. 36.

²³⁹ Tím, že pracovníci SaSM často spolupracují s rodinami respondentů a znají jejich sociální možnosti, je možné nastavit podmínky tak, aby se mohli účastnit výletů všichni, resp. aby finance nebyly překážkou účasti.

a za jiných okolností než ve středisku. Vlivem intenzivního kontaktu v průběhu těchto akcí je možné prohloubit vzájemný vztah,²⁴⁰ což následně vede k pozitivní spolupráci během programu ve středisku.

Salesiáni také používají *system odměn a trestů* (sankcí) v podobě bodového hodnocení. Body lze získat např. za včasný příchod, za pomoc při úklidu, díky výhře v soutěži a turnaji, za účast na doučování atd. Naopak za nevhodné chování a porušování pravidel se body odčítají. Každému návštěvníkovi pak středisko vede „bodové konto“, které je všem přístupné. To motivuje respondenty k soutěživosti a ke sbírání bodů, takže se předhánějí v tom, kdo za dané období nasbírá větší počet. Tímto způsobem se též podmiňuje pozitivní chování (jedná se o operantní podmiňování),²⁴¹ ve kterém jsou návštěvníci pomocí získávání bodů a následných odměn povzbuzováni ke správnému chování, a naopak špatné chování je prostřednictvím bodových ztrát a sankcí vylučováno.

Za nasbírané body pak respondenti získávají odměnu jak v nemateriální, tak v materiální podobě. Jedná se např. o sladkosti, trička, kopací míče, ale také např. o možnost účastnit se výletu, který je speciálně pro vítěze organizován. Tím získává výherce určité výsady, jež návštěvníky motivují k tomu, aby se do sbírání bodů zapojili.

Dalším motivačním faktorem je ta skutečnost, že respondentům *je umožněno podílet se na vytváření programu* pro vrstevníky, popřípadě pro mladší návštěvníky. Kromě toho mohou ministrovat při bohoslužbách a plnit i jiné úkoly. Svěřováním těchto úkolů získávají respondenti pocit důležitosti a odpovědnosti. Tím, že si mladý člověk osvojuje i dovednosti vedoucího, vrcholí v ideálním případě výchovný cyklus.²⁴² Je tak schopen sám participovat na organizování a řízení programu a začít aktivně působit na další mladé lidi a podílet se na jejich výchově a vzdělávání, díky čemuž se naplňuje

---

²⁴⁰ Srov. KUCHAR, P. *Rozvoj pozitivní identity romské mládeže v podmínkách výchovné činnosti Salesiánského střediska mládeže v Ostravě*. s. 101.

²⁴¹ Srov. FELDMAN, R.S. *Psychology*. USA: McGraw-Hill, 1998. s. 246 – 247.

²⁴² To je samozřejmě možné pouze za toho předpokladu, že dotyčný přijal schéma výchovy prostřednictvím vztahu, jehož základním požadavkem je *setkání* s vychovatelem a zaujetí jeho osobou, dále *navázání vztahu*, v němž mladý člověk poznává *hodnoty* reprezentované vychovatelem, přijímá je, žije podle nich a nakonec je schopen *předávat* tyto hodnoty dále (PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. s. 54.).

i participativní ideál.²⁴³ Vlivem osobní angažovanosti mají také větší zájem na chodu organizace,²⁴⁴ kterou pojmají za „své středisko“, za „své prostředí“, což opět umocňuje motivaci k participaci.

O *mimoškolní přípravě - doučování* bylo již pojednáno výše ve spojitosti s možnostmi prohloubit vztah mezi respondentem a asistentem a získat jeho pozornost prostřednictvím individuálního přístupu. Z výsledků je patrné, že tento faktor je pro navštěvování aktivity prioritní, nicméně respondenti uváděli také celou řadu dalších důvodů, proč se programu zúčastní. Jednak si mohou vypracovat domácí úkoly a naučit se, popřípadě zopakovat učební látku na následující den. Mají zde pro takovou činnost připraveny podmínky - asistent jim s úkolem pomůže a zkontroluje ho.²⁴⁵ Kladně byl hodnocen také osobní (individuální) přístup umožňující probrat a zopakovat právě to, co je pro respondenta důležité, pro co není ve školním prostředí prostor. Z výpovědí také vyplývá, že se romské děti vzdělávat chtějí. Velkou roli však sehrávají podmínky (metody ve výuce romských žáků), které jsou jim ve středisku vytvořeny.²⁴⁶

Na základě vypracovaných úkolů a připravenosti na výuku ve škole, jsou děti vyučujícími pozitivně hodnoceny - slovní pochvala, dobrá známka. Tato skutečnost pak zpětně motivuje k tomu, aby i nadále na doučování do střediska docházely. Navíc je dle výpovědí mimoškolní příprava dobře časově zařazena: vyplňuje čas mezi koncem školního vyučování a začátkem programu ve středisku – oratoře, takže poskytuje prostor pro efektivně trávený volný čas.

Z uvedeného popisu je patrné, že *motivační faktory jsou ve velké míře vzájemně provázány a že jeden faktor podmiňuje druhý*. Pro uplatňování salesiánského výchovného systému je tedy nutná přítomnost všech těchto prvků. Znamená to, že jeden prvek by neměl nad druhým převažovat, ale měly by se vzájemně doplňovat.

Výzkum a odpovědi respondentů naznačují, že na participaci se podílejí všechny prvky salesiánského výchovného systému, popsané v teoretické části práce. Prioritou

---

²⁴³ Srov. PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. s. 54

²⁴⁴ Srov. tamtéž.

²⁴⁵ Srov. URBAN, D., KAJANOVÁ, A. *Vzdělání jako klíčová oblast integrace Romů v České republice*. AntropoWEBZIN, 1/2009. s. 44.

²⁴⁶ Srov. BALVÍN, J. *Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka*. Praha: Radix, 2008. s. 60.

jsou vzájemné vztahy a vazby, které jsou ve středisku budovány, a to nejen mezi návštěvníky střediska a personálem (asistenty), ale také mezi vrstevníky navzájem. Atmosféra vztahu je tedy důležitá pro další uplatňování salesiánského výchovného systému. Programová nabídka, kterou střediska návštěvníkům předkládají, často sama o sobě není samotným cílem (i když to samozřejmě neplatí obecně), ale právě prostředkem k budování vztahu – program doplňuje složku vztahů. Na základě této kombinace se pak systém uplatňuje a realizuje při práci s romskými dětmi a mládeží.

7.3 Doporučení pro praxi

Z výše uvedených výsledků vyplývá, že prvky a pilíře salesiánského výchovného systému lze uplatnit v praxi při práci s romskými dětmi a mládeží. Způsob, jak lze tento systém aplikovat, je patrný z teoretické části, kde jsou popsány aktivity a metody práce SDB s romskými dětmi a mládeží. Dále také díky kapitole „*Diskuze a shrnutí motivačních okruhů*“, kde jsou motivující faktory detailně charakterizovány, včetně vzájemných souvislostí s jinými faktory.

Z výsledků však plynou také další náměty a doporučení pro práci s uvedenou cílovou skupinou, jež přímo nevycházejí z tradičního pojetí salesiánského výchovného systému, ale objevují se díky jeho aplikaci. Lze je tedy považovat za produkt tohoto výchovného přístupu. Jedná se o následující doporučení pro práci s romskými dětmi a mládeží:

1) Zařízení by mělo mít nízkoprahový charakter.

Pro návštěvníky byla důležitá možnost, že mohou do střediska přijít kdykoliv a nejsou v přístupu omezováni (vyjma sankcí) a že přístup do střediska není podmíněn účastí na jiném programu (např. účastí na doučování atp.).

2) Vymezit program specificky určený pro romské děti a mládež.

Zkušenost z prostředí SaSM v Českých Budějovicích ukázala, že společný program pro majoritní a romskou mládež je nevyhovující z důvodu častých, vzájemných konfliktů.

3) Zajišťovat terénní sociální práci a být v kontaktu s rodinou romských dětí, navštěvujících zařízení.

Spolupráce s rodinou návštěvníka byla prostorem pro vzájemné seznámení a budování důvěry mezi zaměstnanci, rodiči a jejich dětmi (návštěvníky střediska). Díky této spolupráci mají zaměstnanci možnost seznámit se se socioekonomickými podmínkami rodiny atp. Tak mohou také pomoci řešit případnou problémovou situaci, což představuje prostor pro hlubší navazování vztahu. Na základě této znalosti rodinných podmínek mohou také individuálně pracovat s návštěvníkem.

4) Umožnit rodičům návštěvníků, aby mohli za určitých podmínek navštívit program zařízení.

Díky tomu, že se za určitých podmínek zpřístupní program rodičům návštěvníků, stává se tak zařízení transparentní. Rodiče vědí, jakým způsobem zde jejich děti tráví volný čas. Mají tak možnost získat osobní zkušenost se zařízením, což je opět nástroj pro získání důvěry a navázání vztahů se zaměstnanci.

5) Umožnit, aby návštěvníci mohli prezentovat ostatním dětem a mládeži, případně i rodičům, své dovednosti.

V rámci besídek a jiných příležitostních akcí (turnajů a zápasů), mají návštěvníci možnost ukázat před ostatními to, čemu se naučili. To je pak motivací pro ostatní, aby i oni byli v něčem dobří. Pro samotné aktéry je tento úspěch odměnou a motivací pro další zlepšování se.

6) Informace návštěvníkům předávat alternativními metodami.

Předávání informací organizačního i vzdělávacího charakteru běžnou formou (leták, přednáška, ústní sdělení), není při práci s Romy efektivní. Informace je nutné předávat pro cílovou skupinu blízkou a zábavnou formou, např. prostřednictvím divadelních představení a scének.

7) Mít jasně a srozumitelně stanovená pravidla pro návštěvu střediska a ty striktně dodržovat.

V případě, že zařízení má jasně stanovená pravidla a návštěvníci jsou s nimi obeznámeni, je snazší dbát na jejich dodržování. Trest (sankce) za případné porušení, není pak vnímán jako křivda či nespravedlnost zaměstnance vůči romskému návštěvníkovi. Tyto pravidla je nutné striktně dodržovat, aby návštěvníci měli pocit, že je uplatňován rovný přístup ke všem.

8) Při práci používat systém odměn a trestů (sankcí).

Tento systém odměn a trestů (nejčastěji v podobě bodového hodnocení) je (výchovným) nástrojem, jak zviditelnit a poukázat na to, co je správné chování a jednání; to odměňovat a posilovat a naopak co je špatné a nesprávné chování; to sankcionovat. Přehled nasbíraných bodů i sankcí by měl být všem dostupný. Je to pak motivem pro ostatní, aby také body sbírali, obzvláště tehdy, když je možné za určitý počet bodů získat odměnu, či nějakou výsadu.

9) Program přizpůsobovat zájmu návštěvníků a aktivně je zapojit do jeho přípravy a realizace.

V případě, že se mohou návštěvníci aktivně zapojit do přípravy a realizace programu, stává se jim tento program vlastní (znají jeho hodnotu a je to výstup jejich práce) a atraktivní.

10) V rámci programů v zařízení navázat s návštěvníky osobní vztah a ten dále prostřednictvím víkendových (táborových) setkání a výletů prohlubovat.

Pro efektivní práci s uvedenou cílovou skupinou je nutné navázat osobní vztah, především pak vzájemnou důvěru. Tu lze získat v rámci programů v zařízení. Na základě dlouhodobějšího a intenzivnějšího kontaktu s návštěvníky střediska (především prostřednictvím víkendových setkání a letních táborů), se pak tento vztah prohlubuje, díky čemuž lze dále v rámci pravidelného programu v zařízení s dětmi a mládeží úspěšněji pracovat.

11) Mít dostatečné prostorové zázemí, uzpůsobené vyššímu počtu návštěvníků.

Romské děti a mládež (Romové obecně) preferují početnější kolektiv. Pozitivním faktorem je možnost setkávat se v zařízení se svými kamarády, případně příbuznými (bratřanci, sestřenice) v širším kolektivu. Na toto by mělo být zařízení prostorově i vybavením připraveno.

12) Mít dostatečně pestrou programovou nabídku a dbát na tvorbu nových programů.

Při práci s uvedenou cílovou skupinou není dobrá stereotypní činnost. Z toho důvodu by měl být program inovován. Při jeho tvorbě by se mělo dbát na zájem a preference návštěvníků – program by měl vycházet z jejich přání (viz. doporučení č. 9).

13) Zabezpečit, aby nedocházelo k časté fluktuaci zaměstnanců.

Pro efektivní práci je nutné navázat osobní kontakt mezi zaměstnanci, návštěvníky střediska a jejich rodiči. To vyžaduje jistou dobu. Častá fluktuace zaměstnanců pak tyto utvořené vazby narušuje a následně opět trvá, než si nový zaměstnanec získá u návštěvníků zařízení důvěru. Vedení zařízení by tomuto mělo předcházet, pečlivě zaměstnance vybírat a poskytovat jim zázemí (supervize, teambuilding aj.).

14) Zaměstnanci nesmí mít předsudky k cílové skupině návštěvníků zařízení.

Tyto případné předsudky by narušovaly celkový vztah a důvěryhodnost zařízení.

15) Mít v rámci týmu zaměstnaného romského asistenta

Romský asistent je „prostředníkem“ mezi návštěvníky střediska a zaměstnanci. Pomáhá svým kolegům např. objasňovat chování návštěvníků, vycházející z romské tradice, zprostředkovává kontakt mezi zařízením a rodiči návštěvníků. Díky tomu, že „rozumí“ romskému chování, dokáže vycítit případné problémy v kolektivu a může jim předcházet.

8. Závěr

Salesiáni dona Boska již řadu let pracují s dětmi a mládeží. Ve své práci uplatňují specifickou výchovnou metodu – salesiánský výchovný systém. Ten je postavený na preventivním působení a uplatňuje se prostřednictvím pilířů, popsaných v teoretické části této práce.

Vzhledem k tomu, že v práci s romskými dětmi a mládeží vykazují salesiáni celou řadu úspěchů, je důležité sledovat metody a techniky, které používají. Cílem práce bylo především zjistit, zda romské děti a mládež pozitivně přijímají prvky (základní pilíře) salesiánského výchovného stylu a případně jaké. U těch prvků, které byly kladně hodnoceny, byl pak hledán důvod, proč a jakým způsobem motivačně působí na účast uvedené cílové skupiny na programu salesiánských středisek.

Vlastní cíl disertační práce byl záležitostí spíše praktické části. To ale neznamená, že část teoretická plní méně významnou funkci. Ta autorovi pomohla lépe se orientovat v dané problematice a také vymezit si pole pro vlastní výzkumné šetření. V této části jsem popsal teoretické předpoklady, z kterých salesiánský výchovný systém vychází a prostředky, které používá. Dále jsem reflektoval tradiční východiska salesiánského systému a také způsob, jakým se uplatňuje při práci s romskou mládeží v současné době. Jsou zde detailněji charakterizována střediska, která s cílovou skupinou pracují, zvláště jejich programová nabídka. Je tak možné udělat si ucelenější představu o tom, jakým způsobem SDB s romskými dětmi a mládeží pracují. V této práci nereflektuji pouze výchovné aspekty salesiánského systému, ale také si všímám aspektů zdravotních a sociálních.

Po tomto teoretickém vymezení zkoumané problematiky bylo možné přistoupit k vlastnímu výzkumnému šetření. To bylo realizováno ve vybraných salesiánských střediscích v České a Slovenské republice, kdy rozhovory probíhaly jak s romskými dětmi a mládeží, tak také s asistenty ve středisku. Na jeho základě jsem dospěl k závěru, že prvky salesiánského systému, popsané v teoretické části, se skutečně podílejí na tom, že romské děti a mládež docházejí do salesiánských středisek. V kapitole *Diskuze a shrnutí motivačních okruhů* se pak zamýšlím nad způsobem, jakým jednotlivé prvky ovlivňují účast romských dětí na programu střediska. Především sleduji provázanost

těchto faktorů, protože ty nepůsobí izolovaně, ale vzájemně se doplňují a prolínají. Předkládám tak tedy přehled těch prostředků, jež motivují romské děti a mládež k účasti na programu střediska a vycházejí z výchovné metody dona Boska.

Mezi ně patří osobní kontakt mezi asistenty a návštěvníky střediska, především pak vzájemná důvěra. Tento vztah lze navázat prostřednictvím programu, aktivit a kroužků, které salesiáni pro romské děti a mládež připravují. Nabízejí tím prostor pro efektivní trávení volného času, dále je to příležitost setkat se a blíže se poznat s asistenty, navázat kontakt. Programová nabídka tak není sama o sobě pouze cílem, ale také prostředkem. Významnou úlohu sehrává i přítomnost kamarádů ve středisku a také to, že asistenti docházejí do rodin návštěvníků střediska. Díky tomu jsou v kontaktu i s rodiči, a znají tak rodinné a sociální zázemí dítěte; mohou jednak působit individuálně s ohledem na jeho aktuální situaci, rovněž mohou řešit případné problémové situace. Na základě toho se vytváří lepší rodinná atmosféra a prohlubuje se důvěra mezi asistenty, rodiči a návštěvníky.

Skutečnost, že popisuji pouze pozitivní stránky salesiánského výchovného systému však neznamená, že neexistují v práci s romskou mládeží v prostředí salesiánských středisek žádné problémy. Avšak má práce nebyla na hledání těchto negativ salesiánského systému zaměřena. Jejím úkolem bylo popsat ty faktory, které působí pozitivně a podílejí se motivačně na účast romských dětí a mládeže na programu středisek.

Praktický přínos své práce spatřuji v tom, že díky popisu těchto faktorů je možné využít pozitivní potenciál salesiánského přístupu i mimo jejich působišť. Za tímto účelem předkládám doporučení pro praxi, která mohou použít ta zařízení, jež s romskými dětmi a mládeží pracují. Dříve však by bylo třeba kvantifikovat objevené motivační faktory, jinými slovy určit, jakou konkrétní mírou se jednotlivé prvky na motivaci romských dětí a mládeže podílejí, stejně tak určit míru toho, jak se jednotlivé motivační faktory ovlivňují navzájem. Díky tomu by bylo možné uplatňovat především ty faktory, které se na motivaci romských dětí a mládeže podílejí nejvíce. Nabízí se zde tedy prostor a námět pro následné výzkumné šetření.

Další přínos své práce spatřuji v tom, že jsem se zabýval nejen výchovnými aspekty salesiánského systému, ale také zdravotními a sociálními dopady. Sledoval jsem způsob, jakým tato metoda práce ovlivňuje zdraví a sociální zázemí jedince. Děje se tak prostřednictvím sociálních determinant zdraví, především pak prostřednictvím sociální opory a navázaných kontaktů s asistenty a vrstevníky. Vlivem toho jsou návštěvníci střediska vybaveni prostředky ke zvládnutí stresových situací, posilují si vlastní sebeúctu a seberepekt a naplňují se jejich sociální potřeby. Přítomnost těchto zdravotně sociálních aspektů v salesiánském výchovném stylu se tedy potvrzuje, nicméně hlubší zkoumání a hledání případných souvislostí je opět námětem pro další výzkum.

Ve své práci jsem se zabýval problematikou, jež nebyla doposud zpracována - otázkou motivace jednotlivých skupin mládeže, zvláště pak romské, k účasti na programu, který salesiáni nabízejí. Díky tomuto zpracování přináší práce nové pohledy do této oblasti a nabízí řadu námětů jednak pro praktické využití salesiánského výchovného systému, jednak pro další výzkumné šetření.

9. Seznam použitých zdrojů

ADAIR, J. *Efektivní motivace*. Praha: Alfa Publishing, 2004. 184 s. ISBN 80-86851-00-1.

Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách. [online]. [cit. 2008-06-06]. Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/cs/rvk/rzrk/rzrk.html>>.

Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a komunit v České republice a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti (říjen 2005 - červenec 2006). [online]. [cit. 2008-06-06]. Dostupné z: <http://www.gabal.cz/documents/brozura_4.pdf>

BALVÍN, J. a kol. *Romové a volný čas*. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1997. 155 s. ISBN 80-902149-5-9.

BALVÍN, J. a kol. *Výchova a vzdělávání romských žáků jako pedagogický systém*. Praha: Hnutí R, 2004. 206 s. ISBN 80-86798-01-1.

BALVÍN, J. *Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka*. Praha: Radix, 2008. 256 s. ISBN 978-80-86031-83-5.

BAUMESITER, R., LEARY, M.R. *The need to Beliny: desire for interpersonal attachments as a fundamentals human motivation*. Psychological Bulletin, No. 117, 497 – 529. 33 s.

BECKMANN, CH., OTTO, U. H., RICHTER, M., SCHRÖDTER, M. *Qualität in der Sozialen Arbeit*. Berlin: MercedesDruck, 2004. 384 s. ISBN 3-8100-3869-5.

BERNASOVSKÝ, I., BERNASOVSKÁ, J. *Antropology of Romanies*. Brno: Nauma, 1999. 197 s. ISBN 80-86258-05-X.

BOSCO, J. *Stanovy společnosti svatého Františka Saleského*. 332 s. Další bibliografické údaje neuvedeny.

BOSCO, T. *Don Bosco*. Praha: Portál, 2004. 436 s. ISBN 80-7178-967-4.

BOSCO, T. *Don Boskova oratoř*. Praha: Salesiánská provincie, 2004. 27 s. ISBN neuvedeno.

BOSCO, T., NANNI, C. *Dej mi duše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. 222 s. ISBN 80-7192-882-8.

BRAIDO, P. *Don Bosco's pedagogical experience*. Roma: LAS, 1988. 180 s. ISBN 88-213-0181-8.

BRAIDO, P. *L'esperienza pedagogica di Don Bosco*. Roma: LAS, 1988. 181 s. ISBN 88-213-0177-X.

BRAIDO, P. *Junge Menschen ganzheitlich begleiten*. München: Don Bosco, 1999. 232 s. ISBN 3-7698-0804-5.

COULSHED, V., ORME, J. *Social Work Practice*. New York: Palgrave, 1998. 256 s. ISBN 0-333-69347-7.

Český statistický úřad. [on-line]. [cit. 2009-05-03]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf>

DAVIDOVÁ, E. *Romano drom – Cesty Romů 1945 – 1990*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2004. 273 s. ISBN 80-244-0524-5.

DĚDIČ, M. *Škola bez kázně*. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1985. 220 s. ISBN neuvedeno.

Diecézní charita České Budějovice. [on-line]. [cit. 2009-01-29]. Dostupné z: <http://www.charitacb.cz/>

DOMENECH, A. *Saleziánska pastorácia mládeže*. Bratislava: Don Bosco, 1999. 143 s. ISBN neuvedeno.

Domka - Združenie saleziánskej mládeže. [on-line]. [cit. 2009-05-03]. Dostupné z: <http://www.domka.sk/site/node/2>.

E-mail na adresu durban@zsf.jcu.cz od sociální pracovnice města Bardejov – Alena Priščáková, Oddelenie socialne, bytove a zdravotníctva, ze dne 12.2.2009.

FELDMAN, R.S. *Essentials of understanding psychology*. USA: McGraw-Hill, 1997. 554 s. ISBN 0-07-114212-6.

FELDMAN, R.S. *Psychology*. USA: McGraw-Hill, 1998. 670 s. ISBN 0-697-25285-X.

FOGL, J. *Preventivní výchovný systém sv. Jana Boska*. České Budějovice: Jihočeská univerzita. Teologická fakulta, 2000. 16 s.

FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál, 1997. 383 s. ISBN 80-7178-063-4.

GABAL, I. a kol. *Etnické menšiny ve střední Evropě*. Praha: G plus G, 1999. 341 s. ISBN 80-86-103-23-4.

- HANCOCK, I. *We are the Romani people*. Hatfield: University of Hertfordshire, 2002. 180 s. ISBN 1-902806-19-0.
- HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007. 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.
- HEWSTONE, M., STROEBE, W. *Sociální psychologie*. Praha: Portál, 2006. 769 s. ISBN 80-7367-092-5.
- HIRT, T., JAKOUBEK, M., *Romové v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. 414 s. ISBN 80-86898-76-8.
- HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. 173 s. ISBN 80-7178-927-5.
- KAPLÁNEK, M. *Animace skupiny – metoda nedirektivní výchovy*. [online]. [cit. 2009-03-02]. Dostupné z: <http://www.tf.jcu.cz/katedry/kpd/pvc/studijni_materialy>.
- KAPLÁNEK, M. *Don Bosco a salesiánský výchovný styl*. [online]. [cit. 2009-03-02]. Dostupné z: <<http://www.sdb.cz/ke-stazeni/odborne-seminare>>.
- KAPLÁNEK, M. *Pedagogika volného času*. [online]. [cit. 2009-02-01]. Dostupné z: <http://www.tf.jcu.cz/katedry/kpd/pvc/studijni_materialy>.
- KAPLÁNEK, M. *Pedagogické a sociální aspekty práce s neorganizovanou mládeží*. [on-line]. [cit. 2009-05-23]. Dostupné z: <www.tf.jcu.cz/getfile/4a62381c7cf20dfc>.
- KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál, 2001. 279 s. ISBN 80-7178-774-4.
- KUCHAŘ, P. *Rozvoj pozitivní identity romské mládeže v podmínkách výchovné činnosti Salesiánského střediska mládeže v Ostravě*. Olomouc, 2003. Disertační práce. Univerzita Palackého. Pedagogická fakulta. Katedra antropologie a zdravotní vědy. Vedoucí práce J. Klementa.
- Mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v České republice*. [online]. [cit. 2009-02-02]. Dostupné z: http://www.esfcr.cz/mapa/int_CR.html
- MARMOT, M., WILKINSON, R. *Sociální determinanty zdraví. Fakta a souvislosti*. Kostelec nad Černými lesy: Institut zdravotní politiky a ekonomiky, 2005. 52 s. ISBN 80-86625-46-X.

MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Slon, 2003. 161 s. ISBN 80-86429-19-9.

MAYRING, P. *Einführung in die qualitative Sozialforschung: eine Anleitung zu qualitativem Denken*. Beltz: Weinheim und Basel. 2002. 170 s. ISBN neuvedeno.

MÜLLER, J.-P. *Don Bosco un seine Zeit*. Köln: Der Provinzial der Norddeutschen Provinz der Salesianer Don Boscos, 2002. 16 s. ISBN neuvedeno.

NAVRÁTIL, P. a kol. *Romové v české společnosti*. Praha: Portál, 2003. 223 s. ISBN 80-7178-741-8.

NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999. 129 s. ISBN 80-7067-952-2.

OKD, a.s. [online]. [cit. 2009-02-02]. Dostupné z: <http://www.okd.cz/cz/o-nas/>

OPASCHOWSKI, H. W. *Einführung in die freizeit-kulturelle Breitenarbeit. Methoden und Modell der Animation*. Bad Heilbrunn: Klinkhardt, 1979, 52 s. ISBN neuvedeno.

Osobní rozhovor s P. Pavlem Kuchařem, 8. února 2008, Česká republika, České Budějovice – Teologická fakulta.

Osobní rozhovor s P. Peterem Bešenym, 20. září 2008, Slovenská republika, Košice – Luník IX.

PÁVKOVÁ, K. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002. 221 s. ISBN 80-7178-711-6.

Podpora vzdělávání romských žáků. Metodická příručka projektu „Výukový program“ salesiánských středisek mládeže Teplice a Ostrava. Salesiánské středisko mládeže Teplice a Ostrava, 2007. 19 s. ISBN neuvedeno.

POLLO, M. *Animazione culturale. Teoria e metodo*. Roma: LAS, 2004. 403 s. ISBN 88-213-0488-4.

Popis realizace poskytování sociálních služeb. [online]. [cit. 2009-03-03]. Dostupné z: http://www.sasmcb.sdb.cz/?page_id=24

Práce v salesiánském duchu. [online]. [cit. 2008-03-11]. Dostupné z: http://mladez.janbosko.cz/brozurky/odborne_texty.php.

PUNCH, K. F. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008. 150 s. ISBN 978-80-7367-381-9.

ROSINSKÝ, R., a kol. *Amare Roma - Špecifická práca v rómskych komunitách*. Nitra: Univerzita Konstantina Filozofa. Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, 2006. 263 s. 80-8050-990-5.

ROSINSKÝ, R. *Čhave Romale alebo motivácia rómskych žiakov ku učeniu*. Nitra: Univerzita Konstantina Filozofa. Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, 2006. 262 s. ISBN 80-8050-955-7.

ŘEHULKOVÁ, J. *Volný čas a salesiánská pedagogika*. School and Health 21, č. 3/2008. s. 139 – 145. s. 7. ISBN neuvedeno.

ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme – jde o to jak*. Praha: Portál, 1998. 142 s. ISBN 80-7178-250-5.

ŘÍČAN, P. *Cesta životem: vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2004. 390 s. ISBN 80-7367-124-7.

Salesiáni dona Boska. [on-line]. [cit. 2009-01-29]. Dostupné z: <<http://www.sdb.cz>>.

Salesiáni dona Bosca – Slovenská provincia Márie Pomocnice. [on-line]. [cit. 2009-05-03]. Dostupné: <<http://www.saleziani.sk/na-slovensku.html>>.

Salesiáni slaví svátek Dona Bosca. Mladá fronta DNES, 23.1.2008, C4.

Salezianska rodina v Bardejove. [online]. [cit. 2009-05-01]. Dostupné z: <<http://www.pobavi.sk>>.

Salesiánský výchovný systém - zvláštnosti a akcenty. [on-line]. [cit. 2009-05-23]. Dostupné z: <www.sdb.cz/ke-stazeni/odborne-seminare/?cmd=download&downloadID=276 ->

SDOROW, M. L. *Psychology*. USA: McGraw-Hill. 1998. 670 s. ISBN 0-697-25285-X.

SCHEPENS, J. *Die Pädagogik Don Boscos: Ursprung und Entwicklung*. Wien: Don Bosco-Haus, 2001. 24 s. ISBN neuvedeno.

SCHMIDT, F. *Das Präventivsystem Don Boscos und die Präventionskonzepte von heute*. München: Benediktbeuern, 2000. 10 s. ISBN neuvedeno.

SMÉKAL, V. ed. *Podpora optimálního rozvoje osobnosti dětí z prostředí minorit*. Brno: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, 2003. 197 s. ISBN 80-85947-82-X.

Specifika práce s romským etnikem v činnosti středisek pro volný čas dětí a mládeže. [on-line]. [cit. 2008-02-25]. Dostupné z: <www.nidm.cz/prilohy/vol_cas/mlrom.pdf>

Stanovy Společnosti sv. Františka Saleského. Řím: Salesiánská kongregace, 1984. ISBN neuvedeno.

Struggling for Ethic Identity. USA: Human Rights Watch, 1992. 152 s. ISBN 1-56432-078-2.

SVOBODA, Z. Nízkoprahová předškolní příprava pro děti ohrožené sociálním vyloučením. In *Nová role učitele ve světě práce*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2008. s. 407-420. ISBN 978-80-7368-517-1.

ŠÍŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 1998. 203 s. ISBN 80-7178-285-8.

ŠOTOLOVÁ, E. *Vzdělávání Romů*. Praha: Grada. 2001. 84 s. ISBN 80-247-0277-0.

URBAN, D. Role asistenta v práci Salesiánů dona Boska s romskou mládeží. In *Sociálna a ekonomická núdza – bezpečnosť jedinca a spoločnosti*. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnom práce Sv. Alžbety, 2009. ISBN 978-80-89271-63-4.

URBAN, D. Doučovanie rómskych detí a žiakov v prostredí salesiánských stredísk mládeže. *Zamestnanosť a sociálna politika*, 2009, č. 5. ISSN 1336-5053.

URBAN, D., ELICHOVÁ, M. Participation of romani asistent on the field of don Bosco centres for youth in the Czech Republic. In *Interkulturalita a národnostné menšiny: v sociálnych, filozofických, pedagogických, kultúrnych, historických a prírodovedných súvislostiach*. Nitra: Univerzita Konstantina Filozofa v Nitre, 2008. ISBN 978-80-970032-1-0.

URBAN, D., KAJANOVÁ, A. Salesiánský výchovný systém jako metoda práce s romskou mládeží. *Sociální práce/Sociálna práca*, 2008, roč. 8, č. 3. ISSN 1213-6204.

URBAN, D., KAJANOVÁ, A. Salesiáni Dona Boska a jejich práce s romskými dětmi v Českých Budějovicích. *Kontakt*, 2008, roč. 10, č. 2. ISSN 1212-4117.

URBAN, D., KAJANOVÁ, A. Motivační faktory Salesiánů v práci s romskou mládeží. In *Akční pole sociální práce II. Aktuální otázky sociální práce a sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. ISBN 978-80-244-1913-8

URBAN, D., KAJANOVÁ, A. Salesiánský výchovný styl a jeho uplatnění v práci s romskou mládeží. In *Akční pole sociální práce III. Aktuální otázky sociální práce a sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009.

URBAN, D., KAJANOVÁ, A. Vzdělání jako klíčová oblast integrace Romů v České republice. *AntropoWEBZIN*, 2009, č. 1. ISSN 1801-8807.

Usnesení Rady vlády pro národnostní menšiny č. 599 ze dne 14. června 2000. [on-line]. [cit. 2009-01-28]. Dostupné z: <<http://www.icm.cz/mensiny-legislativa>>

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie.* Praha: Karolinum, 1999. 353 s. ISBN 80-246-0956-8.

VECCHI, J. E. et al. *Pastorale giovanille salesiana.* Roma: Dicastero pastorale giovanille, 1993. 114 s. ISBN 88-213-0080-3.

VELEMÍNSKÝ, M., STUDENOVSKÝ, P. *Rukověť pro poskytovatele a zadavatele sociálních služeb v oblasti problematiky dětí a mládeže.* České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2008. 249 s. ISBN 978-80-7394-064-5.

Volnočasové aktivity na sídlišti Máj. [online]. [cit. 2009-02-17]. Dostupné z: <http://www.sasmcb.sdb.cz/?page_id=863>

Sbírka zákonů k 17.2.2005. Praha: Ministerstvo vnitra, 2005. ISSN 1211-1244.

Výchovně pastorační činnost salesiánů – pokus o vymezení identity. [online]. [cit. 2006-07-03]. Dostupné z: <<http://www.sdb.cz/ke-stazeni/odborne-seminare>>.

Výroční zpráva o činnosti ve školním roce 2007/2008. [online]. [cit. 2009-02-17]. Dostupné z: <<http://www.sasmcb.sdb.cz/wp/wp-content/download/vyrocka07.pdf>>

VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. ed. *Aplikovaná sociální psychologie I.* Praha: Portál, 1998. 383 s. ISBN 80-7178-269-6.

VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. et al. *Sociální psychologie.* Praha: Grada, 2008. 408 s. ISBN 978-80-247-1428-8.

WEYRAUCH, W.O. *Gypsy law.* London: University of California. 2001. 284 s. ISBN 0-520-22186-9.

WIRTH, M. *Pět partnerů dialogu.* Samizdat, 80. léta.

YOORS, J. *The Gypsies.* Long Grove: Waveland, rok neveden. 256 s. ISBN 0-88133-305-0.

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. [online]. [cit. 2009-03-02]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>>

Závěrečná zpráva projektu GA JU, 21/2006/H-ZSF. Motivační faktory v práci salesiánů s romskou mládeží. Řešitel: D. Urban.

Zpráva o stavu romských komunit v České republice za rok 2007. [online]. [cit. 2008-06-06]. Dostupné z:
<http://www.vlada.cz/assets/cs/rvk/rzrk/dokumenty/Aktualne/Zprava_o_stavu_romskyc_hkomunit_v_CR_za_rok_2007.pdf>

10. Klíčová slova

Salesiáni dona Boska – Don Bosco – Romská mládež – Zdravotně sociální aspekty

Salesians of don Bosco – Don Bosco – Romany youth – Health and social aspects

11. Přehled použitých zkratk

SDB – Salesiáni dona Boska

SaSM – Salesiánské středisko mládeže

EU – Evropská unie

ČR – Česká republika

GA JU – Grantová agentura Jihočeské univerzity

MAXQDA2007 – MAX **Q**ualitative **D**ata **A**nalysis (software pro kvalitativní zpracovávání dat)

12. Přehled příloh

Příloha č. 1 – E-mail od sociální pracovnice ze Slovenska - Bardějov

Příloha č. 2 – Dotazník pro romské děti

Příloha č. 3 – Podklad pro kvalitativní rozhovor

Příloha č. 4 – Okruhy kategorií a podkategorií

Příloha č. 5 – Náměty a doporučení pro kvalitativní výzkum

El. příloha č. 1 – Doslovné transkripce nahrávek rozhovorů (viz příložené CD)

Příloha č. 1: E-mail od sociální pracovnice ze Slovenska - Bardějov

Romovia v meste Bardejov

Mesto Bardejov je majiteľom bytov s nižším štandardom pre občanov s nízkymi príjmami, neprispôsobivých a neplaticov. Bytové domy, v ktorých sa nachádzajú spomenuté byty sú situované v dvoch lokalitách. Ide o marginalizované romské komunity a to v segregovanej osade v Dlhej Luke a separovanej časti mesta na sídlisku Postarka.

Mesto Bardejov je vlastníkom novopostavených bytových objektov s 32 bytmi nižšieho štandardu a 112 starých najomných bytov s nízkym štandardom v bytových objektoch na sídlisku Postarka, kde žije cca 1.300 obyvateľov. V romskej osade v Dlhej Luke je cca 100 obyvateľov. Zvyšní obyvatelia – romovia sú rozptýlení po meste Bardejov.

Mesto Bardejov má celkovo v súčasnosti cca 1700 romských obyvateľov. Údaj však nie je ničím podložený, ide len o vlastnú agendu na oddelení, pretože viest obyvateľov ako romov je protizákonne a diskriminácie.

Romski spoluobčania, najmä veľká časť žijúcich na sídlisku Postarka a v osade v Dlhej Luke žijú v nevyhovujúcich sociálnych a hygienických podmienkach. Romski obyvatelia sa vyznačujú nízkou vzdelanosťou, nemajú osvojené hygienické návyky a kultúrne vzorce správania. U detí je vysoká chorobnosť spôsobená zanedbaním hygieny, nesprávnou životospravou, nevhodným obliekaním. Obydlia romských spoluobčanov sú zanedbané, spinavé, zdevastované a neudržiavané. Romské ženy neovládajú základy starostlivosti o deti, nedokážu narábať hospodárne s finančnými prostriedkami, nepoznajú základné princípy vedenia domácnosti a starostlivosti o rodinu.

Priamo na Postarke pôsobia Salesiáni Don Bosca a nachádza sa tam Základná škola (ročníky 1-4) s materskou školou.

Mesto Bardejov v rokoch 2005-2007 realizovalo projekt „Program podpory rozvoja komunitnej sociálnej práce v meste Bardejov“ kde v spomínaných romských komunitách pracovali 6 komunitní pracovníci projektu.

Od októbra - 10/2008 mesto spustilo pokračovanie projektu, na ktoré dostalo dotáciu z Fondu sociálneho rozvoja ktorého názov je „**Terenna sociálna práca v meste Bardejov – ideme ďalej**“. Na základe tohto projektu boli prijatí traja terenni sociálni pracovníci (TSP) a 6 asistenti TSP, ktorí taktiež pôsobia v romských komunitách na Postarke a v Dlhej Luke a snažia sa týmto obyvateľom a ich rodinám pomáhať. Ukončenie realizácie projektu je v septembri - 09/2010. Finančná dotácia bola schválená na dobu 24 mesiacov vo výške 4 250 tis. Sk (141 tis. EUR).

Taktiez město v roku 2007 aj 2008 na zaklade projektov získalo dotáciu na opravy – rekonštrukcie zanedbaných bytoviek na Postarke obidve vo výške 500 000,- Sk z Úradu vlády SR, Úradu splnomocnenca vlády pre rómske komunity. V roku 2007 boli v suterenoch vybudované dva sociálne zariadenia – sprchy, vane pre obyvateľov dvoch bytoviek za účelom starostlivosti o hygienu, v roku 2008 bola dotácia poskytnutá na opravu poškodených nosných múrov, vchodov a schodísk do viacerých bytoviek za účelom bezpečnosti ich obyvateľov. Město chce aj naďalej žiadať dotáciu pripravovaním ďalších projektov zameraných pre rómskych obyvateľov.

V meste Bardejov sa realizuje **Osobitný príjemca** – ide o hospodarenie so sociálnymi davkami a ich účelne využívanie v rodine., peniaze sa do ruky nedávajú, potuju na účet města. Nasledne naši pracovníci idú cca tri dni v mesiaci v čase vyplácania dávok na nákupy s rodinami zaradenými ako osobitní príjemcovia. Z týchto peňazí Romovia nemôžu kupovať alkohol a cigarety. Napriek tomu, však nemôžeme zabrániť, že polovicu vecí v osade predajú a kupujú si alkohol či cigarety.

Osobitným príjemcom sa stávajú rodiny:

- na základe odporúčania Mestským úradom v prípade podozrenia na zlé využívanie dávok,
- v prípade zanedbávania povinnej školskej dochádzky dieťaťa (zaskolactvo)– prídavky na deti putujú na MsÚ,

Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny v takomto prípade rozhodne o zastavení vyplácania štátnych sociálnych dávok rodičovi a určí ich vyplácanie obci, ktorá následne postupuje ako je uvedené vyššie.

Příloha č. 2: Dotazník pro romské děti

Kdo jsi?

kluk 😊

holka 😊

Kolik ti je let? .....

Jak často sem chodíš?

víckrát týdně

jednou týdně

jen občas, párkrát za měsíc

A proč sem vlastně chodíš?

mám tu kamarády

je fajn, že je nás tu hodně

pěkně se tu ke mně chovají

vedoucí nás mají rádi

je tu dobrá parta kamarádů

děláme tu pěkné věci

Jiný důvod napiš sem:.....

Chodíš sem ještě s někým?

se sourozenci

sám, sama

s kamarádem, kamarádkou

Pamatuješ si, s kým jsi tu byl/a poprvé?

se sourozenci

sám, sama

s kamarádem, kamarádkou

Co tě tu nejvíce baví?

sportovat

tancovat - disko

hrát na hudební nástroje

povídat s kamarády

hrát různé hry

učit se

Jestli Tě tu baví něco jiného, tak to sem můžeš napsat.....

Jací jsou tu na Tebe vedoucí?

jsou moc fajn

někdy se na ně naštvu

moc rád je nemám

Chodils někdy do jiné klubovny?

ne, nechodil

ano, chodil

Pokud jsi někdy chodil do podobné klubovny (například ve škole, nebo do Domu dětí a mládeže, nebo jinam), napíšeš mi kam?

.....

A pokud si chodil ještě jinam, líbilo se ti tam taky jako tady?

ano líbilo

nelíbilo, bylo to hrozný

bylo to taky dobrý

Příloha č. 3: Podklad pro kvalitativní rozhovor

Nabídka programu

Jakým způsobem tráví ve středisku volný čas: *Co tě tu nejvíc baví? Co tu nejčastěji děláš? Chodíš sem na doučování?*

Motiv, proč do střediska chodíš: *Proč sem chodíš? Na co se vždy nejvíce těšíš? Otázka bodové stimulace?*

Vliv působení střediska: *Naučil ses tady něco? Co ti středisko dalo? Jak moc ti pomáhá doučování?*

Vztahy respondentů s asistenty

Vztahy ve středisku: *Kdo je ve středisku nejlepší? Zaujal tě někdo a v čem? Jaký by měl být asistent, aby to ve středisku dobře fungovalo?*

Význam romského asistenta: *Jací jsou romští asistenti ve středisku? Máš k nim větší důvěru? Jsou lepší oproti jiným asistentům?*

Vnímání náboženství: *Chodíš někdy do kostela? Modlíš se někdy? Co říkáš na to, že jsou ve středisku kněží?*

Význam přítomnosti kamarádů

Význam kamarádů a přátel: *Našel jsi tady nějaké nové kamarády? Chodí Vás sem hodně – co to pro Tebe znamená?*

Jak by motivoval jiné kamarády: *Co bys řekl jiným o středisku? Jak bys ho/ji motivoval k tomu, aby sem také chodil/a?*

Hodnocení střediska

Informace o středisku: *Jak si se o středisku dozvěděl? Přivedl tě někdo?*

Rodiče respondentů: *Co říkají tvoji rodiče na to, že chodíš do střediska? Myslí si, že je to pro tebe dobré? Chtěli tě sem pouštět?*

Volnočasové aktivity: *Co děláš v průběhu dne, když skončí středisko, nebo když sem nejdeš? Co bys dělal přes den, kdybys do střediska nechodil?*

Zklamání ze střediska: *Co se ti tu nelíbí? Co bys udělal jinak?*

Význam slova „středisko“ pro respondenta: *Kdyby se Tě někdo zeptal na slovo „středisko“, co bys mu odpověděl, že to je?*

Příloha č. 4: Okruhy kategorií a podkategorií

Podkategorie	Kde se objevuje	Výpis odpovědí
Nabídka aktivit	Co tě tu nejvíc baví	Kolektivní hry
		Kulečnick
		Ping pong
		Počítače
		Zájmové kroužky
		Víkendové akce
		Kalčo
		Doučování
	Hodnocení motivačních her	Bodová stimulace
		Účast na soutěžích
		Participace na tvorbě programu
		Ministrování
	Jak by motivoval jiné k účasti	Odměny
		Široká nabídka aktivit
		Motivační aktivity
		Technické zázemí
	Nabídka aktivit	Doučování
		Kolektivní sporty a hry
		Nabídka kroužků
		Zájmové aktivity
	Proč sem chodíš	Víkendové aktivity
		Nabídka aktivit
		Technické zázemí
		Motivační činnosti
	Doučování a důsledky	Doučování
		Matika
		Nemusím se učit doma
Udělám si úkoly		
Vysvětlí mi to		
Hodnocení doučování		
Psaní		
Přínos doučování		
Čeština		
Vztahy k asistentům	Co tě tu nejvíc baví	Akce s vazbou na asistenty
	Doučování a důsledky	Dobré vztahy s asistentem
	Jací jsou na tebe vedoucí	Kladné charakterové vlastnosti
		Oslovování
		Participace asistentů na hrách
		Hodnocení vztahů s asistenty
		Dlouhodobé vztahy s vedoucíma
	Jak by motivoval jiné k účasti	Vztahy s asistentama
	Jaký by měl být asistent	Kladný charakter
		Měla by s ním být sranda
		Neměl by být agresivní

		Připodobněno na stávajícího asistenta
		Měl by nám rozumět
	Proč sem chodíš	Vztah k asistentům
	S kým byl poprvé	Dovedl asistent
	Romský/neromský asistent	Je mi to jedno
		Větší důvěru mám k neromům
		Větší důvěru mám k Romům
		Klady neroma oproti Romům
		Ostatní vyjádření k otázce
		Klady Roma proti neromovi
Přítomnost kamarádů	Co tě tu nejvíc baví	Akce s vazbou na kamarády
	Jak by motivoval jiné k účasti	Kamarádi
	Našel sis ve středisku někoho nového	Všechny jsem znal ještě před tím
		Spíše ano
		Ano
	Proč sem chodíš	Přítomnost kamarádů
	S kým byl poprvé	Kamarád/ka
	Význam kamarádů ve středisku	Mám tu své kamarády
		Kamarádi tu jsou na mě hodní
		Vždy si tu někoho najdu
		Je dobře, že je nás tu hodně
Hodnocení střediska	Četnost návštěv	Chodím pravidelně
		Výběrové dny v týdnu
		Vyjímečně nejdu
	Názor rodičů na středisko	Rodiče souhlasí s mou návštěvou
		Rodiče se byli nejdříve podívat
		Hodnocení střediska rodiči
		Rodiče dříve také do střediska chodili
	Proč sem chodíš	Tradiční účast
	S kým byl poprvé	Matka
		Sestra/bratr
	Bratranec/sestřenice	
	Komparace s jiným prostředím	Výhody střediska

Příloha č. 5: Náměty a doporučení pro kvalitativní výzkum

Pozn.: Na levé straně jsou uvedeny získané informace z dotazníkového šetření a na pravé straně jsou náměty pro kvalitativní sběr dat.

Náměty otázek z dotazníkového šetření pro hloubkový rozhovor

Zjištěná data z dotazníkového šetření	Námět (předpoklad) pro hloubkový rozhovor
Průměrný věk respondentů byl 12,5 let.	Stanovená věková hranice 10 – 15 let je reálná, zkoumaný soubor obsahuje daný vzorek.
95 respondentů z 97 dochází do střediska pravidelně, minimálně jednou týdně.	Zjistit důvod pravidelné návštěvnosti středisek, popřípadě způsob trávení volného času mimo středisko.
Respondenti do střediska nejčastěji docházejí se sourozenci, popřípadě s kamarády.	Zjistit význam přítomnosti sourozenců a kamarádů a zda středisko slouží také jako místo poznávání nových kamarádů.
73 respondentů nikdy nechodilo do jiného zařízení (klubovny).	1. Je příčinou fakt, že žádné jiné zařízení není k dispozici, popřípadě jsou v SaSM zcela spokojeni? 2. U skupiny, která již jiné zařízení navštívila zjistit jejich spokojenost - porovnání středisek (zařízení).
71 respondentů dochází do střediska kvůli tomu, že je tu "velká parta" (je tu hodně dětí).	Zjistit, co tato skutečnost pro respondenta znamená, jakou mírou se podílí na motivaci respondentů k docházení do střediska.
56 respondentů jako důvod k participaci udává, že "je vedoucí mají rádi" (dobrý vztah s asistenty).	1. Ověřit vztahy ve středisku, zda existuje vazba na konkrétní asistenty. 2. Zjistit, jaké vlastnosti by měl mít ideální asistent (představa ideálního asistenta). 3. Zjistit význam přítomnosti romského asistenta a míru projevované důvěry oproti neromskému kolegovi. Kdo má lepší postavení a autoritu? 4. Ověřit, zda má nějaký vliv přítomnost duchovních ve středisku a fakt, že SDB jsou církevní organizací.

48 respondentů odpovědělo, "pěkně se tu ke mně chovají"	Zjistit, jak se zde respondenti cítí, zda je pro ně středisko příjemným a bezpečným prostředím, jaká je atmosféra.
Respondenti si informace o středisku předávají mezi sebou (54 r. zde bylo poprvé se sourozencem a 25 r. s kamarádem.	1. Jak se o středisku respondent dozvěděl, kdo jej přivedl. Co by řekl jiným o středisku, jak by jej motivoval k tomu, aby sem také chodil.
	2. Význam střediska pro respondenta, co pro něj toto slovo znamená, co by o něm řekl jiným.
Pro 41 respondentů je zajímavá nabídka doučování.	Zjistit význam této aktivity, jak moc a v čem mu doučování pomáhá a co vše se ve středisku naučil.
Respondenti kladně hodnotí možnost hrát různé hry a zapojovat se do aktivit.	1. Zjistit co ve středisku respondenta nejvíce baví, o tu nejčastěji dělá. Zda má podobné možnosti i někde jinde (jaký má pro něho význam technické zázemí).
	2. Zjistit motiv, proč do SaSM dochází, na co se nejvíce těší.